Ára: 59,– Ft

alfa 90

1

április

2

3

Csatornaépítés

Hadinapló

A Black Hills-ügy

A királynő

4

5

6

Sancella

GGK Spot

Az a pár nap is olyan, mint a többi, mert a Libresse nem olyan, mint a többi.

A Libresse intim betétek azt a biztonságot és kényelmet nyújtják a menstruációs napokban, amire minden nőnek szüksége van.

- Nedvszívó rétege magába szív minden nedvességet és egyenletesen eloszlatja a betét belsejében.
- Burkoló felülete puha és lágy, a nedvességet átereszti, így a testtel érintkező rész nem irritálja bőrt.

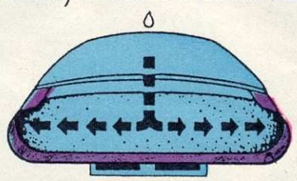

- A nedvesség kiszivárgása ellen polietilén fólia véd, amely 3 oldalról körülveszi a nedvszívó réteget.
- A biztos rögzítést két öntapadó csík garantálja.

Libresse Észrevétlen biztonság.

alfa 90

Tartalomjegyzék / *április*

4 *Csatornaépítés*

5 *Asterix és az üst*

9 *A villámháború*

13 *Birkaünnep*

14 *A királynő*

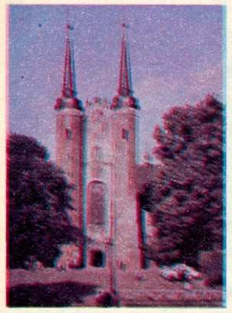

16 *Egyszerűen azért, mert ott van*

19 *Látogatás Babilonban*

20 *A Black Hills-ügy*

24 *Adél és Gábor rovata*

26 *Hadinapló*

Az első fejezet

32 *Zöldalfa*

34 *Egy éj a szent hegyen*

Kós Károly rajzaihoz

37 *Toll*

38 *Ciklonok*

40 *Rejtvény*

41 *Minialfa*

46 *Impresszum*

Olvasói levelek

CSATORNAÉPÍTÉS

„Én vagyok Dareiosz, a perzsa. Meghódítottam Egyiptomot és megparancsoltam, hogy a Nílus nevű folyótól, amely Egyiptom földjén folyik, építsenek csatornát egészen a tengerig, amely Perzsiánál kezdődik. Kiásták a csatornát, amint parancsoltam, és a hajók ezen vitorláznak Egyiptomból Perzsiáig, akaratom szerint.”

Így szól a felirat, amelyet sztélékre vésték egyiptomi, babiloni és elámi nyelven, s felállították a csatorna mentén. A csatornát valóban Dareiosz ásatta Kr. előtt 490-ben.

A víz ősidők óta fontos, nemcsak ivásra és a földek öntözésére, de a közlekedésben is. A civilizáció egyik legősibb fejezete éppen a vízépítés. A nagy folyamok mellett épültek a magas civilizációjú városok: a Nílusnál, a Tigris és Eufrátesz között, a Gangesz és a Sárga folyó mentén. Az emberek hamar megtanulták, hogyan kell a vizet nagyobb távolságokra elvezetni, hogy a földeket termékennyé tegyék. Az öntözőcsatorna kiválóan alkalmas közlekedésre is. De az ilyen munkálatokhoz sok ember együttes, terv szerinti munkájára van szükség, vagyis szervezésre..., az első városállamok kialakulásában bizonyosan alapvető szerepet játszottak a vízépítő munkálatok.

A következő lépés természetesen az volt, hogy nem az öntözőcsatornákat használták mellékesen hajózásra is, hanem egyenest ilyen céllal terveztek és építettek.

A Nílus első zuhatagánál már több mint négy évezrede ásatott csatornát egy fáraó, hogy a hajók megkerülhessék a gyors, veszélyes szakaszt. Fajum völgyében pedig III. Amenemhet mesterséges tavat ásatott, amelyet 340 kilométeres csatorna kötött össze a Nílussal: áradáskor a medence megtelt vízzel, s a szárazabb időszakokban ebből öntözték szükség szerint a földeket.

Régóta igyekeztek az India felé vezető vízi utat is kiépíteni, azaz elérni, hogy a Földközi-tengerből – a Níluson át – egyenest a Vörös-tengerre juthassanak a hajók. Kr. előtt a VI. században sikerült először ezt a „szuezi csatornát” létrehoznia a fáraóknak, nem a mai Szuezi-csatorna nyomvonalán, hanem a Nílusból nyitottak utat a tenger felé. Hérodotosz, a görög történetíró följegyzése szerint az építkezésnél 120 ezer ember pusztult el.

Mondanunk sem kell, hogy nagy csatornaépítők voltak az ókori kínaiak is: leghosszabb vízi útjuk a Jogho, a császárcsatorna, amely a déli rizstermő vidékeket kötötte össze a síkságon keresztül az északi városokkal. 1780 kilométer hosszúságban halad, hegyeken vág át, és csatornahidakon szeli át a mély völgyeket és mocsarakat. A csatorna legrégebbi része 1300 éves.

Európa akkor kezdett csatornát építeni, amikor a Római Birodalom útjai szép lassan tönkrementek. A középkortól, a VII-VIII. századtól kezdve egészen a vasút megjelenéséig a vízi út volt a legalkalmasabb a nagy terhek szállítására.

folytatás a 22. oldalon

Asterix és az üst

ÍRTA: GOSCINNY
RAJZOLTA: UDERZO
FORDÍTOTTA: TÍMÁR GYÖRGY

COPYRIGHT © DARGAUD EDITEUR, PARIS, 1961, BY GOSCINNY ET UDERZO

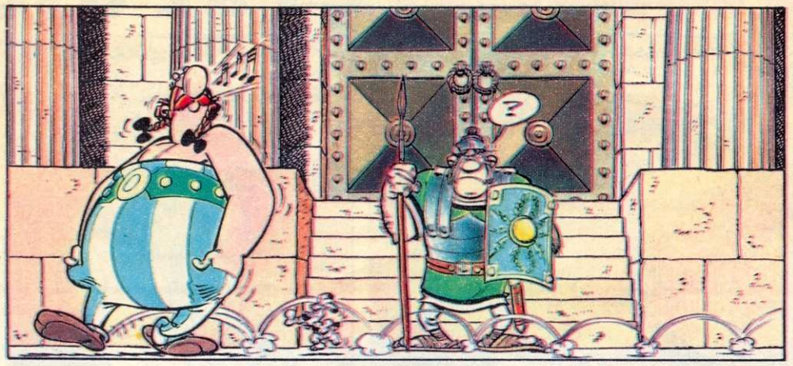
?

HÉ! TE OTT!

ÉN?
TE, TE! GYANÚS A KÉPED. MINTHA BANKRABLÁSRA KÉSZÜLNÉL! DE NE ÁBRÁNDOZZ!

A BANKOT ÉJJEL-NAPPAL ŐRIZZÜK! KÍVÜL-BELÜL! ÉJFÉLKOR ÉS MINDEN HAT ÓRÁBAN VÁLTJA EGYMÁST AZ ŐRSÉG!

AZ ARANYAT SÚLYOS VASAJTÓ REJTI, ENNEK TITKÁT MEG A FÉLDOMBORMŰ EGYIK PARKÁNYA!
TOCOCOCOC!

...HÁT CSAK AZÉRT!

EZUTÁN...
NEM SIKERÜLT. KISZÚRT, MIELŐTT BÁRMIT IS KIPUHATOLHATTAM VOLNA.
SEBAJ. AZ ABLAKBÓL MEGLESSÜK AZ ŐRÖK MOZGÁSÁT.

MAJD FÖLVÁLTVA VIRRASZTUNK. FÖL KELL JEGYEZNÜNK MINDENT, ÓRÁRÓL ÓRÁRA.

S KÉT NAPON, KÉT ÉJSZAKÁN ÁT...

...BARÁTAIN VÁLTJÁK EGYMÁST.

VÉGRE MEGVAN AZ ÓRA-RENDJÜK, OBELIX!

DÉLELŐTT 11-KOR AZ ŐR MINDIG A KÚTHOZ MEGY VIZET INNI.
ZZZ

EKKOR KELL CSELEKEDNÜNK!
OÁÁÁAOOOH!

IDESÜSS! RAJZOLTAM EGY TÉRKÉPET!
SCRATCH! SCRATCH!

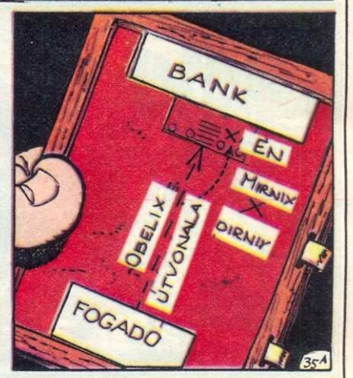
BANK
ÉN
MIRNIX
DIRNIX
OBELIX
ÚTVONALA
FOGADÓ

MIRNIXDIRNIX MAJD RIASZT, HA AZ ŐR HAMARABB TÉR VISSZA. TE BEDÖNTÖD A KAPUT..

...ÉN MEG ELŐUGROM A HARMADIK OSZLOP MÖGÜL.

ÖT PERCÜNK LESZ AZ ŐR VISSZATÉRTÉIG. ADDIG KI KELL KÉRDEZZÜK AZ ALKALMAZOTTAKAT, S MEGTALÁLNUNK AZ ARANYAT. ÉRTED?

NEM!

NEM SZÁMÍT. BEHATOLUNK, ÉS ELHOZZUK AZ ARANYAT.
EZT ÉRTEM!
TOITTING!

GLOU! GLOU! GLOU!

folytatás a 57. oldalon

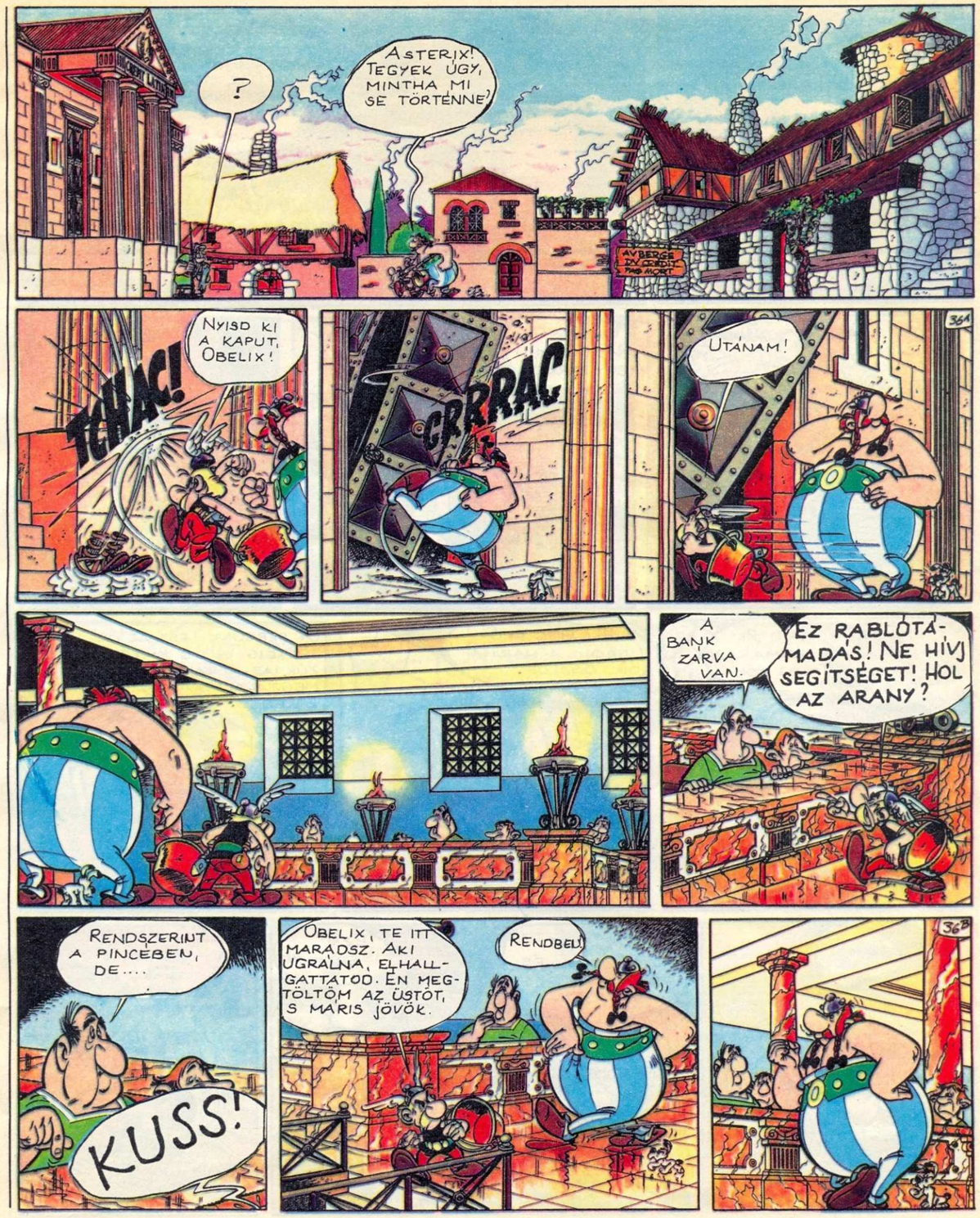

A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ

A VILLÁMHÁBORÚ

Írta: BRUNO JEAN-FAURE
Rajzolta: BRICE GOEPFERT
és MARC DEKEISTER
Fordította: PÉTERFFY ERZSÉBET

Copyright © Librairie Larousse, 1983

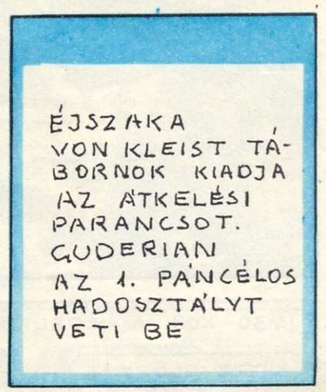

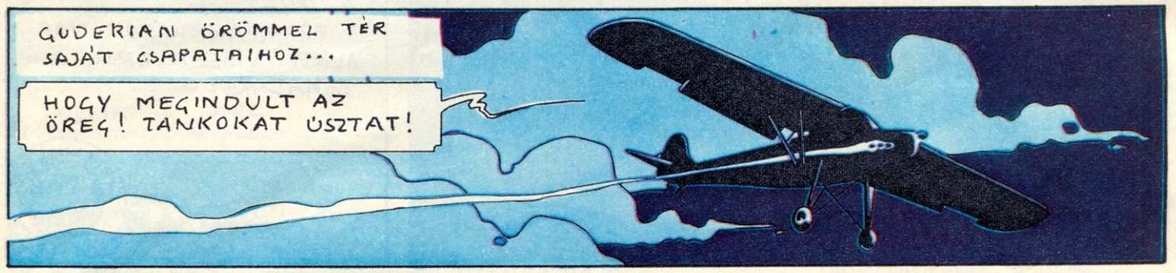

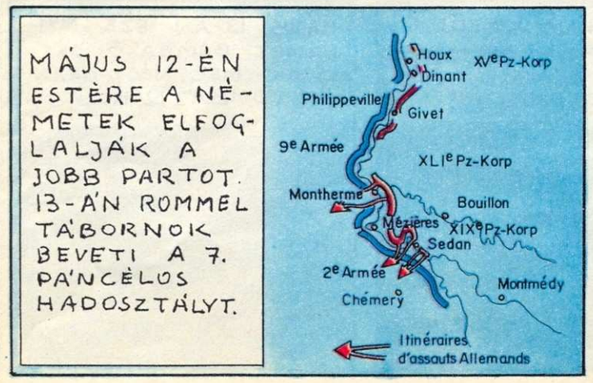

A 9-IK FRANCIA HADSEREG ÉLET HARCOL

ÉS HA NEM JÖN FELMENTŐ CSAPAT?

MAJD SEGÍT RAJTUNK A TŰZÉRSÉG!

A VÁRAKOZÓ CSAPATOKAT IS TÁMADÁS ÉRI...

MIT VANNAK A NÉMETEK! LŐNEK!

MAGA KÉPZELŐDIK! MAJD MI IS LŐVÜNK, HA KELL!

14.30-KOR A VÉDELMI RENDSZERT ÁTTÖRIK...

EVEZZ ELŐRE!

MONTHERME VÁROSÁT ELFOGLALJÁK REINHARDT EMBEREI.
A VÁROS ÉG.
A FRANCIÁK HÁROM NAP ALATT VISSZAVERIK A TÁMADÁST

ARDENNES TIENS FERME

DÉLEN TÜZÉRSÉG TARTJA VISSZA A NÉMETEKET

POGYTÁN VAN A LÖSZERÜNK...

MÉG JÓ, HOGY ELEK ODAÁT ÜLNEK...

ODAÁT ROHAM KÉSZÜL...

ELSŐKÉNT A LÁNGSZÓRÓK TÁMADJANAK...!

MÁJUS 13-ÁN EZERNYI NÉMET BOMBÁZÓ JELENIK MEG. NÉGY ÓRÁN ÁT BOMBÁZNAK...

folytatás az 53. oldalon

DE HOL VAN A DCA?*

NYUGODJ MEG, DOLGOZNAK ÖK IS!

* LÉGELHÁRÍTÁS

NÉHÁNY FRANCIA VADÁSZGÉP MEGJELENIK, DE...

NESZE! NE SZÓLJ A DOLGUNKBA!

A NÉMET TÜZÉRSÉG TOVÁBB DOLGOZIK...

EZ MEGTÖRI ÖKET...!

LEGFŐBB IDEJE, HOGY GYŐZZÜNK!

FOLYIK A HARC...

...MEGINDUL A GYALOGSÁG

ELŐRE!

SIESSÜNK, FIÚK!

A ZÁRÓTŰZ ELLENÉRE ÁTKELNEK A FOLYÓN

UTÁNAM, KATONÁK!

GYORSAN ELÉRIK A FRANCIA ÁLLÁSOKAT

HA A GRÁNÁT ROBBANT, ROHAMRA!

GUDERIAN KATONÁIVAL TART

URAM, JOBB, HA...

GYŐRI Keksz ÉS OSTYAGYÁR

Győri Keksz- és Ostyagyár

Győr,
Korányi F. tér 1.
Tel.: 96/11-433
Tx.: 024-265
Telefax: 36-96-18430

Birkaünnep

Kolompszó tölti be a hegyi falu hosszú utcáját, a házak fölé magasodó sziklák visszaverik a nyáj közeledtét jelző hangokat. Aztán felbukkan a menet: színes rojtokba, mintákba, díszekbe öltöztetett állatok bandukolnak a távoli legelők felé…

A színhely: a dél-franciaországi St. Martin-de-Londres, Montpellier városától nem messze, a hegyvidék déli peremén. A telet a viszonylag száraz és meleg síkságon töltik az állatok, a hegyek és a Földközi-tenger között. Aztán tavasszal ismét felbaktat a nyáj a hegyi legelőkre. Ez a felvonulás ma is éppen úgy történik, ahogyan évszázadokkal ezelőtt, ugyanazon az úton, ahol a pásztorok facipős ősei jártak valaha. Még régebben a rómaiak használták ezt az utat, mostanában már nemcsak a pásztorok és a juhok, de az autók is közlekednek rajta.

Az állatok megérzik, hogy eljött az ideje az időközben kopárra legelt síkságról felmenni a dús hegyi legelőkre. Legalábbis ezt állítják a pásztorok, akik a kolompok izgatott csengéséből következtetnek erre. A pásztorok és főleg feleségeik egész télen dolgoztak a tarka díszeken, előkészítették a sokszínű bojtokat, rendbehozták a nyakpántokat, fényesítették a kolompokat. Ami valaha a birkák ismertetőjeleként szolgált, mára más célja lett: az újabb szokások szerint az állatokat a lehető legpompásabban fel kell díszíteni. Hiszen a vándorlás során a nyájak végighaladnak számos hegyifalun, ahol a helybéliek a kolompszóra előjönnek házaikból, hogy szemügyre vegyék, mennyire díszes, mennyire gazdag a birkák menete. És persze a legelőre vonulás látványosság lett és messziről vonzza a kíváncsiakat. Minden gazda arra vágyik, hogy minél több feldíszített birkát tudjon felvonultatni. A rekord: 700 állat egy nyájban.

Sajnos a birkák színpompás feldíszítésének hagyománya előbb-utóbb kihal. Ha egy pásztor meghal, állatai öt évig nem hordhatnak rojtokat, nyakpántot és csengőt. Aztán amikor letelt a gyász öt éve, és ismét feldíszíthetnék a nyájat, a munka egyre inkább a fiatalokra marad, azok meg nem szeretnek bíbelődni vele. Végül lassan elnéptelenednek a hegyi falvak, a ceremóniára érkező közönség is egyre fogyatkozik: lassan már nem sok értelme lesz a költséges felvonulásnak.

Egy egész nyáj feldíszítése sok pénzbe kerülő és fáradságos munka. Először minden állatot hagyományos módon meg kell nyírni. Ezután a birkák hátán kézi ollóval újabb három csíkot vágnak, hogy egy hullámos minta keletkezzék. Aztán felerősítik a bojtokat. Ma már, a gépesítés korában elektromos ollót is használnak: többnyire teljesen megszabadítják a birkát téli gyapjától. A rojtok-bojtok helyett az állatok különböző színű bélyegzőlenyomatot kapnak. Kihalásra van ítélve tehát az ünnepi nyírás is, a legnagyobb hírnévnek örvendő öreg birkanyírók sem járnak már faluról falura, hogy a birkákat előkészítsék a nagy tavaszi vonulásra.

De most még feldíszítve várakozik a nyáj, közeleg az indulás ideje. A gazdák állítólag megérzik, mikor jön el a perc. Azt mondják, hogy a csengők is másképpen csengenek, ha rossz idő várható, még a növények is másképpen viselkednek. Van is ebben valami: ezek a férfiak a szabadban töltött hosszú életük során csalhatatlan érzéket fejlesztettek ki az időjárás változásainak megérzésére. Legtöbbjük ismeri a gyógyfüveket, a recepteket, melyeket a pásztornemzedékek egymásnak adtak át.

Végül elindulnak. Tarka díszes birkák ezrei követik pásztoraikat és a hozzájuk tartozó kutyákat. Hat napig tart az út a hegyi legelőig. Aztán nemsokára itt a nyár, a birkákat az illatos rétek tápdús füvei, növényei várják. Mikor szeptemberben ismét lemennek a völgybe, újra ünnepi díszbe öltöztetik őket. Végül is a levonulás a hegyi legelőkről is ünnep, fordulópont a pásztorok és a nyáj életében.

(Das Tier)

A királynő

Régóta így nevezik már:
a hangszerek királynője.
Hangja hatalmas,
fölér egy egész zenekarral.
Megtalálható katolikus templomban
és világi hangversenyteremben,
izraelita imaházban
és református imateremben egyaránt…

Ha felzúgnak az orgona sípjai, az egész templomot betölti a hang. Mert az orgonával úgy vagyunk, hogy szinte kizárólag a templomokkal együtt emlegetjük őket. Tudjuk ezenkívül, hogy ennek a hangszernek díszes a külseje, a legtöbben az orgona szó hallatán a barokk templomok kórusán látható, szépen elrendezett, ezüstösen csillogó, hatalmas sípokra gondolunk. Ezek általában az úgynevezett principálcsaládba tartoznak és gyakran hosszabbak, mint amilyennek a hangmagasság miatt lenniük kell. De hát a homlokzatban fontos a külső, fontos, hogy az orgona sípjai úgy álljanak, ,,mint az orgonasípok''…

A Bonn–kreuzbergi rendház barokk orgonája – szimmetrikus rendbe állított sípok

(Fotó: PM)

Álljunk csak meg! Hogy van ez? Hosszabb sípok, mint kellene? Principálcsalád? És barokk templomok? Pedig mi már aquincumi víziorgonáról is hallottunk! Rendezzük csak sorba mindezt!

Tudjuk, hogy vannak ajaksípok és nyelvsípok. Az orgonákban általában mindkettő szerepel, az ajaksípok az összes síp 85 százalékát teszik ki. Tudjuk azt is, hogy az ajaksípot azért nevezik így, mert amikor belefújunk, a levegő a síp felső ajkának peremén megtörik, és ezzel a síp testében levő levegőoszlopot rezgésbe hozza. Ez adja a hangot. Ha hosszú a síp teste, lassúbb rezgések – vagyis mélyebb hangok – jönnek létre. Ha a síp végét befödik, akkor körülbelül egy oktávval mélyebb hangot kapnak, ugyanolyan síptest hosszúságnál.

Van különbség akkor is, ha a síp teste nem szabályosan hengeres (tehát falai

A mester kipróbálja és hangolja az új sípot – de a műhelyben ehhez még nem kell fújtató, ha a síp is elég kicsi…

(Fotó: PM)

Az oliwai orgona – előtérben az ötmanuálos játékasztal, fölötte a prospekt egy része

(Fotó: KAW)

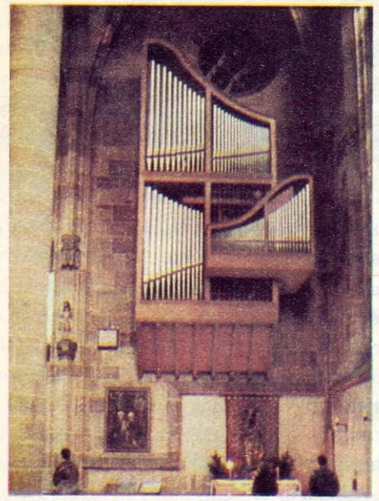

Az orgona tovább él – régi templomban újonnan épített hangszer, amelynél a prospekt elrendezése más, mint a barokk hagyományban

(Fotó: PM)

Hagyományos módon készül a principálkar legnagyobb sípja…

(Fotó: PM)

nem párhuzamosak egymással) hanem kónikus, vagy kúp alakú.

Persze a sípok esetében is igen bonyolult tervezésről és számításokról, illetve a tapasztalatok során megállapított megoldásokról kell beszélnünk. Hiszen a sípnak nemcsak hosszúsága van, hanem keresztmetszete is, keskeny (vagyis ,,szűk'') síp másként szól mint a széles (a ,,bő'') síp. Különbséget jelent az is, hogy keskenyre, vagy szélesre vágják-e a síp száját, fontos hogy milyen magas a felvágás, hogy például arról ne is beszéljünk, milyen lényeges a hangzás szempontjából a síp anyaga. Végeredményben tehát jó néhány elemet kell egymáshoz képest kialakítani úgy, hogy egy síp a kívánt hangon szólaljon meg.

A klasszikus, nagy orgonákban sokféle anyagú sípot alkalmaznak. Van fémsíp, általában ón és ólom ötvözete, amelyhez néha rezet is adnak, vannak fasípok, amelyek tölgyből, lucfenyőből, mahagóniból, hársból, vagy másféle fából készülnek. Természetesen, a fasípok keresztmetszete általában négyszögletes.

A nyelvsípokról ugyancsak tudjuk, hogy bennük a hangot a befújt levegő által rezegtetett fémnyelvecske adja. A síp testében levő levegő erre rezonál, fölerősíti. Itt is alkalmaznak olyan síptestet, amely szabályos henger alakú, s olyat, amely fölfelé szűkül, vagy éppen tágul, akár egy közönséges tölcsér. Van aztán olyan is, amelynek teste egy ideig szabályos henger (,,cső''), majd hirtelen tölcsérformában kitágul. Az orgonákról különféle, elképesztő adatokat szoktak

folytatás a 44. oldalon

Egyszerűen azért, mert ott van...

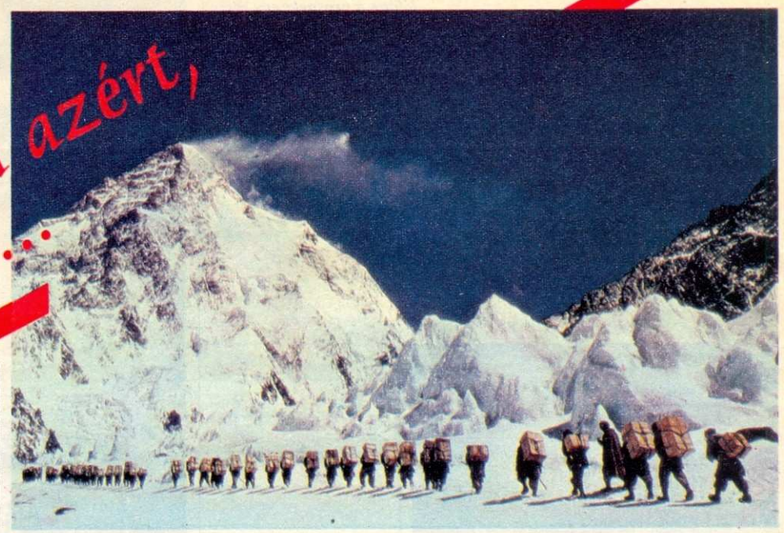

Úgy vonszoltak tovább... – mondtam nekik, dobjanak le egy szakadékba, s menjenek, ahova tetszik.

Valamivel több, mint kétszáz évvel ezelőtt egy napfényes augusztusi napon a Genf környéki szavojai falucskában vendégeskedő von Gersdorf báró két apró alakra irányította távcsövét. A mély hóban felfelé kapaszkodva százlépésenként megálltak, hogy kifújják magukat. Nem jártak már messze a csillogó szikla- és jéghalmaz, a legendás hírű Mont Blanc csúcsától, amely úgy magasodik a körülötte lévő ormok és gleccserek fölé, mint egy hófehér katedrális. Mikor a hegymászók végül elérték a csúcsot, von Gersdorf látta, hogy egyikük zsebkendőt kötöz a botjára és meglengeti. A báró a biztonság kedvéért másokat is odahívott, legyenek tanúi a sikeres kísérletnek – s nem ok nélkül. Michel Gabriel Paccard (ejtsd: Misel Gabriel Pakár), egy helyi orvos és Jacques Balmat (ejtsd: Zsák Bálmá), a hordára voltak az elsők, akik meghódították Nyugat-Európa legmagasabb hegyét. E vállalkozással új sportág született, az alpinizmus.

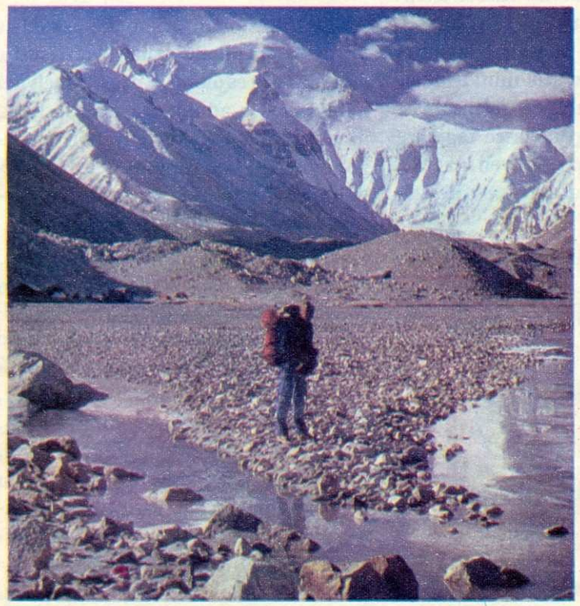

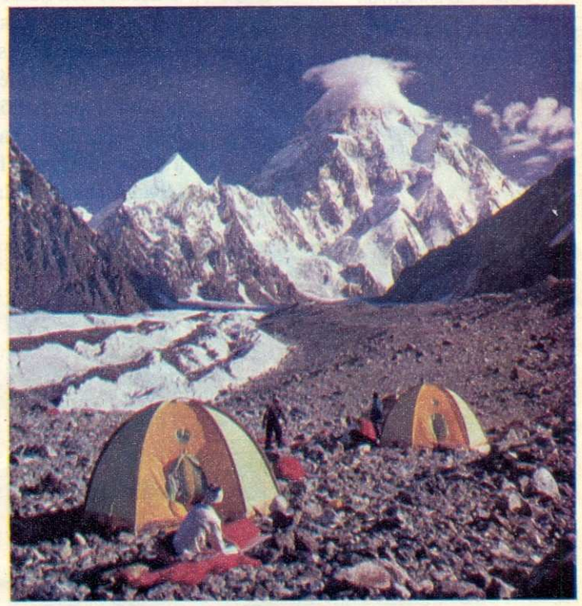

1786. augusztus 8-at írtak, a helység neve Chamonix (ejtsd: Samoni). 1986 nyarára a városrész számos ünnepi rendezvény színhelye lett. A Paccard- és Balmat-örökség előtti tisztelgés legmegkapóbb formája azonban az volt, hogy a kétszázadik évforduló tiszteletére több, mint ötezer férfi, nő és gyermek mászta meg a Mont Blancot.

A Mont Blanc oldalán tapasztalható jövés-menés nem jelenti azt, hogy a hegy az idők során kisebbé, vagy kevésbé kihívóvá vált volna. Inkább annak a hírnévnek köszönhető ez, amit magas helyeket kedvelő emberek lelki otthonaként szerzett magának. A Franciaország, Olaszország és Svájc határa mentén magasodó 4807 méter magas csúcs Franciaországhoz tartozik; jegesen csillogó fehérségén kívül nincs semmi látható különlegessége. Legalább ötven magasabb hegy van a világon. Mégis, a Mont Blanc – elsősorban történelmi okokból – nem csökkenő hírnévnek örvend. Rajta és körülötte fejlődtek ki a különféle hegymászási technikák és eszközök. A világ sok híres hegymászója gyakorolt lejtőin. Itt került sor az első tudományos magassági kísérletekre és expedíciókra. Az első hegymászónők a Mont Blancon tréningeztek. Chamonix-ban alapították meg a világ első hegyi vezető-társaságát, s a városka vált az első magashegyi turistaparadicsommá. Ugyancsak a Mont Blancon fejlesztették ki először a hegyi mentés különféle módszereit; a hegy több alpinista életét követelte, mint a világ bármely más csúcsa.

Az első sikeres vállalkozások után Chamonix hamarosan kedvelt üdülőhellyé vált. Ellátogatott ide Goethe, az idősebb Alexandre Dumas, 1810-ben pedig Josephine ex-császárnő. Hatvannyolc vezetőre és teherhordóra volt szüksége, hogy kíséretével együtt feljusson a montenversi Mer De Glace gleccser lábához. Két évvel korábban a chamonix-i Maria Paradis (ejtsd: Mári Párádi) személyében az első nő is feljutott a csúcsra. Néhány hegyi vezető meggyőzte, hogy a külföldi látogatók szemében ünnepelt személyiséggé válik majd, mint a világ első alpinistanője. Leérkezése utáni beszámolója jóval józanabb hangot ütött meg:

– A nagy fennsíkon képtelen voltam továbbmenni. Nagyon rosszul éreztem magam és lefeküdtem a hóba. Lihegtem, mint egy kutya a kánikulában. Úgy vonszoltak tovább... Mondtam nekik, dobjanak le egy szakadékba, és menjenek, ahova tetszik... Végül felértünk... Felkapaszkodtam, de minden pillanatban úgy éreztem, meghalok. Fulladoztam, szemem előtt karikák táncoltak. Szinte azonnal visszafordultam...

1838-ban egy francia nemesasszony, hat vezető, hat hordár és egy galamb kíséretében mászta meg a hegyet. A csúcson elengedte a galambot annak bizonyítékaként, hogy feljutott, de az soha nem tért vissza Chamonix-ba. Életében huszonkétszer jutott fel a hegytetőre. A legnevezetesebb, tőle származó idézet tanúsága szerint igencsak különbözött Marie Paradistól egyszer mászás közben azt kérte vezetőitől:

– Ha meghalnék, mielőtt elérem a csúcsot, ígérjék meg, hogy felviszik a testem és ott temetik el.

1786 és 1876 között 795 személy 514-szer mászta meg a Mont Blancot. Paccard és Balmat vállalkozásának centenáriumán ezrek kísérelték meg a hegy meghódítását. A hegymászók közül néhányan a veszélyt keresték, a legtöbbjük valószínűleg kedvtelésből vagy dicsőségvágyból próbálkozott. A hegymászás divatba jött, s a chamonixi hegyi vezetők olyan speciális eszközöket fejlesztettek ki, amelyekkel biztonságosabbá és könnyebbé vált a mászás: a jégcsákányt, a mászóvasat és a kormozott szemüveget. A vezetők azt is megtanulták, miként lehet leszánkázni – összegörnyedve lecsúszni – a hegyoldalakon, a hóban húzott jégcsákánnyal szabályozva a siklás sebességét, és ,,rappelírozni'', ami a kötélen való ereszkedés egy módja.

Az 1860-as évektől a század végéig tartó időszak a hegymászás aranykoraként ismert. Ez alatt az időszak alatt hódították meg Európa legmagasabb csúcsait, valamint Dél-Amerika, a Kaukázus és Afrika legmagasabb hegyeit. Egy tudós külsejű angol, Albert Frederick Mummery svájci hegyi vezetőjével, A. Burgnerrel és sporttársával, B. Venezzel közösen korszerű mászási technikákat fejlesztett ki. A trió gyakran mezítláb vagy zokniban mászta meg a Mont Blancot körülvevő csúcsokat – a hegyes gránittűket, amelyek érintésének puszta gondolatától borsódzni kezd az ember háta. A tizenkilencedik század méltó módon, egy nemes tettel zárult: Joseph Vallot francia térképész ötszáz méterrel a csúcs alatt menedékházat és csillagvizsgálót épített. E támaszpontról tanulmányozta az épületet, a szakadékok és gleccserek világát. Új térképeket is készített a környékről.

Mikor egy francia csillagász, Jules Janssen (ejtsd: Zsül Zsanzen) meglátta az obszervatóriumot, elhatározta, hogy egyenesen a csúcson épít egy jobbat. Rávette Gustave Eiffelt (ejtsd: Güsztáv Ejfel), hogy vegyen részt az építmény tervezésében, s más támogatókat is talált tervéhez. Az építkezés kezdetén Janssen visszatért Chamonix-ba. Részben nyomorék volt, s hozzá igen testes, így minden alkalommal hosszú rudakra rögzített ülőkén vitték föl a csúcsra. Janssen obszervatóriuma egy ideig meteorológiai állomásként működött, de nem volt hosszú életű. Az épület egy mozgó gleccser tetején állt, s 1907-ben belecsúszott egy szakadékba.

Századunkban a hegymászók a világ legmagasabb pontjait vették célba – az alaszkai McKinley-t, amit először 1913-ban másztak meg, a Yukonban lévő Mt. Logant, amire 1925-ben jutottak fel először, és a Himalája hatalmas csúcsait, köztük az Annapurnárt és az Everestet, amit 1953-ban Sir Edmund Hillary és Tenzig Norgay mászott meg először. Az alpinizmus ma sokkal bonyolultabb dolog, mint volt valamikor. A hegymászás különféle ágakra és nehézségi fokozatokra oszlik – az egyszerű sziklamászástól kezdve a ,,nagy falig''

egy magas, sima szikla megmászása) és a ,,szuper'' alpinizmusig (azt hívják így, amikor egyetlen ember mászik, s idejét stopperrel mérik.)

Az alpinizmus megváltozott. Míg korábban az elit sportja volt, mai rajongói közt megtaláljuk a társadalom legkülönfélébb rétegeihez tartozókat, s számuk egyre nő. A világ legismertebb hegyein gyakran egymás sarkát tapossák a mászók, s a lejtőket elborítja az általuk hátrahagyott szemét – papírfoszlányok, konzerves dobozok, üvegek, eldobott felszerelési tárgyak és ruhák. Mind nehezebb hozzájutni a hegymászás nyújtotta legnagyobb gyönyörűséghez – egy békés, magányos ujjongással teli perchez a néma hegytetőn.

A hegymászók egyre nehezebb útvonalakat keresnek maguknak és úgy tűnik, végtelen azoknak az új technikáknak a száma, amikkel próbálkoznak. Divatba jött a téli alpinizmus. A legújabb hóbort a kötél nélküli mászás.

Az ,,Európa tetejének'' is nevezett hegyen mindannaposnak számítanak az őrült vállalkozások. Pár évvel ezelőtt egy olasz kaszkadőr-sofőr helikopterrel felvitetett egy autót a csúcsra. Az volt a szándéka, hogy az alaposan átalakított kocsival lehajt a hegyről; de amikor a jármű gyorsulni kezdett, kiugrott. Másnap letartóztatták, s csak azzal a feltétellel engedték ki a börtönből, hogy eltakarítja a roncsot.

A vagánykodás folytatódott. Pilóta landolt szuperkönnyű gépével a csúcson, majd szállt fel onnan. Közel két tucat megszállott ejtőernyős gyűlt össze a hegyen, hogy eldöntsék: melyikük tud a völgyben elhelyezett célhoz legközelebb ugrani. Nemrég egy francia síelő négy egymást követő napon mászta meg a Mont Blancot – síléccel –, s egy alkalommal 11 éves fia is elkísérte. 1985-ben első ízben jutottak fel a tetőre kutyaszánon – öt eszkimókutya segítségével. 1986 nyarán két francia 7 óra 56 perces rekordidő alatt futott fel a csúcsra és vissza Chamonix-ből. Két fiatalember pedig sídeszkán ,,szörfözött'' le – ugyanazon az útvonalon, amelyen Paccard és Balmat feljutott. Egy francia előadóművész pedig a csúcs közelében több, mint ezer liter festékkel dekorált ki egy óriás gleccseroszlopot.

Ragyogó színeket használt – vöröseket, sárgákat, kékeket –, ,,meglepő látványt produkált'' – írta a Vertical című képesújság, amely Chamonix-ban jelenik meg újhullámos hegymászók és síelők számára.

A Mont Blanc nem könnyen törődött bele a büszkeségét ért sérelmekbe. Az évek során körülbelül kétezer ember halt meg, vagy tűnt el lejtőin; gleccserei holttestek százait rejtik. Egy-egy átlagos nyáron negyven-ötven hegymászó zuhan le, vagy tűnik el a viharokban és lavinák alatt; a múlt nyáron 49 volt az áldozatok száma. Általában a tapasztalatlan, gyengén felszerelt, vezető nélküli fiatalok közül kerülnek ki az áldozatok. Sokan csak nehezen térnek napirendre az elpusztultak nagy száma fölött, de a franciák úgy vélik, mindenkinek joga, hogy hegyet másszon és tetszése szerint nézzen szembe a veszélyekkel.

A Mont Blanc gyakran elkeserítően zsúfolt is. A nyári hegymászó szezon idején egyetlen nap gyakran száznál is többen tipródnak a csúcson. A lejtőkön és ösvényeken nem kevesebb, mint 57 kötélpálya húzódik felfelé, ennek ellenére nem ritka a kétórás várakozás. A tízezer lakójú Chamonix-ban huszonötezer vendégférőhely van; évente több, mint egymillió síelő, hegymászó és egyéb turista keresi fel a városkát. Az utcák tele vannak boltokkal és vásárlókkal, a völgyekben egymást érik az üdülők.

A túlzásba vitt fejlesztés és a tömeges turizmus nyomasztó légköre ellenére Chamonix ma az alpinizmus fővárosa. Itt van az az alpinistamúzeum, ahol a hegymászó-felszerelések egyik legnagyobb gyűjteménye látható. A helyi hegyivezetőtársaságnak száznegyven tagja van, akik évente körülbelül négyezerszer másszák meg a hegyet klienseikkel. A francia kormány kezelésében működő tanintézetben a világ különféle országaiból érkezett hallgatókat képezik ki síoktatónak vagy hegyi vezetőnek. Az országos csendőrség szervezetén belül működik a legnagyobb chamonixi hegyi mentőosztag.

Szakemberei olyan új mentési módszereket fejlesztettek ki, amelyek segítségével ki tudják ,,olvasztani'' a szakadékba esett és jég közé szorult embereket, s meleg, sűrített levegővel működő légzőkészülékkel akadályozzák meg a balesetet szenvedettek kihülését. A csendőrök általában húsz perc alatt a baleset helyszínén vannak, mivel a mentőosztagot és a lavina alóli mentéshez használt kutyákat helikopterek szállítják.

A 200. évforduló alkalmából tartott ünnepségek hangulatán nyomot hagyott a szokatlanul sok áldozat. Azon a hétvégén, amikor a Mont Blanc első megmászóinak szentelt ünnepségeket tartották, egy francia és négy nyugatnémet zúzta magát halálra. Az ünnepségeket azonban nem szakították félbe, a fő attrakció az volt, amikor két francia hegymászó, az alkalomhoz illő tizennyolcadik századi jelmezbe öltözve újra végrehajtotta a történelmi tettet – tévés forgatócsoportok kamerái előtt. Szeptemberben nem kisebb személyiség, mint II. János Pál pápa, aki fiatal korában lelkes síző volt, látogatott el a környékre. Magányosan sétált egy gleccseren és tisztelgett Paccard és Balmat bátor kitartása előtt.

Franciaország egy régi igazságtalanság jóvátételére is felhasználta az évfordulót. Bár Paccard kijelentette, ő volt az első ember, aki a Mont Blancot meghódította, mégsem hittek neki. Balmat ugyanis nemcsak azt állította, hogy elcsüggedt társa előtt ért föl a csúcsra, hanem azt is, hogy vissza kellett érte mennie és felvonszolni. Ráadásul sokan olvasták a fenti verziót az idősebb Dumas tollából, melyet azután írt, hogy együtt borozgatott a szószátyár vezetővel. Paccard tekintélye romokban hevert mindaddig, amíg a modern történészek bizonyítékot nem találtak arra, hogy Blamat nem mondott igazat. Végre felavathatták hát Paccard heroikus bronzszobrát. A bátor doktor – két évszázaddal azután, hogy kiérdemelte – méltó elismerésben részesült.

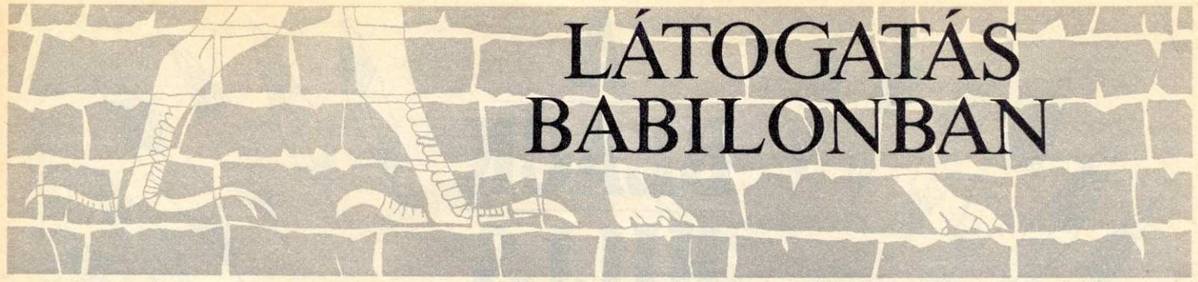

LÁTOGATÁS BABILONBAN

Minden idők első nagyvárosa már kétezer éve romokban hever, de a falai között egykor zajló életet pontosan föl tudjuk idézni. Ugyanis a babiloniak imádtak írni. Agyagtáblák ezreire jegyeztek fel mindent.

,,Bastum, Belucunu lánya... és Rimum, Samhatum fia, frigyre léptek... Ha Bastum azt mondja férjének, Rimumnak: Nem vagy a férjem!, kötözzék meg és dobják a folyóba. Ha Rimum azt mondja feleségének, Bastumnak: Nem vagy a feleségem!, 10 erszény ezüst fizetésére kötelezzék. Samas, Marduk és Szamszuilunára esküdtek.''

Így volt ez tehát 2500-3000 évvel ezelőtt Babilonban, de állítólag ez a szokás néhány keleti országban még mindig él.

Honnan tudunk mi olyan pontosan arról, hogy az emberek háromezer évvel ezelőtt hogyan szerettek, házasodtak, dolgoztak és szórakoztak, hogyan éltek és miben haltak meg? Ismereteinket Asszurbanipál, asszír királynak (Kr. e. 669–626) és néhány régész kutatóvágyának köszönhetjük.

Uralkodásának ideje alatt Asszurbanipál az összes, a Nílus és Eufrátesz között megtalálható írásos táblát Ninivébe, a saját könyvtárába vitette. Egyes táblákon teljes eposzok találhatók pl. a híres Gilgames-eposz, melyben az özönvízről is szó van. Mások a babiloni papok csillagászati ismereteiről szólnak vagy pedig bűvös varázsigékről, melyek a mindennapi életben játszottak fontos szerepet.

Viszont majdnem kétezer év telt el ennek az ékírásos könyvtárnak a felfedezéséig. Az angol James Rich (dzséimsz rics) végezte el 1821-ben Ninive és Nimrud városok romjainak pontos feltérképezését.

1824-ben a francia Paul Emile Botta (pól émil bota) kezdte el az ásatásokat, és nem sokkal később az angol Henry Austen Layard (henri ósztin léijöd) találta meg az első agyagtáblákat. Végül a német Georg Friedrich Grotefend volt az első, aki néhány feliratot lefordított.

Azóta vannak ékírásszakértők, akiket 1857 óta ,,asszirológusoknak'' hívnak, és ezért tudjuk pontosan felidézni, hogyan nézett ki annak idején Babilon városa.

Az esküvői szertartás után Bastum és Rimum a szüleikkel és barátaikkal együtt valószínűleg végigmentek a hosszú, egyenes, egymásra merőleges utcákon, melyek a várost lakó-, iparos- és templomnegyedre osztották. A város képét 53 nagy és 955 kicsi templom uralta. Az út mentén mindenütt oltárok álltak, amelyeknél Istár istennő, Marduk főisten vagy a sok, az élet apró dolgaiért felelős istenek egyikének kegyeiért lehetett imádkozni. Útjuk során a folyó három ágának egyikén hídon vagy kompal átkelve és a nyolc városkapu valamelyikén keresztül eljuthattak az újvagy pedig egy külvárosba is.

A már akkoriban céhekbe tömörült fazekasok, szíjgyártók vagy aranyművesek az utcán dolgoztak. A házak agyagból épültek. A közelben nem lévén kő, ez az olcsó építkezési mód terjedt el. Az agyagot összekeverték szalmával, faformába préselték és a napon megszárították. Égetett téglát csak templomok és paloták építésénél használtak.

Egyes gazdagabb polgárnegyedekben a házak elég nagyok voltak. A város külső részein az utcák elkeskenyedtek és az agyagkunyhók is szorosabban álltak egymás mellett. Az ablakot Babilonban nem ismerték. Egy belső udvaron át, ahol napközben a család élete zajlott, jutott be a fény a lakó- és hálóhelyiségekbe.

A berendezés csaknem kizárólag fonott nádból állt, mert a fa ritka és drága volt.

De nem is volt sokra szükség: egy zsámoly ülőalkalmatosságként, egy köteg nád fekhelynek, egy vagy két kosár a ruhaneműknek, melyekre este rá lehetett tenni a kis olajlámpát.

A gazdagok házában a padló természetesen nem egyszerű döngölt agyagból készült, hanem csempével volt kirakva.

Ezekben a lakásokban már volt WC is és félig a földbe süllyesztett, agyagból és aszfaltból készült fürdőkád is.

Babilon fénykorában nyilvánvalóan nem volt nehéz meggazdagodni vagy legalább jómódban élni. Tegyük fel, hogy Rimum, az ifjú Bastum férje, kereskedő volt. Sok lehetősége kínálkozott, hogy pénzhez jusson, ugyanis naponta érkeztek a karavánok mind a négy égtáj felől nyersanyagokkal és félkész árukkal megrakva. Babilon műhelyeiben ezeket feldolgozták, majd pedig mint készárut – nagy haszonnal – elszállították őket a ,,nagyvilágba''.

Szinte azt hihetnénk, hogy élvezet volt Babilonban élni, hisz még a földbérlők, sőt a rabszolgák is, akik a műhelyekben vagy a földeken dolgoztak, megéltek.

Az ősi múltból eredő törvényeket már a sumérok első királyai összefoglalták és alkalmazták, míg végül Hamurápi király ezeket megszigorítva és kiegészítve a történelem első törvénykönyvét kőbe vésette.

folytatás az 50. oldalon

A BLACK HILLS -ÜGY

Olyan szó, hogy ,,sziú'' eredetileg nem létezett.
A Dakota-indiánokat ellenségeik kis kígyónak hívták,
ez a kifejezés, angol helyesírással leírva
így hangzott: nadoweisiweg.
Ezt aztán a francia telepesek saját ízlésük szerint
nadouessioux-nak mondták, s később az angol nyelvűek
elhagyták a szó elejét, csak a ,,sioux''-t mondták ki...

Dél-Dakota az Egyesült Államok egyik tagállama. Területét részben a Sziklás-hegység nyúlványai borítják, amelyeknek Black Hills a neve, azaz a Fekete Hegyek.

Dél-Dakota körülbelül kétszer akkora területű, mint Magyarország, lakossága viszont egymilliónál is kevesebb. Vannak a területnek világraszóló nevezetességei, például a Rushmore hegy: ennek sziklaoldalába faragták ki négy amerikai elnök több emelet magasságú arcképét.

De másféle nevezetességeket is találunk ebben az államban, olyasmit, amely éppen a Fekete Hegyekhez, a Black Hillshez kapcsolódik. Mandershornban például egy maroknyi, indiánok lakta házat láthatunk. Hogy ez miért nevezetes? Mert ez a Mandershorn főváros, mégpedig a Pine Ridge rezervátum fővárosa. Máskánt is mondhatjuk: annak a kevés és nyomorúságos menedékhelynek egyike, ahol a terület egykori lakói és tulajdonosai, az indiánok meghúzzák magukat.

A fehérek számára az elmúlt évszázadban az egész terület csupán aranylelőhelyként létezett. Dél-Dakota szállítja ma is az Egyesült Államok aranytermelésének harminc százalékát. Ma mindez elsősorban turistalátványosság... no meg, további, évszázados vita tárgya. Az itt élő indiánok számára ugyanis a Black Hills az elveszített hazát, az ígéret földjét, minden létező központját jelenti. Nem sokkal távolabb, északkeleten található a Little Bighorn, az a folyóból, ahol 1876-ban az indiánok meglepték, csapdába ejtették és megölték Custer ezredest és kétszáz lovasát.

Sziúk voltak... és a későbbi, amerikai filmekből tudjuk, hogy az indiánok általában, a sziúk pedig különösen vérszomjasak. Ezt nevezik propagandának. Hiszen a filmeket az indiánok kiszorításában eredményes fehérek készítették, ráadásul évtizedekkel az események után. Az indiánok pedig nem készítettek filmet, hogy a maguk igazát a világ szeme elé állíthassák. Akkoriban ugyanis a sziú nagyfőnök bosszút esküdött Custer ezredes ellen, a Fekete Hegyek miatt. Az amerikai ugyanis csapataival keresztülkasul bejárta ezt a területet, bizonyítván, hogy nem ismeri el, miszerint az indiánoké volna. Ezért esküdött bosszút a nagyfőnök? De, hogy a vidék emlékeinek felsorolását folytassuk, a közelben van az a temető is, ahol sziúk tömege fekszik, akiket az amerikai lovasság 1890-ben mészárolt le hidegvérrel. Nem tévedés, pontosan száz éve, a várva várt és dicsőségesnek ígérkező, felvilágosult huszadik század előtt alig egy évtizeddel! Népirtás volt ez a javából, még akkor is, ha elfelejtettük... Népirtás, amelynek ,,viccesen'' hangzó jelszava akkor már élt egy ideje a köztudatban,

Navajo-gyerekek a sastánc jelmezében
– vajon, amit megtanulnak,
hagyományok őrzése lesz,
vagy csupán turisták gyönyörködtetése?

s bizony, fel-felbukkant később is: ,,egyféle jó indián van, a halott indián''!

Ehhez persze hozzátartozik a filmek és kalandregények terjesztette képzet is: indiánt csakis úgy lehet ábrázolni, hogy egyfolytában véres gaztetteken töri a fejét.

A Pine Ridge-i rezervátum a környék legnyomorúságosabb helye, a munkanélküliség nyolcvan százalékos. A nyomor persze sokféle következménnyel jár. A nyomorban tengődő ember nem tiszta, nem művelt, nem fegyelmezett. És akinek nincs se tudása, se munkája, az nem is tud dolgozni. Aztán könnyű utána rámutatni: nyomorban él, mert nem dolgozik, vagyis dologtalan, vagyis, lusta, vagyis... Vagyis megérdemli, hogy nyomorban tengődjék. Hány és hány esetben, hány és hány népcsoport, nemzetiség tagjaira mondták már ezt! Mondják ma is, a Sziklás-hegységig el sem kell mennünk...

A demokrata párti Bill Braedley szenátor egy alkalommal ígéretet tett a rezervátum lakóinak, hogy foglalkozni fog ügyükkel. A törzsfőnökök szeretnének visszaköltözni a Fekete Hegyekbe. A kérdés egy száz évvel ezelőtti gonosz hiba folytán keletkezett. Amikor Braedley szenátor lett, javaslatokat készített elő.

Az indiánoknak vissza kellene adni a Fekete Hegyek kétmillió hektárnyi területét. Sok ez? 1868-ban Fort Laramieban az Egyesült Államok kormánya szerződést kötött az indiánokkal. Ebben ,,ünnepélyesen átengedtek'' az indiánoknak 14 millió hektárnyi területet. A szerződésben kikötötték, hogy az indiánok engedélye nélkül itt senki át nem vonulhat, még kevésbé telepedhet le. Ekkor jött Custer ezredes és csapatai. A Fekete Hegyek ugyanis aranyat rejtenek, tódult tehát mindenki, az aranyláz szabályai szerint.

Az indiánokkal és a kormányszerződéssel senki sem törődött..., maga a kormány sem. A Kongresszus ugyan jóváhagyta a szerződést, de mindenki tudta, hogy érvényre juttatni nem kell: ellentétes volna a fehér érdekekkel. Grant elnök 1875-ben fel is bontotta a szerződést, Custer pedig igazolva látta saját magát: most még egy kicsit meg kell zabolázni az indiánokat és minden egyenesbe jön. Csakhogy elsiette a dolgot. Csapataitól különválva egy kisebb egységgel nekivágott, s így esett csapdába Little Bighornnál.

folytatás a 61. oldalon

CSATORNAÉPÍTÉS

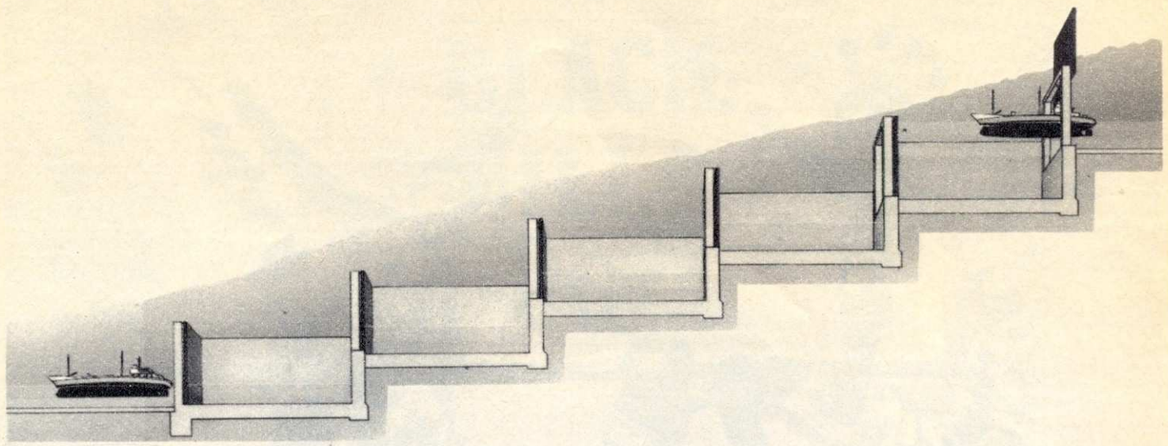

A nagyon nagy magasságkülönbségeket csak több zsilipkamra összekapcsolásával lehet legyőzni.

,,A király meg volt győződve, hogy a Rajnától kényelmesen el lehet jutni a Dunáig, ha Rezat és Altmühl között egy hajózható árkot ásnak'' – jegyezte föl egy krónikás Nagy Károlyról, aki az építkezést a VIII. század utolsó éveiben kísérelte meg. Nem vihették végbe a vállalkozást, egyrészt nem tudtak megfelelő műszaki megoldásokat alkalmazni a csatorna falainak kiképzésekor, másrészt a különböző háborúk is közbejöttek.

A régi csatornák mind úgynevezett ,,oldalcsatornák'' voltak, amelyeknek végig azonos a vízszintje. Ahhoz, hogy különböző szinteken átjárhassanak a hajók, ki kellett találni a zsilipkamrát.

Ha egy csatorna magasabban fekszik, mint a környezet természetes vízszintje, akkor állandóan pótolni kell a vizét, hiszen párolog is, szivárog is belőle a víz. Ehhez vízemelő berendezések kellenek, amelyekre még nagyobb szükség van ott, ahol a zsilipkamrákban elfolyó vizet is újra pótolni kell, másként megfeneklenek a hajók. Vannak olyan, újabban épült hajóemelő liftek is, amelyek segítségével a vízzel takarékoskodni lehet: a lift tulajdonképpen egy úszómedence, amelybe beáll a hajó, s az egészet emelik fel arra a szintre, ahol ismét kiúszhat a csatorna vizére. Miután itt sok ezer tonnás tömegekről van szó, a megoldás általában az, hogy ,,ellensúlyként'' egy másik medencét mozgatnak, amelyben az ellenirányban közlekedő hajó van.

Így a gépek csak a tehetetlenségi erőt és a súrlódást kell legyőzzék.

Sokféle csatorna épült Észak-Olaszországban, tudjuk, hogy Leonardo tervei szerint Firenzét, Pistoiát és Pisát hajózható csatornarendszer kötötte volna össze. Csatornák kérdésében régóta elöl járnak a hollandok is, a németek is. I. Lajos bajor király a múlt században felújította a Nagy Károly Rajna–Duna csatornájának eszméjét.

Az új csatorna 1846-ra elkészült, száz zsilippel látták el, nem hozott azonban sikert, s hamarosan megjelent a vasút…

Az angolok 160 évvel ezelőtt már összesen körülbelül négyezer kilométernyi csatornát építettek ki, számos ponton hidakon vagy éppen alagutakon kellett átvezetniük a nyomvonalat.

Az efféle közlekedő csatornáknál azonban mindenképpen fontosabbak azok, amelyek a tengeri hajózást könnyítik meg, gondoljunk csak a közismert Szuezi-csatornára! Ha ez nem volna, a Földközi-tenger és az Indiai-óceán közötti úton a hajóknak egész Afrikát meg kellene kerülniük. 1869-ben a Nílus torkolatánál fényes ünnepségek közepette nyitották meg a csatornát, amelyet a francia Ferdinand Lesseps irányításával építettek. Zsilip nélküli vízi út ez, amely 160 kilométeren át vezet, s ez a 160 kilométer több ezer kilométernyivel rövidíti le az India felé tartó hajók útját.

folytatás a 4. oldalról

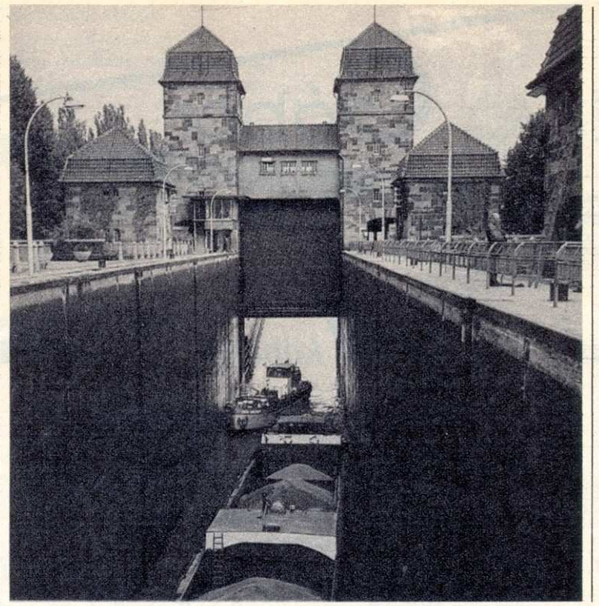

Európa északi területein máig használatosak a múlt században épült hajózási csatornák

Lesseps volt az, aki a hírhedt Panama-csatorna építkezését is elkezdte. A feladat célja világos, ha az amerikai földrész térképére pillantunk. Csakhogy itt valami egészen más történt, mint Szuezné'l. A sivatagot tíz év alatt végigásták, a panamai talajviszonyok sokkal nehezebbek voltak, mint föltételezték. Sok ezer munkás pusztult el, a vállalkozók és részvényesek pénze odaveszett, s úgy látszott, hogy az 1881-ben megkezdett építkezés soha nem ér célt. Ekkor született meg a pénzügyi-gazdasági visszaélésekre alkalmazott új kifejezés is: panama, panamázni… Végül az építési jogot az Egyesült Államok megvásárolta, kialakult Panama állam, és 1914-ben megnyitották a 81 kilométer hosszú csatornát. Amióta a Panama-csatorna működik, azóta például New Yorkból San Franciscóba 14 ezer kilométerrel rövidebb úton lehet elhajózni.

A Szovjetunió is ásott csatornákat, egyebek között a 227 kilométer hosszú Fehér-tenger-csatornát, valamint a Volgát és a Keleti-tengert összekötő, 2300 kilométer hosszúságú csatornarendszert. Sajnos épített…

Vannak olyan csatornaépítkezések, amelyekhez rosszízű politikai emlékek fűződnek, amelyek építésénél rosszul élelmezett elítéltek ezrei lelték halálukat a kényszermunka során.

A nagy csatornaépítések kora, úgy látszik, lezárult. És nemcsak azért, mert – legalábbis a mérsékelt égöv országaiban – a csatorna vize télen befagy; nemcsak azért, mert olyan óriási mértékben fejlődtek a vasúti, közúti és légi szállítások lehetőségei, hanem azért is, mert egyre inkább rájövünk arra, hogy nem érdemes költséges, óriási építkezésekkel ,,átalakítani'' a természetet. A csatornák gyakran már egyébként sem érik el a tervezett forgalmat, nem térül meg a rájuk fordított óriási építési költség (az Elba oldalcsatornáját az NSZK-ban például 1,7 milliárd márkáért építették). És a megbolygatott vizek, erdők, hegyek egyre több embert aggasztanak, a pusztuló természet egyre értékesebbnek tűnik. Ami Dareiosz korában még óriási győzelemnek számított, az ma már egyre inkább kétséges értékű beavatkozás.

(A P. M. Magazin cikke nyomán)

Adél és Gábor

vagyis Adél rajzol, Gábor mesél

Tavasz, köpeny, eső

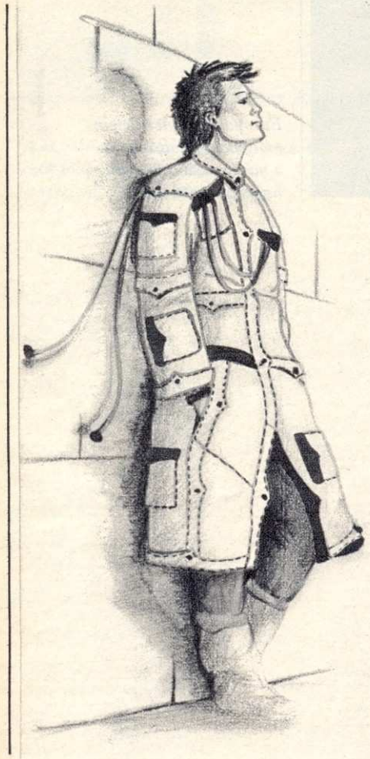

Ez a barátom…
nehogy azt higgyék,
hogy angol úriember!
Ezt a szélben libegő
zsinórjai is bizonyíthatják

Amikor jó kedvem van és
az eső nem esik, ilyet hordok:
ez igazi körgallér,
csak a lecsüngő rojtok
teszik hasonlatossá a régi,
falusi nagykendőhöz…

Tulajdonképpen azzal is kezdhetnénk, hogy köpönyegforgatók vagyunk, mert egyszer kedveljük a ruhatárunkat, máskor meg olyan elégedetlenek vagyunk vele, mint popimádó a Zeneakadémiával. Mert a tavasz közeledtén az ember egyre-másra levetné azt a sok göncöt, amit eladdig magára aggatott, miközben nem győzte áldani az eszét, hogy engedte rábeszélni magát és fölvette a pulóvert is. Aztán már kisüt a nap, melegedik az idő, és elég volna kabát helyett egy könnyed, elegáns körgallér. Előkelőbb nevén pelerin.

A legkönnyebb pelerinviselethez azonban nem elég a szeles, tavaszi napsütés, ahhoz igazi nyári kánikula kell. Ugyanis az egyiptomi hölgyek – a fáraó nagyobb tetszésére – gyakran jelentek meg egy szál ékszergallérban, mint azt szobrok és falfestmények is tanúsítják. Igaz, ez nem volt pelerin, a pelerint ez alá a féldrágakövekből fűzött kis körgallér alá vették és bokáig ért. Nem javasolható nálunk, az utcai forgalomban, egyetlen ékszergallérban megjelenni.

Az egyik legrégebbi és legalapvetőbb ruhadarab tehát ez a félig gallér, félig köpeny, hiszen csak jó nagy darab textil kellett hozzá, s középen lyuk a fejnek. A középkor szigorú zarándokai is ilyesmit viseltek – no, nem olyan áttetszőt, mint az egyiptomi hölgyek! –, és ekkor kapta a ,,pelerin'' nevet. Különböző változatai a palástok, amelyeket prémmel is kivarrnak vagy hímeznek, övvel, zsinórral fogják össze. Lassanként, legalábbis nálunk, Európában – felsőruhává, illetőleg utcai ruhává lett a pelerin, s ezért egyre bővebbnek is kellett lennie, hogy a válltöméssel, ruhaujjakkal és egyébbel teli alakot elfedje. Így született meg a múlt század elején-közepén a széles, lebegő, bő pelerin, a művészek köpenye, amellyel

filmen és színpadon annyiszor találkozunk: valamirevaló romantikus (és persze, forradalmi) költő el sem képzelhető egy időben bő köpeny nélkül. Ez annyira kötelező lett, hogy a század végén, ha lehet, még inkább alkalmazták, s elsősorban forrófejű írók, művészek, festők. Többféle okból: a bő köpeny ugyanis nagy sikerrel eltakarta a szegényes, foltos, urambocsá! lyukas ruhát. No, de nemcsak köpenyben, pelerinben, de kabátban sem ismer az ember lehetetlent! Miközben ugyanis a művészvilág férfitagjai bő köpenybe burkolták magukat, a hölgyek ugyanekkor jól szabott, karcsúsító kabátot hordtak… már, akinek volt ilyen.

Kedvelt hölgyviselet volt a bársonyköpönyeg, zsinórdísszel, vállkendővel. Ezt ugyancsak minden hölgy kedvelte, akinek tellett rá. A többé-kevésbé ma is használatos kabátok, télikabátok között akad nehéz télikabát, előkelőbb nevén ulster, viharkabát, amelyet például társadalmi vihar idején előszeretettel hordtak a negyvenes-ötvenes években a munkásmozgalmi filmek főhősei.

Van aztán trenchcoat, öves-galléros kabát, amely minden időben hordható, kapucnival ellátott hókabát, avagy dufflecoat, hogy az egyszerűbb nevű blézert, bolerót, zekét, kaftánt vagy éppen az atillát ne is említsük.

Mielőtt végleg levetjük a kabátunkat, említsük meg az emberi öltözködés egyik legfurcsább fordulatát, amely azonban annyira megszokottá vált, hogy már alig-alig vesszük észre eredményét. Amint fejlődött a műanyagok ipara, megjelent a szó szoros értelmében vett esőkabát. Először volt az úgynevezett viaszosvászon, aztán jöttek a különböző polimer vegyületek, vagyis a nejlon és társai.

Hogy ez miért nagy fordulat? Először is, az esőköpeny csakis arra való, hogy az ember ne ázzék meg, tehát – szinte – néhány percnyi célszerű használat miatt cipeljük. Másodszor is, addig sohasem látott alakzatok rohangáltak az utcán, különösen az első, átlátszó nejlonlemezből készült esőköpenyek divatja idején: amúgy egészen normális a hölgy, szoknya és blúz van rajta,

Ez pedig a húgom;
szereti, ha azt hiszik róla,
hogy reneszánsz nagykereskedő,
pedig nagyon kevés a zsebpénze…

Nem, ez nem muszlingatya
és én nem egy pasa
háreméből jöttem:
eső idején vonom magamra
ezt a légies lemezkölteményt…

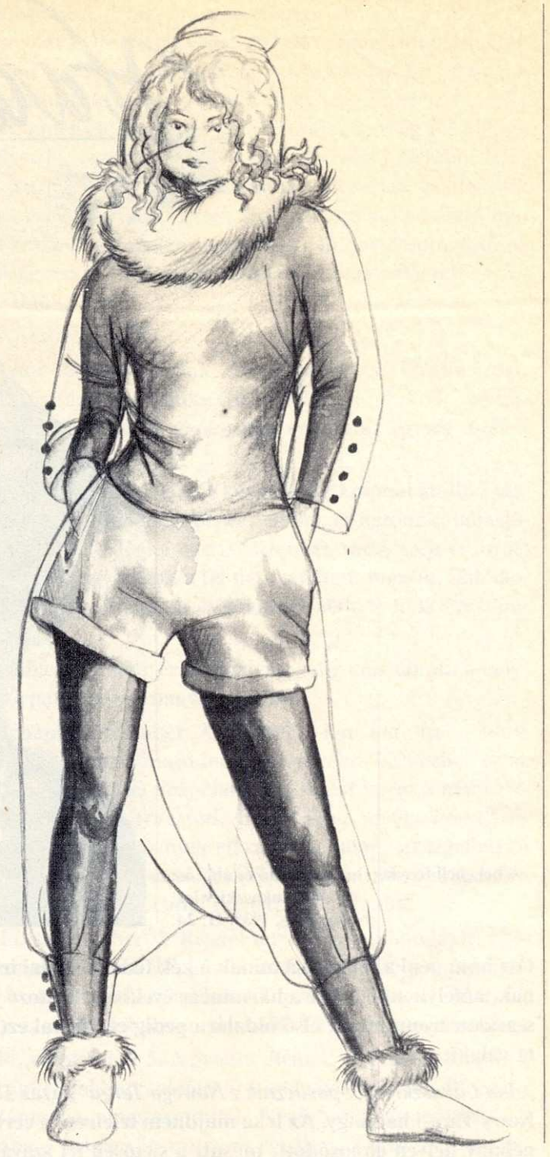

de ezt az egészet átlátszó, csörgősuhogó valamibe csomagolják… Ez az esőkabát. A legnagyobb, mindent elsöprő hulláma a hatvanas években ért el hozzánk, és orkán volt a neve. Mint az orkán, jött az orkánkabát, kezdetben csakis Olaszországból lehetett hiteles, barna volt és őszi napokon egész magyar városok elbarnultak miatta. Mindenki halálosan meg volt győződve róla – méghozzá egy életre! –, hogy nincs ennél jobb, elfér egy kis zacskóban és eső idején nem kell azt az átkozott esernyőt cipelni. Aztán az orkánt elfújta a divat szele, és visszaröpítette közénk a múlt századból már jól ismert esernyőt. Ma eső idején ezzel járnak az emberek, és halálosan meg vannak győződve róla – méghozzá egy életre! –, hogy nincs ennél jobb, mert az esőköpeny kényelmetlen.

Most már csak várakoznunk kell türelmesen, mikor röppen közénk a legújabb divat, egy egyszerű, achátkövekből fűzött ékszergallér alakjában, amely annyira új lesz, mint az óegyiptomi hölgyek viselete. És praktikus: forró nyári napokon nem kell sorba állni az uszoda öltözőjében, hiszen egy szál ékszergallérban is lehet lubickolni. Különösen, mivelhogy az achát vízálló…

Hadinapló

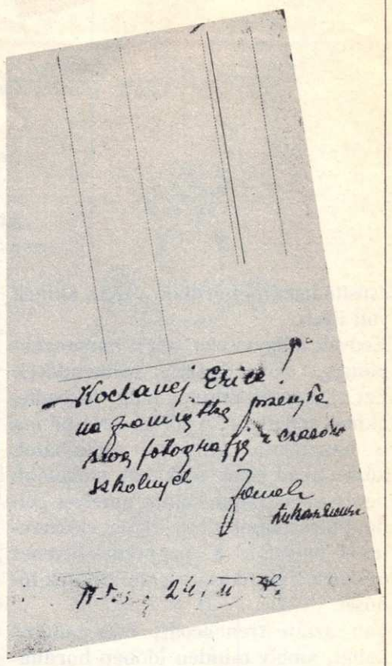

A békebeli fénykép hátán dátum és aláírás: Jan Lukaszkiewicz, Nowy Targ, 1939. II. 24.

Ősz hajú néni a birtokosa annak a kék fedelű iskolai irkának, amelynek fedelére a harmincas években divatozó jelszavakat nyomtatták, első oldalára pedig ceruzával ezt írta valaki:

„Jan Lukaszkiewicz porucznik z Nowego Targu”, azaz J. L. Nowy Targ-i hadnagy. Az irka majdnem teleírva, a ceruza néhány helyen elmosódott, másutt a sietősen írt szavakat lehetetlen elolvasni, ismét másutt a szerző olyan rövidítéseket használt, hogy avatatlan olvasó lehetőleg ne értsen belőle. Ez főként a nevekre és rangokra vonatkozik. Ki ez a hadnagy?

Lódzban született 1913-ban, jogot végzett a varsói egyetemen, és így került a rendőrség állományába. Nem sokat szolgálhatott a fiatal hadnagy békeidőben, de amíg béke volt, kulturált és tájékozott emberként levelezett határokon túli ismerősökkel. Német levelezőpartnerekkel tartotta a kapcsolatot Erzsike is Budapesten. Akkor még nem Erzsi néni volt, s az Üllői úti lakásból ő sem a közeledő világégést látta, mint annyian mások, hanem készült a szép és értelmes életre. Így, német levelezőtársak útján kezdődött levélbeli ismeretsége a lengyel rendőr hadnaggyal. Aztán elérkezett 1939 szeptemberének egy napja, amikor Gyöngyösről táviratot hozott a posta: érkezem. A következő jelentkezés – már rövid levélben – a közeli Mária Terézia (a későbbi Kilián) laktanyából jött, mert Jan Lukaszkiewicz hadnagy a szétvert lengyel fegyveres erők sokezernyi más tagjával együtt Budapestre érkezett. Ekkor találkoztak először személyesen. Erzsikével két dolog történt: rövidesen eljegyezték egymást, s Janek ismeretsége révén egyik napról a másikra a lengyel menekültek közvetítő irodájává vált az Üllői úti lakás. Hozták-vitték a leveleket, kézbesítették a hamis igazolványokat és útleveleket. De lássuk, mit látott a háború első napjaiból a résztvevő.

Jan Lukaszkiewicz Nowy Targ-i hadnagy emlékirata

Isten nevében! és hazánk nehéz napjainak emlékezetére. Hogy mindez miért történt meg, nem tudom, a nemzet vezetőiről azonban ítéletet mond majd a történelem. Egy nemzet ily gyorsan nem veszhet el, nemzetünk nem fog elveszni. Akkor hát vagy tehetetlenség, vagy árulás; a bűnösök felelnek Isten, a történelem és a nemzet előtt.

Péntek, 1939. szeptember 1.

30-án elrendelték 31-re az általános mozgósítást, engem a lovak besorozásának felügyeletével bíztak meg. 31-én a bizottságok üléseztek, de mintha csak békeidőben volnánk, a munkát hamarabb berekesztették, fáradtságra hivatkozva. Általános tehetetlenség és lustaság. A tartalékosokat információ nélkül, üres kézzel küldik el, tömegesen.

Elsején 4.30-kor ágyútűz hangjára ébredtem, 5-kor észrevettem az alacsonyan, 150 méteres magasságban köröző német repülőgépet, fekete keresztekkel. Rohantam a járási parancsnokságra. Telefonon megtudtam Sanak őrvezetőtől, hogy a németek Glodówka és Sucha Góra területére hatoltak, mindkét faluban tűzharc folyik. A németek előretörnek, az őrszoba visszavonulási parancsot kapott. Ugyanakkor vészterhes hírek arról, hogy Laprzanka körzetében áttörtek a német páncélosok. A harckocsijaik az egész járás területén tüzelnek, védekezünk, de a páncéltörők teljes hiánya miatt visszaszorulunk, a könnyen védhető terület védelem nélkül marad. Nowy Targ védelme egy határőrcsapatra marad, amelynek parancsnoka Stefan Rorik hadnagy, kedves jó barátom.

Elrendeljük, hogy a rendőrség vonuljon ki az egész járásból. A járásparancsnok meghagyja, hogy a végsőkig maradjak Nowy Targban, a rend biztosítására. Ő maga a város sztarosztájával együtt Rabka felé indul, magával viszi hátizsákomat. Szervezem a visszavonuló rendőrséget. Az egész járás rendőreit két egységre osztják, az egyik parancsnoka Wilflinsieder, a másiké Jonc hadnagy. Rosik hadnagy ellenáll, arra kér, erősítsem a jobbszárnyát, így állást alakítok ki a kápolna magasságában, a Dunajec vizére támaszkodva. Megelőzendő, hogy a benzintartalék az ellenség kezébe jusson, szétszereljük a benzinkutat, az üzemanyagot üvegekbe töltjük, amelyekkel majd a behatoló tankokat fogjuk felgyújtani. A város előterében a csata körülbelül 12.30-kor kezdődik, 12.45-kor a Dunajec vasúti hídját felrobbantják. A pályaudvar és a vasúti vágányok magasságában védekezünk.

A Rabkában tartózkodó járási sztaroszta, Gluk azt akarja, lépjek érintkezésbe Zakopanéval. Dühösen válaszolom, hogy képtelen vagyok rá, a park felől páncélosok támadnak, egy páncélautó pedig igyekszik széttolni az utcán általunk emelt tankcsapdákat. Mivel a páncélkocsi legénysége kiszáll, hogy elbontsa az akadályt, tüzet vezényelek, hiszen közben az ellenséges gyalogság is a városi park alá érkezett. Válaszul a páncélkocsi legénysége füstbombával elsötétít, és meggyújtja a környező épületeket. A tankok és a páncélautó nehézgéppuskái célba vesznek. Teljesen elborítanak tűzzel, gyújtólövedékeket is használnak.

Igyekeznek elvágni engem Rosik hadnagytól és a folyón átkelni. Kézifegyverből lőjük őket, de a nehézgépfegyverek és kis kaliberű lövegek nyomására kénytelen vagyok visszavonulni. Nowy Targot délután fél hatkor foglalták el. Így hát különösebb védelem nélkül máris átadtuk a hazai föld egy darabkáját. Nem is lehetett két kis egységtől ennél többet kívánni, sem azt, hogy megállítsa a páncélosokat, amelyek ellen sem páncéltörője, de még kis kaliberű ágyúja sem volt. (A felkészületlenség!) Délután 6.15-kor Turbacz felé visszavonulunk, útközben csatlakozik hozzám egy katonai egység, egy parancsnoka nélkül maradt szakasz. 21 órakor megállunk Obidów faluban, de az ellenség rakétákkal lő, átvonulunk a Stary Wierch gerincén, Rabka felé.

1939. szeptember 2.

4.30-kor Rabkába érünk, útközben elesett Wilflinsieder. 6-kor légitámadás Rabka ellen. 11-kor elindulunk, a járási parancsnok ismét gépkocsin, engem az egység mellett hagyva.

16.25-kor az úton torlaszt képeznek a katonai szállító járművek, a menekülő emberek, civilek és katonák, lábasjószág. Elrémítő légitámadás, tizenkét vadászgép és nyolc bombázó, nagyon sok a fel nem robbant bomba. Találkozom egy szétlőtt tankból előmászó némettel, 18 éves, önkéntes.

Dobrába 22 órakor érkezünk, reggelig maradunk, a helybeli őrparancsnok nagyon pimasz.

Vasárnap, szeptember 3. Reggel 5-kor indulunk, 8-kor misét hallgatunk, majd indulunk tovább. Út közben ér az örömhír, Anglia és Franciaország hadat üzent a németeknek. 20 órakor érkezünk Bochniába, amely bombázás után van. Pánik, az utak elárasztva, elhagyott légelhárító lövegek. A vonuló egységeknél sehol sem látni magasabb rangú tiszteket. Bochnia mellett éjszakázunk.

Hétfő, szeptember 4. Reggel terjedő pánikhangulat, egységemmel indulok Tarnów felé. Ott a járási parancsnokságon találkozom Podfilipski parancsnokkal, kiderül, hogy az én járási parancsnokaim Otwinówban vannak.

Kedd, szeptember 5. A gyanús elemek megfigyelésével és a deszant elleni harccal töltöm a szolgálati időmet, állandó a légitámadás, nincs semmiféle felsőbb utasítás, egyáltalán, mintha a magasabb rangúak egyáltalán nem léteznének.

Szerda, szeptember 6. Otwinówban továbbra is hírek, utasítások, felsőbb parancsok nélkül. Késő este szörnyű bombázás, Ropczycébe vonulunk.

Csütörtök, szeptember 7. Ropczyce, folytonos és pánikszerű menekülés, de miért, hová? Kisebb katonai csoportok fegyver nélkül, mindenki kelet felé igyekszik. Találkozom régi barátommal, Sulkowski alhadnaggyal a 21-esektől.

Péntek, szeptember 8. Iszonyú bombázás 18 órakor, Ropczyce ég, mindenfelé emberek és lovak hullái, sérült lövegek, mindenki Rzeszów felé tart. Utasítást kapunk, hogy a körzetben található rendőrökből szervezzük meg az egységeket, éjszaka menekültünk Rzeszów felé, útközben páni menekülés, kocsik, szekerek, tankok, tüzérségi lövegek, gyalogság, kisebb lovasegységek…

Egy híres, tragikus kép:
1939 szeptemberében
lengyel lovasság és gyalogság rohama
a német páncélosok ellen…

Szeptember 9-én reggel érünk Rzeszówba, majd 19.30-kor valamiféle utasítás következtében rendőri egységünk Jaworówba vonul.

Vasárnap, szeptember 10-én Jaworówban; rendőrség nincs, a katonaság nagy csoportokban vonul vissza a San folyó mögé. Útközben hatalmas mennyiségű tüzérség, valamint fegyver nélküli gyalogság… mindenki Lvov irányába igyekszik. 18 órakor mi is Lvov felé indulunk, amikor Jaworówot légitámadás éri, egyes városrészek kigyulladnak. Lvovban lángol a Baczeski-féle olajfinomító és a szeszgyár. A Vajdasági Rendőrparancsnokságra érünk, innen tovább a rendőri erők összevonási helyére.

Hétfőn, szeptember 11-én eligazítás a vajdasági parancsnoknál, a neve Konar, aki hülyéskedik, parancsnokolni akar minden visszavonuló egységnek. Folyik a fölös szócséplés, nincs se parancs, se irányelv, teljes a szervezetlenség, értetlenség, lajstromok írásával szórakoznak. Az emberek egységünk köré gyűlnek, élelem nincs.

Kedd, szeptember 12. Utasítás semmi, szervezetlenség, este végre parancsot kapunk, és autóbusszal megyünk tovább a rendőri erők tervezett koncentrációjának helyére.

Szerda, szeptember 13. Megint eligazítás, a vezetést Ratayski veszi át, én a harmadik szakasz parancsnoka vagyok, kényszerülök Ratayski hülye parancsait átadni az embereknek. Olyan parancsok, amelyeket eszénél levő s egészen kis stratégiai érzékkel bíró ember sohasem adna ki: az elkalandozott német tankokat kell ellenőriznünk, a járőr egy tisztből és három közlegényből áll, két üveg benzinnel. Nyílt mezőben ezekkel kellene ártalmatlanná tennünk a tankokat (a hülye!). Az embereknek nincs ellátmánya, éhesek, de ezzel senki sem törődik.

Csütörtökön, szeptember 14-én ugyanezek az értelmetlenségek, győz a tehetetlenség és szervezetlenség, pedig ennyi idő alatt már újra lehetett volna szervezni a rendőri egységeket és meghagyni nekik, hogy harcoljanak, s inkább elesnénk, mint ez a szégyen. A felelős posztokon felelőtlen emberek.

Péntek, szeptember 15-én az utolsó, értelmetlen szélmalomharcok, a magasabb beosztású tisztek ,,bölcsessége'' kimerült. Este elindulunk, nem tudjuk, merre.

Szombaton, szeptember 16-án 6.20-kor éjjeli menetelés után egy faluban alszunk, ahol megállapítom, hogy Ratayski, Walter és más parancsnokok eltűntek. Nappal pihenünk, délután indulnánk, de végül is estig várunk Leitner gyávasága miatt, aki rohamsisakot ölt, és a távoli repülőgépzúgásra is páni félelem fogja el. Podhajce felé megyünk, engem választanak szállásmesternek, gépkocsin megyek előre Leitnerrel együtt. Hogy ő mennyire képtelen szervezni, arról tanúskodik a következő: a sötét éjszaka ellenére megparancsolta a kerékpározó egységnek, hogy négyes sorokban hajtsanak, bár az úton állandó torlaszt képeznek a menekülő katonai egységek és elhagyott szállítóeszközök. Az az ember, aki egész életében irodista volt és karrierje érdekében lassan, csillagról csillagra mászott előre a ranglétrán, nem irányíthatna semmiféle egységet.

Szeptember 17-én, vasárnap reggel még szállást sem vehettünk Rabulincében, amikor tovább kell indulnunk. Útközben a találatot kapott dohánygyárban mindenki lopja a cigarettapapírt, mikor megtudjuk, hogy a bolsevik csapatok behatoltak Zalesie területére. Déli irányban megyünk tovább. Az úton menekülő katonák, elhagyott járművek, borzasztó pánik, szervezetlenség. Egyetlen egység sincs, amelynek parancsnoka volna.

Hétfő, szeptember 18. Reggel 4-kor a Dnyeszter hídjánál parancsot kapunk, hogy dél felé, a román határ irányába vonuljunk vissza. Mindenki kimerült a kétnapos, alvás és pihenés nélküli meneteléstől. Leitner Trepkával és Rodzenskival gépkocsira ül és elszökik. Induljunk tovább? Látom, mennyire értelmetlen parancs, hogy érjünk el Romániáig, 160 kilométer gyalog, másfél száz emberrel, köztük jó néhányan idősebbek, a Magyarország felé vezető utat választom tehát. Pihenő nélkül előre, a lovak miatt néha kis időre megállunk. Az ukránok lőnek ránk és kezdik lefegyverezni az alakulatokat. Tysmienicában még leszedjük az oda időközben kitűzött vörös zászlót, majd biztosított menetben haladunk előre, pánikszerűen menekülő és teljesen tájékozatlan katonai egységek között. Lövések, válaszolunk, aztán csend.

Vérfagyasztó a menekülés látványa, a magasabb rangú tisztek gépkocsikon a nőikkel, az egységek parancsnokok nélkül, repülősök, páncélosok, tüzérütegek, mindez összekavarodva a rendetlen menekülésben; sebesült katonák és tisztek szomorú látványa. A legszomorúbb látvány Markowicében ér: kilencven közrendőr falhoz állítva. Skalski rendőrkapitány letétette velük a fegyvert, és megadták magukat a bolsevikoknak. Közbelépésem eredményeként megszabadulnak, és velem tartanak.

18.30-kor Nadwórnában vagyunk, vonatról, mozdonyról tárgyalunk. Stanislawówból kérnek, hogy térjünk vissza

felmentésünkre. Lőszert kérek, mert nincs, és egy tábori ágyút, nem kapok semmit, csak egy kis löveget lőszer nélkül.

Kedd, szeptember 19. Reggel 6.30-kor könnyes szemmel búcsúzom hazámtól, átlépjük a magyar határt, és Körösmezőre érkezünk. A magyarok szívélyesen fogadnak. Szomorú pillanat, a közemberek át kell adják fegyverüket, a tiszteknek meghagyják a pisztolyt. Délben indulunk tovább, útközben az egész vonalon motorizált egységekkel találkozom… Igyekszem a motorizált rendőrségi osztagokhoz, egységem körülbelül 400 emberből áll. Szpurekkel összetűzök; büszke lehetek az enyéimre, fegyelmezettek.

Szerda, szeptember 20. A motorizált egység elindul, én az emberekkel maradok, elszállásolnak, a magyarok szívélyesen látnak. Másnap egy negyvenvagonos vonat parancsnoka leszek, berakodunk Beregszász felé, én előremegyek gépkocsin, hogy hamarabb odaérjek.

Pénteken, 22-én Nagyszőlősön várom a többieket. 24-én indulunk tovább, 25-én Sátoraljaújhelyre érkezünk, aztán Eger felé, Mezőkövesden alszunk. 26-án Budapesten vagyunk, a Mária Terézia laktanyából levelet írok Erzsikének.

Szeptember 27-én találkozom Erzsikével. Megyünk Tökölre, majd Rákoscsabára. Itt egy rendházban szállásolnak el, nagyon rosszak a körülmények. Szeptember 29-én először jutunk el templomba, a misét tábori lelkészünk, Szuberhalz atya tartja. Szeptember 30-án Kismarosra igyekszünk, visszafelé Respond balestet okoz, elgázol egy kerékpárost, aki hirtelen a kocsija elé hajtott. Nógrádverőcén éjszakázunk.

Október 1-jén Nagymarosra megyek, ismerősökkel találkozom. 4-én a lengyel rendőrség magyarországi parancsnokságának információs tisztjévé neveznek ki. 14-én segédtiszti kinevezést kapok, többször utazom be Budapestre, találkozom Erzsikével. November folyamán a tisztek egyre többet üldögélnek a kocsmákban, mulatnak, fizetnek. November 4-én feljelentés következtében házkutatást tartanak nálam, fegyvert keresnek. Az eredmény negatív.

Egyfolytában azon dolgozunk, hogy Franciaországba juthassunk. Könyv nélkül élünk, szörnyű kulturális körülmények között. Mindenkit elfog a borúlátás, sok a vita és összetűzés.

A legelső háborús napok:
varsói gyermek
a bombázások után…

November 10-én gyászmise a…

A kézirat itt megszakad. Jan Lukaszkiewicz hadnagy másokkal együtt még karácsony előtt elutazott Budapestről, Franciaországba jutott, majd Angliába, ahol az ott megalakított Legion Polski tagja lett. Ettől kezdve pontos adatok hiányoznak: egy hír szerint bevetés közben Lengyelország fölött lelőtték, egy másik hír szerint azonban végigharcolta és túlélte a háborút. A Magyarországra köszöntő háború utáni évek azonban nem kedveztek a megszakadt kapcsolatok újrafelvételének. A magánlevelezések során Jan Lukaszkiewicz sorsára menyasszonya nem tudott fényt deríteni, és az ötvenes évek elején férjhez ment. Furcsa világ: míg a legtöbb menekült lengyel ismerőssel az egész háború alatt kapcsolatot tarthatott, a felszabadulás után ezek szép lassan elakadoztak, megszűntek.

Szerkesztőségünk ezúton is köszöni V. Zoltánnénak, Erzsi néninek, hogy a különleges, értékes dokumentumot rendelkezésünkre bocsátotta; köszönjük a hozzáfűzött szóbeli információit is.

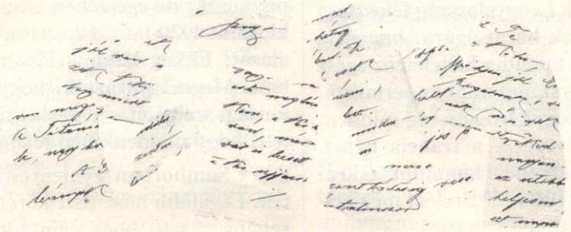

AZ ELSŐ FEJEZET

WLADYSLAW ANDERS

tábornok neve Európa-szerte Monte Cassinóhoz kapcsolódik. Ő volt a nyugaton harcoló II. lengyel hadtestnek a főparancsnoka, amelynek egységei 1944 májusában bevették a híres bencés apátságot. Monte Cassino ugyanis különösen megerősített német hadállásként szolgált. Anders tábornok pályafutása az első világháborúban és utána megszokott katonakarrier volt, ám 1939-ben különös dolog történt vele, amelyről emlékiratainak itt közölt része számol be. 1941-ben megszervezte a Szovjetunió területén a Lengyel Hadsereget (Armia Polska), majd az egész sereget átvezette a Közel-Keletre, így kerültek, sok súlyos harcban való részvétel után egységei Monte Cassino alá is, Olaszországba. A tábornok ,,Utolsó fejezet nélkül'' című könyve 1949-ben jelent meg és nagy port vert föl. A pontosan húsz éve halott tábornok könyvéből most először jelennek meg részletek magyarul.

Wladyslaw Anders tábornok

Bekapcsolom a rádiót és megtudom, hogy a szovjet csapatok átlépték Lengyelország határát és nyugat felé vonulnak. Látom a többiek rám szegeződő tekintetét. Sehonnan semmilyen parancs, semmiféle utasítás. Mit tegyünk?

Még a háború kitörése előtt meglepett bennünket a Németország és Szovjet-Oroszország között 1939. augusztus 23-án aláírt ún. megnemtámadási szerződés, tudtuk ugyanis, hogy május óta járt Moszkvában angol és francia küldöttség is. Nem feltételeztem, hogy Szovjet-Oroszország Anglia és Franciaország ellen fordul, közvetve pedig Amerika ellen is. Gondolom, a főparancsnokság is így ítélte meg a helyzetet. Ellenkező esetben nem vont volna minden berendezést és üzemet keletre, s maga sem vonult volna Bresztbe. A kormány és a külföldi képviseletek nem költöztek volna Krzemiemiecbe és Tarnopolba. Kiderül, hogy hátvédünk teljesen fedezetlenül és védtelenül prédaként vetetett a szovjet hadseregnek épp abban a pillanatban, amikor a németek lendülete kezdett alábbhagyni, amikor a több száz kilométerre elhúzódó német vasút- és utánpótlásvonalak akadozni kezdtek, és kitarthattunk volna a harcokban még egy bizonyos ideig, lehetőséget adván ezzel a szövetségeseknek, hogy megtámadják Németország fedezetlenül hagyott nyugati határait.

Szovjet-Oroszország egyoldalúan felrúgta a Lengyelországgal kötött megnemtámadási szerződést a Lengyelország számára legnehezebb pillanatban, és mint egy sakál, hátba támadta a rettenetesen vérző lengyel hadsereget.

Nem változtatok szándékaimon. Dél felé megyünk, ahol, meggyőződésem, hogy hídfőállásnak kellett létesülnie a magyar–román határon. Hiszen Románia katonai szövetségesünk, Magyarországgal meg mindig is barátságban voltunk. Mindent megteszünk, hogy átjussunk. Végszükségben akár idegen földön fogunk harcolni Lengyelországért. Ma már tudjuk, hogy a német és a szovjetek között megkötött paktum döntött a háború kirobbantásáról. Ma tudjuk, hogy Szovjetország nemcsak Lengyelország felosztása céljából támaszkodott a németek barátságára, hanem a világ megosztása céljából. Ezért támadta hirtelen az egész szovjet sajtó Angliát és Franciaországot mint imperialista, ellenséges államokat. Tudjuk, hogy Oroszország mindent megtett, hogy morálisan lefegyverezze a francia népet. Felhasználta e célból befolyását a francia kommunistákra. De akkor nem volt idő az elmélkedésre. Mindent meg kellett tenni, hogy eljussunk délre (...)

A hímzett zászló

Amikor elértük a falut, az egyik lakos azonnal értesítette a rendőrséget, majd a szovjet egységeket, melyeket mindenfelé elszállásoltak. Páncélos járművek kíséretében Turkán és Stary Samboron keresztül a Vörös Hadsereg parancsnokságára vittek. Útközben megállapítottuk, hogy a falvak tele vannak szovjet katonasággal, valamenynyi fajta fegyvernemből. Több helyen, különösen Turka környékén látni, amint tábori erődítményeket építenek.

Furcsának találtam, hogy ezek frontja észak felé volt, csakúgy, mint a nehéztüzérség húsz ágyúja, amelyeket észrevettem. Kérdésemre a szovjet őrnagy minden kertelés nélkül elmondta, hogy már közel egy hete itt vannak, és feladatuk, hogy szétverjenek minden olyan lengyel egységet, amelyik északról délre akar eljutni. A bolsevikok nem akarták megengedni, hogy külföldön lengyel hadsereg alakuljon, meg aztán akkoriban Lengyelország újabb felosztása után Németország őszinte szövetségesei voltak.

Akkor találkoztam először egy jellemző véleménnyel: ,,Mi és a németek most igazi barátok vagyunk, és együtt megyünk a világkapitalizmus ellen. Lengyelország kiszolgálta Angliát, ezért el kellett pusztulnia. Már soha többé nem lesz Lengyelország. A németek pontosan tájékoztatnak bennünket valamennyi lengyel egységről, amelyek Magyarország vagy Románia irányába vonulnak.'' Óriási mennyiségű tankot, páncélozott járművet és tüzérséget láttam. Igaz, hogy a katonák többsége rosszul volt felszerelve; a lovak soványak, kimerültek, a motoros járművek piszkosak, de egészében a hadsereg sokkal jobban nézett ki, mint 1920-ban. Létezett a fegyelem és a vezetők iránti alázat. Ekkor láttam először tiszteket kék-vörös sapkában. Megmagyarázták, hogy ezek az NKVD (állambiztonsági szolgálat – a szerk.) tisztjei. Mindjárt érezni lehetett, hogy mindenkiben félelmet keltenek.

Stary Samborban Tyulenyev hadseregparancsnok elé vittek. Legalább húsz tiszt körében fogadott. Azonnal szemrehányást tett, hogy nem adtam meg magamat, ellenálltam és emiatt a szovjet hadsereg, amelyik barátként jött Lengyelországba, hogy megmentse a népet az ,,uraktól és a kapitalistáktól'', elvesztett tizennyolc tankot és sok katonát. Arra az észrevételemre, hogy a szovjetek megszegték az egyezményt és ok nélkül támadtak a lengyel területekre, az alábbi választ kaptam:

– A Szovjetuniónak megvan a maga politikája.

Gyakran találkoztam a későbbiekben is ilyen érveléssel. Tyulenyevet az érdekelte, hol vannak a katonáink, hová vannak elrejtve a zászlók, a lengyel egységek mért rongálják meg a fegyvereket és mért nem akarják megadni magukat a Vörös Hadseregnek; minek akarnak Magyarországra és Romániába jutni; Lengyelország miért Anglia ,,kéme'' stb. Megmutatta amellett az egyetlen zászlót, amelyet sikerült zsákmányolniuk. Nagyon szép volt, arannyal és ezüsttel hímzett, így a parancsnok úgy vélte, hogy bizonyára valamilyen elit alakulaté volt. Rendkívül elégedetlen lett, amikor megmagyaráztam neki, hogy ez a sziléziai felkelés egyik veteráncsoportjának zászlója.

Meg kellett hallgatnom egy előadást, amelyik valójában nagyon hosszú volt, de olyan érdekes kijelentéseket tartalmazott, mint:

– a németekkel kötött barátsági szerződés örök, és ezáltal a világ fölött csak a bolsevikok és a németek fognak uralkodni;

– Szovjet-Oroszország segít a németeknek legyőzni Angliát és Franciaországot, hogy egyszer és mindenkorra végezzenek Szovjet-Oroszország legnagyobb ellenségével, Angliával;

– hogy egyáltalán nem számolnak az Egyesült Államok belépésével a háborúba, mert ezt kommunista szervezeteiken keresztül megakadályozzák;

– hogy a Szovjetunió politikája a legokosabb, és Sztálin zseni;

– hogy a Szovjetunió sokkal hatalmasabb, mint Németország (...)

Eltűnnek éjjelenként

Hosszasan autóznak velünk Lvov utcáin, végre megáll a kocsi egy villa előtt, melyen látható, hogy kiköltöztek belőle, az ablaküvegei be vannak törve. Bevezetnek mindannyiunkat a pincébe, melynek egy picike rácsos ablaka van. Bent két-három törött szék és egy kis szalma. Három napon keresztül sorban felhívatnak és a lehető legrészletesebb nyilvántartást készítik rólunk. Nemcsak önéletrajz kell, hanem: kik az ismerőseink, hol vannak, mit csinálnak. Az NKVD tisztjei hallgatnak ki, húsz év körüli taknyosok, akik kinevetik a lengyeleket és ugyanazokat az érveket ismételgetik, amelyeket Tyulenyev vezérkarában hallottam. Kifogásokat emelnek: minden gyárat keletre kellett volna telepíteni, ide hajtani a marhaállományt, hiszen jobb lett volna, ha mindez szovjet kézre kerül. A Visztula lesz Németország és Szovjet-Oroszország határa. Lengyelország soha többé nem lesz (...)

Hosszú órákon át kellett a folyosón ülnöm őrizet alatt, mivel az NKVD csak 22 órakor kezd dolgozni. Ettől kezdve reggel 6-ig hallgatott ki egymás után néhány ún. vizsgálóbíró, különböző dolgokkal vádolván.

Breszt-Litovszk mellett, 1939. szeptember 17-én, szovjet és német katonák baráti találkozója...

Tehát: elárultuk a nemzetközi proletariátust, mert harcoltunk a bolsevikok ellen 1918–1920-ban, és nem engedtük meg nekik már akkor elfoglalni Európát. Bűn volt, hogy a lengyelek ellenálltak, amikor a szovjet csapatok 1939 szeptemberében bevonultak Lengyelországba. Bűn volt, hogy Lengyelország szövetséget kötött Angliával és hisz annak győzelmében. Engem személy szerint azzal vádoltak, hogy szeptemberben harcoltam a szovjet csapatok ellen, s a szovjet csapatok e harcokban nagy veszteségeket szenvedtek. Kém vagyok, hiszen nem voltam hajlandó sem lengyel kormányt alakítani, sem belépni a szovjet hadseregbe. A szovjetek ellen irányuló földalatti mozgalmat szerveztem Lvovban. (...)

A börtönkórházban helyeztek el, ahol találtam néhény ismerőst, közöttük egy tartalékos tábornok-szemorvost, Teodor Balabant, Lang tartalékos ezredest és másokat. Megtudtam, hogy Lvovban minden tartalékos tisztet letartóztattak, egyáltalán, igen széles körű volt a letartóztatás, emberek tűntek el éjjelenként. Már ekkor köztudott volt, hogy kínoznak a nyomozás idején. Középkori módszerekkel verték az embereket és tortúrának vetették alá, gyakran halálra kínozták. Férfiakat, nőket és kiskorúakat egyaránt. A börtöncellák tele voltak. A 10-12 személyes cellákba száz vagy annál több embert is bezsúfoltak. A körülmények borzalmasak voltak. Piszok, rovarok, vízhiány és éhezés. Ilyen körülmények között a börtönkórház, ahol mindenkinek külön ágya volt, s ahol mindennap adtak kenyeret, valami teaféleséget és egy ún. levest, igazi oázis volt.

Sajnos néhány nap múlva, még 1940. január 1. előtt berontott néhány NKVD-s, kirángattak az ágyból és áttuszkoltak egy magánzárkába. Teljes brutalitással... Nehezen mentem a lépcsőn, meglöktek, s mivel nem tudtam a mankóra támaszkodni, leestem. Ez minden emeleten megismétlődött. (...)

Keletre megyünk...

Hat hét után megjelent a vizsgálóbíró; tiltakoztam a börtönhatóságok magatartása és a körülmények ellen. Megmutattam neki megfagyott, elgennyesedett arcomat, keze-

met és lábamat. Elmondtam, hogy a sérülések miatt szinte mozgásképtelen vagyok, hogy senki sem reagál hívásomra és egyetlenegyszer sem volt nálam orvos. Követeltem, hogy adják vissza ruháimat, üvegezzék be az ablakot és legalább naponta adjanak egy darab kenyeret. Alá kellett írnom az úgynevezett letartóztatási parancsot, csak ezután ígérte meg, hogy elintézi követeléseimet. Még egyszer megkérdezte, hajlandó vagyok-e aláírni a Vörös Hadseregbe való belépésről szóló nyilatkozatot. Megtagadtam. Dühösen kiment, és azzal fenyegetett, hogy ebben a cellában fogok elpusztulni.

És további hosszú heteken át minden maradt a régiben. Abban a meggyőződésben éltem, hogy közeledik a vég.

Annyira le voltam gyengülve, hogy nem éreztem a sebek és a fagyások okozta fájdalmat. Azt hiszem, ilyen körülmények között már két hétnél tovább nem bírtam volna. Hiába dörömböltem és kiáltoztam, az őrség nem törődött vele. (...)

1940. február 29-én váratlanul kinyitották a cellát, behozták ruháimat és a börtönirodára vittek. Visszaadták kis bőröndömet is, s amikor megkérdeztem, hogy hol a pénzem és az órám, azt válaszolták:

– Majd elküldjük.

Világos, hogy valahová elszállítanak.

Egyenként szállítanak fel bennünket a rabkocsikra. Az NKVD-sek kíséretében megyünk a pályaudvarra. Nehezen jutok át gyalog a különböző mellékkijáratokon és a sínen keresztül a vonathoz, ahol belöknek egy speciális vagonba, az ún. sztolipinkába. Ez börtönvagon. A cellák általában egyszemélyesek, ablaktalanok, ajtajuk rácsos. Újra egyedül vagyok. Szorosan az ajtó mellett kell ülnöm, hogy a folyosón álló őr jól láthassa minden mozdulatomat. Itt összehasonlíthatatlanul melegebb van, mint a cellában volt. Különben is, a saját ruhámban vagyok. Mindennap adnak fél kiló kenyeret, egy darab heringet és naponta kétszer forró vizet, ami teaként szolgál. Elkezdenek fájni megfagyott részeim, mert a genny a meleg hatására oldódik. Naponta egyszer kivezetnek a vagonban levő árnyékszékbe. Mosdóvíz nincs. A folyosón közlekedvén felismerem, hogy keleti irányba, Kijev felé megyünk. Mellettem, egy általános szakaszban hallom, hogy nők beszélgetnek lengyelül. Később megváltozott az útirány, és tíz nap múlva megérkeztünk.

Megint mindenkit egyenként szállítanak be az autóba, közepén egy kis lámpa világít. Mindenki egy kicsike, annyira szűk cellában, hogy nem lehet megmozdulni. Nem tudom, hova megyünk. Csak az utcai forgalom zaja hallatszik. Feltételezem, hogy ez Moszkva.

(Fordította: HÉJJ KLÁRA)

ZÖLDALFA

Állítólag még sohasem sikerült lefotózni... ezért mi is a TIER című lap grafikusának rajzát közöljük róla

VADMACSKA

Közép- és Dél-Európában mindenütt előfordul, Észak-Európát nem kedveli. Hazánkban leginkább a nagyobb, összefüggő erdőségben él, szórványosan azonban máshol is. Ahol mind vad-, mind házimacska egyaránt található, ott kereszteződnek egymással, így minden túlzás nélkül lehet azt állítani, hogy Európa valamennyi vadmacska-populációja (népessége) többé-kevésbé hibrid jellegű. Irhája tömött, többnyire szürke vagy sárgás alapszínen sötéten csíkozott – ezt nevezi a köznyelv cirmosnak –, vagy vörhenyes rozsdasárga, orrának csupasz felülete hússzínű. A homlokon kezdődő négy egyforma fekete sáv a fülek között a fejtetőn fut végig, melyek közül csak a két középső folytatódik a háton egyenletes széles sávvá egyesülve egészen a farok végéig.

Testhossza egy méter körüli, ebből farka 30-35 cm. Testsúlya 8-10 kilogramm. A természetben megfigyelni a vadmacskát nagyon nehéz dolog. Az 1966-ban megjelent Uránia sorozat Emlősök kötetében így ír a szerző: ,,Haltenorth még 1957-ben megjelent vadmacska-monográfiájában is kénytelen volt megállapítani, hogy eddig még soha-

sem sikerült az európai vadmacskáról a szabadban fényképfelvételt készíteni – és ilyenkor a szerző azóta sem tud!''

Tanyája elhagyott róka- vagy borzkotorék, bár jobban kedveli a tágas faodvakat vagy sziklaüregeket, a sziklás helyekhez különösen vonzódik.

Magányosan jár, csupán a párzási időben és kölykei felnevelése idején él társasan. Párzása január–február hónapokra esik, ezt a vadászok pacsmagolásnak nevezik. Az amúgy csendes és nagyon óvatos vad viselkedése megváltozik, éjszakánként a sajátos énekükkel kísért lármás kandúrharcok tartózkodási helyük árulójává válhatnak. A kölyköket csak a nőstény neveli, többnyire áprilisban, májusban ellik, 9 heti vemhesség után. A kölykök születésükkor már szőrösek, szemük a 9-11. napon nyílik ki. Hat hétig kizárólag anyatejen élnek.

Rendes körülmények között a vadmacska évente csak egyszer párzik, kivéve, ha szopós kölykeit valamilyen oknál fogva elveszti. Ivarérettségét 1 éves korában éri el, azonban teljesen kifejlettnek csak 3 évesen tekinthető.

Látása és hallása kiváló, szaglása gyengébb. Fontos ,,érzékszervei'' a fej két oldalán elhelyezkedő, hosszú, s rendkívül érzékeny tapintószőrök.

Táplálékát legfőképp kisemlősök képezik, de ha teheti, kifosztja az útjába kerülő fészkeket is. Szívesen visszajár magafogta prédájának maradványaihoz, döghöz azonban csak nagy ínségben nyúl. A halakat is kedveli, s ha módja van rá, szívesen ,,halászik''. Ritkán előfordul, hogy növényi táplálékot is fogyaszt.

Ellensége az emberen kívül a legközelebbi rokona, a hiúz, mások elől (mint kutya, farkas) fára menekül. Kitűnően mászik, a fáról való leereszkedés azonban nehezére esik. Hazánkban védett, nem vadászható.

GERA PÁL

VARANGYMENTŐ AKCIÓ

A mezőgazdaság terjeszkedése, a mocsarak lecsapolása következtében sok kétéltűnek és hüllőnek csökkent az élettere. Megtizedeli számukat a mezőgazdaság túlzott vegyszerhasználata, az egyre erősödő autóforgalom és az emberi kegyetlenség is. A néhány éve alakult Varangymentő Akciócsoport (ELTE Természetvédelmi Klub) e két állatcsoport védelmét tűzte ki feladatául, s ezen belül igen nagy figyelmet fordít a nevében is szereplő egyik veszélyeztetett faj, a barna varangy (Bufo bufo) megmentésére.

A barna varangy erdőben él, de gyakran megfordul a kiskertekben is, ahol éjszakai vadászatai során igen nagy hasznot hajt a csigák, férgek, bogarak és általában a rovarok pusztításával. Hihetetlen étvággyal fogyaszt el mindent, ami elé kerül. A telet üregekben, kövek alatt, gyökerek között vészeli át. Tavasszal a párzási időszak beköszöntével megfelelő párzóhely, tó vagy mocsaras terület felkeresésére indul. Két kilométert is megtesz, hogy ugyanahhoz az állóvízhez térjen vissza párzani, amelyben lárva (ebihal) korát maga is töltötte. Vándorlásának ideje március végére, április elejére esik.

Az amúgy is lassú mozgású állatot még nagyobb veszélynek teszi ki az az udvarlási szokás, hogy a nőstények hátára, már a vándorlás során rákapaszkodnak a hímek és nem engedik el őket, amíg a vízhez nem érnek, ahol a párzás megtörténik. Méréseink szerint egy barna varangy áthaladásának ideje egy kétsávos autóúton (teher, tehát udvarlók nélkül) átlagosan 19 perc.

Hol és hogyan folyik a mentés?

A Börzsöny hegység erdős területe és az Ipoly folyó ártere közé épített M2-es főútvonal Hont és Parassapuszta közötti mintegy 2 kilométeres szakaszán már évekkel ezelőtt tömeges békapusztulást észleltek. Ezt közlekedési biztonsági szempontból sem lehetett figyelmen kívül hagyni, hiszen az elütött állatok tetemei miatt csúszóssá tett út balesetei forrássá válhat.

Ennek megelőzésére betonárkot létesítettek az út mentén e szakaszon, mely a már meglevő átereszeken terelte volna az állatokat a túloldalra, így megakadályozva, hogy a békák tömegesen az úttestre kerüljenek. Ez a műszaki megoldás azonban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Az árok elgazosodott, elsárosodott, és a békák tavasszal ismét az úttesten keresztül közlekedtek. Ezért szerveztük meg 1987 tavaszán Parassapusztán az első varangymentő akciót.

A másik helyszínünk szintén a Börzsöny hegységben található Királyrét volt. Itt a Bajdázói tó környékére látogató turisták, kirándulók jelentettek komoly veszélyt, akik a vándorló békák rugdosásában, bántalmazásában lelték örömüket.

1987-ben a parassapusztai határátkelőhely átépítés miatt le volt zárva a személyforgalom elől, csak teherautók és kamionok közlekedtek erre, még így is 350 béka pusztult el a kerekek alatt. Ebben az évben még kis létszámú csapatunk is körülbelül 1500 állatot mentett meg.

1988-ban már megindult a személyforgalom, így 7000 megmentett állat mellett sajnos csaknem 2000 elpusztult.

1990 tavaszán ismét megszervezzük a mentőakciót

Várjuk mindenkinek a jelentkezését, aki nem akarja ölbe tett kézzel nézni Magyarország kétéltűállományának rohamos csökkenését. Várjuk azok jelentkezését, akik információkkal rendelkeznek olyan utakról, ahol tavaszonként nagy a békapusztulás, és természetesen várjuk azokat, akik cselekvő részeseivé szeretnének válni akciónknak.

Felvilágosítás, jelentkezés:
Papp Beáta, 1157 Budapest, Hevesi Gy. u. 17. II. 8.
Lakatos Krisztina, 1045 Budapest, Berda J. u. 32. III. 19.

folytatás a 48. oldalon

Martos Gábor

Egy éj a Szent hegyen

A meredek, köves, vízmosások szabdalta úton minduntalan kipörög a kerék, meg-megfarol az autó. Pedig az út igencsak szűk: az egyik oldalon a csaknem függőlegesen emelkedő hegyoldalon a hatalmas fatörzsek jószerével karnyújtásnyira állnak, a másik oldalon viszont az óriási fenyők szélfútta csúcsai szinte egymagasságban vannak a kocsiablakkal, olyan hirtelen szakad le az út szélén a meredély. Lent, az utolsó falu szélén, ott, ahol az egy nyomsávos erdei földút nekiered a hegynek, ki is van téve a tábla, miszerint az út felfelé csak délelőtt járható, délután viszont csakis lefelé. Mi bizony nem törődünk a kiírással; nem várhatunk majdnem egy egész napot. Délután van ugyan, de a piros sáv alsó határán táncoló hűtővízjelzőmutatóval kaptatunk felfelé a kanyargós, hepehupás úton.

A fák közül szembetűző napban hunyorogva kémleljük, nem jön-e szembe egy szabályosan közlekedő teherautó vagy erdészeti munkagép. Nagy bajban lennénk, ha jönne, hiszen a keskeny úton helyenként egy gépkocsi is alig fér el... Szerencsére nincs erre forgalom, csak mi verjük fel a hatalmas rengeteg csendjét. Előttünk – egy-egy kanyarban felbukkanva – unokatestvérem helyi rendszámú Trabantja küszködik a meredekkel, mögöttünk pedig még egy autó utasai nyelik az általunk felvert port; benne barátom, akivel közösen terveztük meg ezt az utat.

Előző évben jártunk már itt, ugyanezen az úton kaptattunk fel az utolsó turistaházhoz, s ott, az épület közelében vertük fel a sátrainkat, hogy aztán ebből az ,,alaptáborból'' gyalog menjünk fel a három-négy kilométerre lévő hegycsúcsra. Most viszont egy egész éjszakát töltünk fent... fent a Hargita hegység legmagasabb pontján, a Madarasi Hargita 1801 méter magas csúcsán.

Borral és vízzel

Az erdő egyre ritkul, a fenyők is kisebbek, aztán egy kanyar után előbukkan a menedékház, vagy ahogy errefelé mondják, a cabana. Megállunk a ház melletti ,,parkolóban'' ahol a mieinken kívül egyetlen más autó sincs, s bemegyünk a kocsmába, amely viszont – legnagyobb meglepetésünkre – tömve van. Hamar kiderül, hogy csak a közelben dolgozó erdőmunkások öblítik le néhány üveg sörrel az egész napi fűrészport, amúgy a turistaház teljesen üres. De szegény csapos ajkáról hamar lehervad a mosoly, amint megtudja, hogy velünk sem fogott jól fizető szállóvendégeket. Megpróbál lebeszélni arról, hogy a háztól messzire verjük fel a sátrainkat – talán azt reméli, hogy akkor legalább a vacsorát nála költjük el –, de amikor látja, hogy még a ,,kicsi medve'' emlegetése sem tántorít el bennünket, jó utat kíván, s megígéri, hogy vigyáz az autókra.

Mi pedig a ház elé tóduló favágók élénk érdeklődése közepette elkezdünk felcihelődni. A dolog nem egyszerű: négy sátrat, hét gumimatracot, hét hálózsákot, meleg ruhákat, konzerveket, spirituszfőzőt, elemlámpát, pumpát, és még ki tudja mi mindent aggatunk magunkra, mielőtt nekivágnánk a gyaloglásnak. És persze cipelnünk kell egy nagy kanna vizet, hiszen a turistaháztól fölfelé azt már nem találunk. Van velünk egy másik kanna is, benne borvízforrásból vett ,,buborékos'' víz, hiszen azt is elhatároztuk, hogy mi bizony fröccsöt fogunk inni a Hargita csúcsán. A másik ,,alapelem'', a több üveg soproni vörösbor, egész úton ott lapult a hátizsákokban. Végül ott állunk tetőtől talpig csomagokban – valahogy úgy nézhetünk ki, mint Sir Hillary serpái, amikor nekivágtak a Csomalungmára vezető útnak –, s a fák mögé bukó nap sugaraiban útnak indulunk. Mögöttünk magyarul és románul hangoznak a favágók jókívánságai. A Madarasi Cabanától a csúcs körülbelül egyórányi járásra van, az út nem túl meredek, hiszen a szintkülönbség itt már kevesebb mint kétszáz méter. Rövid kaptató után végig egy gerincen vezet a jól kitaposott ösvény. Itt fent már egyáltalán nincsenek fák, a nap fénye még akadálytalanul ér idáig, a sötétbe bukó völgyek viszont már igazi esti hangulatot árasztanak. Az idő ragyogóan tiszta, sehol egy felhő. Szerencsénk van. Felérünk, lerakodunk, s máris vesszük elő eddig féltve őrzött üvegeinket s a borvizes kannát. A langyos szélben szótlanul koccintunk magyar borral és erdélyi vízzel.

A székelység ,,szent hegyének'' legmagasabb csúcsán...

A szemünk elé táruló látvány leírhatatlan: körös-körül a hegység fenyvesekkel borított csúcsai, hegyláncai, s az erdők sötétje között itt-ott világoszöld legelőfoltok, a pojánák virítanak. A menedékház már nem látszik, emberi életnek már semmi nyoma. Heten állunk itt, a végtelen természet legtetején...

Csak a szélit

Pedig hamarosan kiderül, hogy nemcsak mi vagyunk itt... Alig látunk hozzá a sátorveréshez, a hátunk mögül harsány ,,jó estét!'' harsan, s egy csizmás-bekecses, nagy botos férfi néz mosolyogva megdöbbent arcunkba. Ő egyáltalán nincs meglepve, hogy itt talál bennünket. Hamarosan kiderül, hogy tudja, három autó – közte két ma-

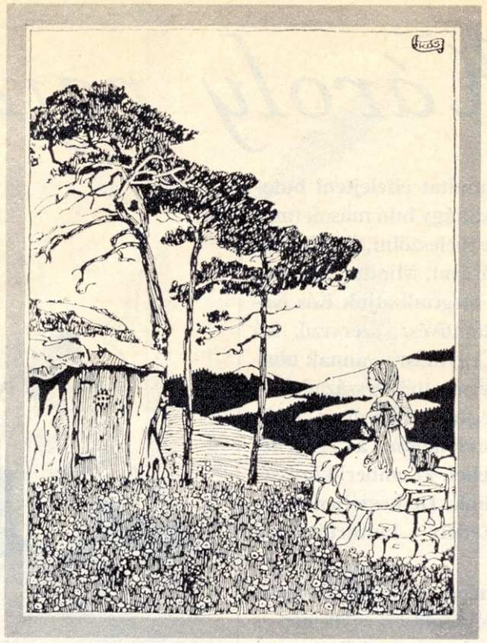

gyarországi – áll a cabana mellett, de utasaik nem töltik ott az éjszakát. Elindult hát, hogy megnézze, merre is lehetünk. Gyorsan jár a hír a hegyekben...

Megkínáljuk egy pohár borral. Miközben koccintunk, csodálkozva nézi félig felvert sátrainkat.

– Itt akarnak éjszakázni? – kérdezi, majd igenlő válaszunkra körbepillant az égbolton, kicsit belebámul az éppen lenyugvó nap utolsó sugaraiba, s így szól: – Maguk tudják. De vihar lesz. – Majd ismét körbepillant, és még hozzáteszi: – Igaz, csak a szélit kapják... Ellentmondani ugyan nem akarunk neki, de magunkban valamennyien arra gondolunk: butaságokat beszél az égből pottyant ember; hát már hogy lenne itt vihar, mikor egyetlen felhő sem látszik sehol az égen! Biztosan csak ijesztgetni akar; na, szép kis vendéglátás... De ha már az ijedtségnél tartunk, a lányok mindjárt faggatják is az idegent a ,,kicsi medvék'' felől. (Igaz ami igaz, előző éjjel a sátrainkközti tűzhelyet s az esti szalonnasütés maradékát alaposan szétdúlta valami állat – bár valószínűleg csak egy kóbor kutya lehetett.) A férfi nevetve nyugtatja meg a lányokat: bolond volna a medve felmászni miattuk a csúcsra, mikor lent a völgyekben ott vannak az esztenák, a birkanyájak, ha már éppen friss húsra támad kedve az erdő királyának.

Elbúcsúzik, továbbmegy titokzatos útján, mi pedig befejezzük a táborverést, s vacsorához ülünk. Alig kezdjük azonban konzerveinket melegíteni a spirituszfőzőn, amikor a szél hirtelen erősödni kezd, a szomszédos hegygerinc mögül pedig sötét fellegek tornyosulnak elő. Épp csak annyi időnk marad, hogy minden holmit bedobáljunk a sátrakba, s vacsorástól behúzódjunk a legnagyobbikba, s máris nyakunkon a zivatar. S miközben hallgatjuk fejünk fölött a vásznon az esőcseppek dobolását, a sátorköteleken a szél sivítását, csak abban reménykedünk, hogy váratlan látogatónknak – akitől magunkban nem győzünk bocsánatot kérni – abban is igaza lesz: csak a ,,szélit'' kapjuk a viharnak...

Ének a sötétben

Igaza lett... Mire vacsoránkat leöblítjük egy újabb pohár ,,nemzetközi'' fröccsel, eláll az eső. Kiállunk a sátrak mellé, a meredély szélére, kezünkben pohár, s bámulunk a ránk borult tökéletes sötétségbe. Csakhogy nagyon hideg van, rettenetesen fázunk; ezt az időjárást csak hálózsákban lehet elviselni. A lányok és unokatestvéremék lefeküsznek, de barátom és én nem ezért másztunk idáig, hogy sátorban feküdjünk: magunkra húzzuk összes ruhánkat s italunk maradékával kiülünk egy szikla peremére.

Meg-megdördül az ég, időnként még egy-egy villám fénye világítja be a völgyeket, de a vihar már elvonulóban van, vagy inkább leereszkedett: lábunk alatt tombolnak az elemek, hozzánk már csak az ítéletidő szele süvít fel, ilyesmit Dante láthatott, amikor túlvilági útja kezdetén a pokol kapujából letekintett az alant fortyogó bugyrokba... Hiába az egyre fogvacogtatóbb hideg, inkább szép csöndben előhúzzuk sátrainkból hálózsákjainkat is, de maradunk a sziklaperemen. A látványt nem tudjuk otthagyni.

Aztán végleg elvonul a dörgés-villámlás, felszakadoznak alattunk a fellegek, s a lassan kitisztuló tájban itt is, ott is lobogó fények tűnnek fel: az esztenákba húzódó pásztorok tüzei. Felettünk pedig, a földi tüzek égi tükörképei, előbukkannak a csillagok. Mi ketten a lenti tüzek mellett ülőkre gondolunk. Aztán az egész esti hallgatás után halkan elénekeljük a ,,szent hegy'' csúcsán a csillagösvényen járó Csaba királyfi énekét.

Éjfél van, utolsót koccintunk.

Kós Károly rajzaihoz

Ismerni, tudni kell, érdemes. A múltat elfelejteni butaság; megmásítani pedig bűn. S ugyanúgy bűn mások (más országok, másféle népek) életébe beleszólni, különösen idejétmúlt, rossz jelszavak kiabálásával. Mindezt számtalan helyen s számtalan formában megtudhatjuk Kós Károly műveiből. A nagyszerű építőművész, szervező, író úgy gondolta, népeknek, amelyek egymásra vannak utalva, egymással kell élniük… ahogyan tették évszázadokon át. Aki csak határokban, azok megváltoztatásában, területek ide-oda csatolásában tud gondolkodni, az egyet felejt el, a legfontosabbat: az embereket, az emberi közösségeket, amelyeket népeknek nevezünk. De beszéljen maga Kós Károly! 1934-ben kiadott ,,Erdély – kultúrtörténeti vázlat'' című könyvében így írt:

,,…Ezer esztendő nagy idő még népek és kultúrák életében is, de ezer esztendő alatt Erdély földjén egyik nép és egyik kultúra sem tudta és nem is akarta a másikat a maga képére átformálni. Külső erők néha megpróbálták ezt nagy áldozattal, de kicsi eredménnyel és végső siker nélkül. Ellenben a három együttélő kultúra tudattalanul állandó és soha egészen meg nem szűnő törekvése volt, hogy faji természetének megtartásával olyan közösségeket vegyen magára, melyek különvalóságaik ellenére is típusosan erdélyivé tegyék. (…) És ha megmaradt a román románnak, a szász németnek és a magyar és székely magyarnak, de egymástól való különbözőségük mellett jellemzi őket és minden kulturális megnyilatkozásukat az a közösség is, melyet (…) a közös sors, az élettel való közös küzdelmek közös sorsai determináltak. Ez a megnyilvánuló közösség éppen az a speciális erdélyi psziché, amit egyik erdélyi népnek Erdély határain kívül való nemzettestvére sem értett és érthetett meg soha.''

Lapunk e számában Kós Károly rajzait egy régi kötet alapján közöljük. Áprily Lajos ,,Vers vagy te is'' címen 1926-ban kiadott könyvében készültek a rajzok. Ugyanebből a kötetből való Áprily gyönyörű verse is. És ugyanarról szól: aki határokban és területi ide-oda csatolásokban gondolkodik, az nem jobb bármelyik harácsoló, feudális főúrnál, mert képzeletben a térképet rajzolgatja, miközben a térképeken élő emberekről, népekről egészen megfeledkezik. Tiszta szívvel javasoljuk olvasóinknak, hogy ne a térképet akarják átrajzolni, ne akarjanak országot és népeket – valamint határaikat – átrendezni, még képzeletben sem! A tájat és a benne élő népeket lássák, mint Áprily verse sugallja; a békében hagyott emberi közösség értékeket hoz létre. Ha ez a közösség többféle népből, többféle kultúrából és nyelvből tevődik össze, akkor még több értéket képes létrehozni. De aki csak egy ,,családi tűzhelyet'' akar látni, az szelet vet…

Áprily Lajos

TETŐN

(Kós Károlynak)

Ősz nem sodort még annyi árva lombot,
annyi riadt szót: ,,Minden összeomlott…''

Nappal kószáltam, éjjel nem pihentem,
vasárnap reggel a hegyekre mentem.

Ott lenn: sötét ködöt kavart a katlan.
Itt fenn: a vén hegy állott mozdulatlan.

Időkbe látó meztelen tetőjén
tisztást vetett a bujdosó verőfény.

Ott lenn: zsibongott még a völgy a láztól,
Itt fenn: fehér sajttal kínált a pásztor.

És békességes szót ejtett a szája
és békességgel várt az esztenája.

Távol, hol már a hó király hódít,
az ég lengette örök lobogóit.

Tekintetem szárnyat repesve bontott,
átöleltem a hullám-horizontot

s tetőit, többet száznál és ezernél –
s titokzatos szót mondtam akkor: Erdély…

TOLL

A tudományos meghatározás szerint a toll szaruképződmény, amely a madarakra jellemző. Azt pedig már saját megfigyeléseink alapján is tudjuk, hogy a toll, a tollazat alakja és színe mennyire jellemző egy-egy madárra. Többféle tollat különböztetünk meg, amint szerepük is többféle. Mindenekelőtt a madár testét védik, hőtartó ,,ruhát'' képeznek a bőrfelületen növő pihetollak, amelyeket kívülről a nagyobb, összefüggő tollak fednek, míg a szárnyakat fedő, nagy, erős toll az evezőtoll, a farok tollai pedig a kormánytollak. Mindennapi beszédünkben elsősorban az evezőtollakat emlegetjük, hiszen ezeket látjuk legtöbbször, ha madárra pillantunk, s ezeket is használjuk tolldíszként, korábban írószerszámként, a háziasszonyok a liba evezőtollaival söprik le a lisztes gyúródeszkát, különböző madarak evező- és kormánytollait illesztik kalapjukra, ruhájukra az emberek.

A toll részei mindenekelőtt a cséve, az a csőszerű valami, amely a madár bőrén, az irhaszemölcsön ül. Ennek további, egyre vékonyodó részét már nyélnek hívják, a kétoldalra növő, finom, fogakkal egymásba is kapaszkodó szálaknak pedig zászló és ág a neve. A zászló tulajdonképpen az a felület, amelyet az ágak és az azokból kiálló, apró ágacskák hoznak létre. Az ágacskák kis horgokkal kapaszkodnak egymásba. Van olyan madár, amelynek tollai sorokba rendeződve nőnek, másoknál rendszertelenül: ezt a megkopasztott testükön jól látni. A toll színe – azonkívül, hogy alapvetően jellemző az adott fajtára – függ az ivari folyamatoktól, de sokféle környezeti hatás is befolyásolja.

Érdekes például, hogy a fekete tollazatú, hím madarak nyaka-válla sohasem olyan tökéletesen fekete, mint a nőstényeké, a hím ivari hormon hatására kissé vörhenyes árnyalatot kap.

Ismerjük a toll számos ,,madarakon kívüli'' alkalmazását; a díszítéseket már említettük. Fekvőhelynek, ruhának a bélelésére mindaddig ez volt az egyetlen igazán jó anyag, amíg a műanyagokat nem alkalmazta az emberiség. Miután pedig alkalmazta őket, rájött, hogy a pihével tömött párna, takaró és kabát mégiscsak a világon a legjobb. Az egyetlen terület, ahonnan valóban végérvényesen kiszorult a madártoll, talán az írás. Pedig ez is nehezen ment, hiszen az első acél tollhegyek, amilyenekkel a magyar elemi iskolások még harminc-negyven éve írni tanultak, tulajdonképpen az íráshoz visszametszett lúdtoll alakját utánozták. Aztán jöttek a különféle golyós- és rosttollak, amelyek már… nem tollak. Szerencsére a hölgyek estélyi ruhához, vagy a krakkói legények a menyegzős sapkához szintén egyre kevesebb pávát fosztanak meg farktollaitól, a kócsagtollas süveg is kiment a divatból, legalábbis nálunk. Értelmesebb is, ha az élő, bántatlan madarakon csodáljuk meg saját tollaikat, akár a lapunk hátoldalán látható chilei flamingópár evezőtollait. Mennyivel szebbek így, mint valakinek a sapkája mellé tűzve…!

Ciklonok

Először a szél zúgott,
a fák a földig hajoltak.
Mire az emberek összegyűltek,
hogy meghallgassák a jelenést,
már kezdtek összedőlni az épületek.
Aztán a szigetet elárasztotta a víz.

A Karib-térségben és az Antillákon hurrikánnak hívják, a Csendes-óceánon tájfunnak, a Fülöp-szigeteken bagyosz a neve, ami egyszerűen vihart jelent. Banglades lakossága gurniharsnak nevezi, ami forgószelet jelent. A meteorológusok pedig trópusi ciklonnak (a ciklon szó a kört jelentő görög kükloszból ered). A leggyakoribb és legerősebb ciklonok India és Banglades partjait támadják.

A meteorológusok által feljegyzett tíz legpusztítóbb trópusi ciklon közül hét a Bengáli-öbölben keletkezett. Vezető helyet foglal el a listán az, amely 1970. november 12–13-án dühöngött Banglades fölött. A legnagyobb szélerősség ekkor óránként 225 km volt. Kilenc méter magas hullámok sodortak el mindent egy hosszú parti sávon, nem messze Cittagong várostól. Akkor 300-500 ezerre becsülték a halálos áldozatok számát.

Hét évvel később egy másik ciklon 20 ezer ember halálát okozta Tamilnad és Andra Prades indiai államokban, India déli részén.

Régebben is pusztítottak ciklonok Indiában és Bangladesben, 1965-ben például egy hónap alatt kettő is, 45 ezer lakos pusztult el a Gangesz torkolatvidékén. Később, de még ugyanebben az évben egy harmadik ciklon 15 ezer ember halálát okozta, két évvel korábban Banglades déli partvidékén pedig 22 ezer emberét.

Bangladesben a ciklonok hatása különösen katasztrofális. A partvidéki síkságot még a monszun időszakában évente bekövetkező árvíztől sem védi semmi. A legrosszabb helyzetben a kis part menti szigetek vannak, amelyekből mintegy ezer van. A szigeteket a Bengáli-öbölbe torkolló folyók hordaléka hozta létre. A kisebb, névtelen szigetek hol felbukkannak, hol eltűnnek a víz alatt, a tengerszint emelkedésétől vagy süllyedésétől függően. Egy-egy nagy vihar után egyes szigetek eltűnnek és újak keletkezhetnek. Amikor a ciklon közeledik, a síkságon semmi sem tartóztatja fel a magas hullámokat, így a víz egyszerűen elönti a vidéket.

A Bengáli-öböl felett keletkező ciklonok tulajdonképpen nem sokkal erősebbek a többinél. De a háromszög alakú öbölben erejük viszonylag szűk területre összpontosul. A ciklonok nagy sebességgel haladhatnak az Indiai-óceán felől északi irányba, India és Banglades felé.

– Forró, fülledt, borús nap volt – emlékezik a legutóbbi, 1985-ös hurrikánra egy földműves, aki bangladesi, Urirhar szigetén él. – Először félelmetes, fekete felhők borították el az eget, majd viharos szél támadt. Aztán zuhogni kezdett az eső. Eleinte azt reméltem, hogy legalább enyhíti a kánikulát. De a felhőszakadás egyre erősödött. Hirtelen megértettem, hogy baj van, szóltam a feleségemnek és a kisfiamnak, hogy fussanak az erdészeti igazgatóság székházába. Ez az egyetlen kőház a faluban, tőlünk fél mérföldnyire. Eközben a tenger kicsapott a partra, és kezdte elönteni a szigetet. Rohantunk a kőház felé, s egyszer csak éreztem, hogy elsodor egy óriási hullám. Sötét volt és szüntelenül szakadt az eső. Órák hosszat voltam vízben.

Jól úszom, de szörnyű volt. Aztán kimentett egy hajó. De hol van a családom? – kérdi könnyeit törölgetve.

Ugyanez a gyötrő kérdés foglalkoztatta Urirhar minden lakosát az elszabadult elemek éjszakáján. A kis sziget, amelynek területe alig 70 négyzetkilométer és legmagasabb pontja csak hárommétternyivel emelkedik a tenger felszíne fölé, szinte teljesen a hullámok alá került. Az emberek az erdészeti épület tetejébe, a fák koronájába kapaszkodtak. A szörnyű vihar csaknem mindent elragadott.

Char Clarke szigetén, amely alig hét mérföldnyire van Urirhartól, szinte mindenki vízbe veszett, kivéve azt a néhány embert, akinek sikerült a kevés kőház egyikében menedéket találnia.

Hajnaltájban a gyilkos ciklon elvonult észak felé, letarolt földnyelvet hagyva maga után. Nádfödeles kunyhók, kis boltok, csónakok ezrei tűntek el.

Egész falvakat sodort el a föld színéről az áradat.

Előző nap az indiai meteorológusok értesítették a bangladesi kormányt, hogy nagy erejű ciklon halad Banglades part menti szigetei és déli síkságai felé. Cittagong város kikötőjében kitűzték az árbócokra a viharjelzést, amely óránként 100 km sebességű, orkánszerű szelet jelzett. Felszólították a halászokat és más hajósokat, hogy ne távolodjanak el a parttól. A rádió és a televízió óránként figyelmeztette a veszélyeztetett területek lakosságát, hogy haladéktalanul keressen menedéket.

De a szigetkék lakosságának többsége túl szegény ahhoz, hogy rádiója legyen, a néhány rádiótulajdonos pedig úgy vélte, hogy a felhívások túloznak.

Urirhar-sziget fölött a kísérteties csendet csak néha törik meg a túlélők segélykiáltásai. Néhány épület áll, köztük az erdész kőháza. A falu tízezer lakosa közül háromezer maradt életben. Emberek és állatok tetemét veti partra a tenger. Keselyűk és varjak lakmároznak a holttesteken.

Az iszonyatos erejű ciklon Banglades hét déli körzetében pusztított, 15-20 ezer emberéletet követelve, köztük sok gyermekét. Sok ezren megsebesültek, negyedmillió ember vált hajléktalanná.

Független államiságának 14 éve alatt Bangladest minden évben ciklon, árvíz vagy éhínség sújtotta.

A legújabb tragédia az egész országot megrázta. Nemzeti gyásznapot rendeltek el. Az államelnök Urirhar szigetére sietett helikopterével. Jelen volt az áldozatok temetésén is.

A következő hónapokban az ország megpróbált magához térni. Segélybizottság alakult, a hadsereg is részt vett a ciklon áldozatainak megsegítésében. 20 ezer katona és ugyanennyi civil személy vett részt a mentési munkálatokban. Az elnök a világ közvéleményéhez fordult segítségért.

A Nemzetközi Vöröskereszt 2 millió dollárt fordított az elpusztult házak újjáépítésére, ruhára, élelemre és gyógyszerekre. Szaúd-Arábia királya 4 millió dollárt küldött, 30 ezer tonna búzát, valamint sátrakat, takarókat és gyógyszereket. Japán 1,2 millió, Pakisztán 1 millió dollárral járult a kiadásokhoz. Más országok is Banglades segítségére siettek. India, a legközelebbi szomszéd 10 millió dollárt küldött, azonkívül élelmiszert és gyógyszert.

A Világbank nemrég állapította meg, hogy Banglades a Föld legszegényebb, s egyben legsűrűbben lakott országa. Problémáit fokozta, hogy az elemi csapás háromezer négyzetmérföld megművelt területet tett tönkre, parasztcsaládok tízezrei maradtak fedél nélkül.

Az elmúlt negyedszázadban Bangladesben legalább 32 ciklon pusztított, különösen az ország déli, sík vidékén. A szegényparasztok mégis áttelepültek, művelhető földet keresve, Bangladesben túlzsúfolt szárazföldi területeiről a Gangesz deltájának kis szigeteire.

A kormánynak még sohasem sikerült a ciklonok előtt evakuálnia a kis szigetek lakosságát, s a katasztrófa után sem szolgálhat rá a lakosság bizalmára. Bár még a helyi lapok is 15 ezer áldozatról írtak, a főváros hivatalosan csupán kétezer személy halálát jelentette be.

A mentőcsoportok csak a vihar elülte után kezdték kimenteni a tengerből az életben maradottakat, körülbelül 4000 férfit, nőt és gyermeket. Sokan közülük egy deszkába vagy bambusztetőmaradványba kapaszkodva tudtak csak a víz felszínén maradni. Egy 14 éves kislány 18 órát töltött egy deszkaszálon. Egy férfi két napig sodródott a tengeren a saját faágyán. Minden megmentett emberre hét halott jutott.

A sziget életben maradt lakóinak nap mint nap újabb veszéllyel kell szembenézniük. Elpusztult minden épület, út és híd. Az emberek többségének nincs hajléka és ruházata. Nincs élelem, gyógyszer és friss víz. Bár igyekeztek minél előbb tömegsírba temetni a halottakat, mégis 40 ember halt meg kolerában néhány nap alatt, és mások állapota is válságosra fordult. Az első mentőcsoportok ugyan beoltottak vagy háromszáz személyt tífusz és kolera ellen, de megfelelő felszerelés híján ugyanazzal a tűvel.

Mikor és hogyan születik a forgószél?

Rendszerint az év legforróbb időszakában, amely a Bengáli-öbölben tavasszal, vagy ősszel van, közvetlenül a nyári monszunok előtt vagy után. Az Egyenlítő fölött keletkező forró légtömegek északi irányba indulnak az öböl belseje felé. Eközben lehűlnek, ezért páratartalmuk esővé sűrűsödik.

Ezt nevezik kondenzációnak. Így hőenergia szabadul fel, aminek következtében a forró légoszlop óriási sebességgel tör a légkör magasabb rétegei felé.

Az adott terület oldalain légritkulás következik be, s közepe felé zuhanásszerűen csökken a légnyomás. Mivel a kondenzációs folyamat tovább tart, az emelkedő légoszlop egyre több meleg és nedves levegőt szív magába és a Föld forgása következtében örvényleni kezd. A ciklon középpontja – úgynevezett szeme – körül az óramutató mozgásával ellentétes irányban száguldó, orkánszerű szél sebessége eléri az óránkénti 280 kilométert. A ciklon ereje csak akkor hagy alább, amikor kapcsolatba kerül a kontinens fölötti hűvösebb és száraz levegővel.

A ciklon átmérője átlag kétszáz kilométer, a hevesebbeké 500, a légoszlop magassága 15-20 kilométer. A ciklonok kísérője felhőszakadás és viharos szél, amely az óceán vizét a part felé hajtja.

A ciklon sújtotta vidéken a legnagyobb károkat az orkán, a felhőszakadás és az áradás okozza. A szél hajtotta hullámok már a ciklon érkezése előtt tornyosulni kezdenek, de maximális magasságukat akkor érik el, amikor már közeledik a ciklon szeme.

A ciklon napi 350 kilométeres sebességgel halad, és rendszerint 9 napig „él", ezalatt 3-4 ezer kilométert tesz meg, energiája 9 millió hirosimai atombombával ér fel. A ciklon által felkorbácsolt hullámok egy óra alatt 10-20 méter mélységben leszakíthatják a partot, 12 óra alatt akkora munkát végezve, mint normális körülmények között egy évszázad alatt.

A meteorológusok sok esetben pontosan előre tudják jelezni a ciklon időpontját és erejét, 24 órával kialakulása előtt. Könnyebb azonban előrejelezni, mint bármiképpen befolyásolni. Az 1962–1980-ban végrehajtott Stormfury USA-program keretében a ciklon szemébe repülőgépeket küldtek, ezüstjodidot szórtak szét, hogy jégkristályok keletkezését idézzék elő. Egyes tudósok szerint így befolyásolni lehet a hurrikánon belüli nyomásviszonyokat, ezáltal visszafogni a szél erejét. A kísérletek nem hoztak ugyan igazi sikert, de némelyik hurrikán sebességét sikerült 30 százalékkal csökkenteni. Csakhogy az indiai és bangladesi ember, aki tiszteli a természetet s félti az életét, ilyen eredmények tudatában sem alszik nyugodtan.

Csarenc éneke

rejtvény

Írói neve *Jeghise Csarenc* volt, valódi neve Jeghise Abgari Szoghomonjan. A különös hangzású név (úgy kell olvasni, ahogyan leírtuk) viselője az örmény irodalom egyik legkiválóbb alakja. 1897-ben született és negyvenéves korában, 1937-ben a Sztálin-féle tömeges gyilkolások egyik legelső áldozata lett. Sok-sok verse közül az egyik nemzeti dallá vált az örmények között: Hajasztan, vagyis Örményhon a címe. ,,Hét intelem a városok építőihez'' című versét magyarra Weöres Sándor fordította, ennek egyik versszakát idézzük:

Legerősebb habarcs a halottak pora,
hűsége soha meg nem rengett,
csak általa lehet az országból haza...''

A hiányzó negyedik sor rejtvényünk megfejtése, ezt kell beküldeni a szerkesztőségbe (Budapest, 1525 Pf. 46. – Alfa) nyílt levelezőlapon május 20-ig.

A nyertesek névsorát augusztusi számunkban közöljük. Jó szórakozást!

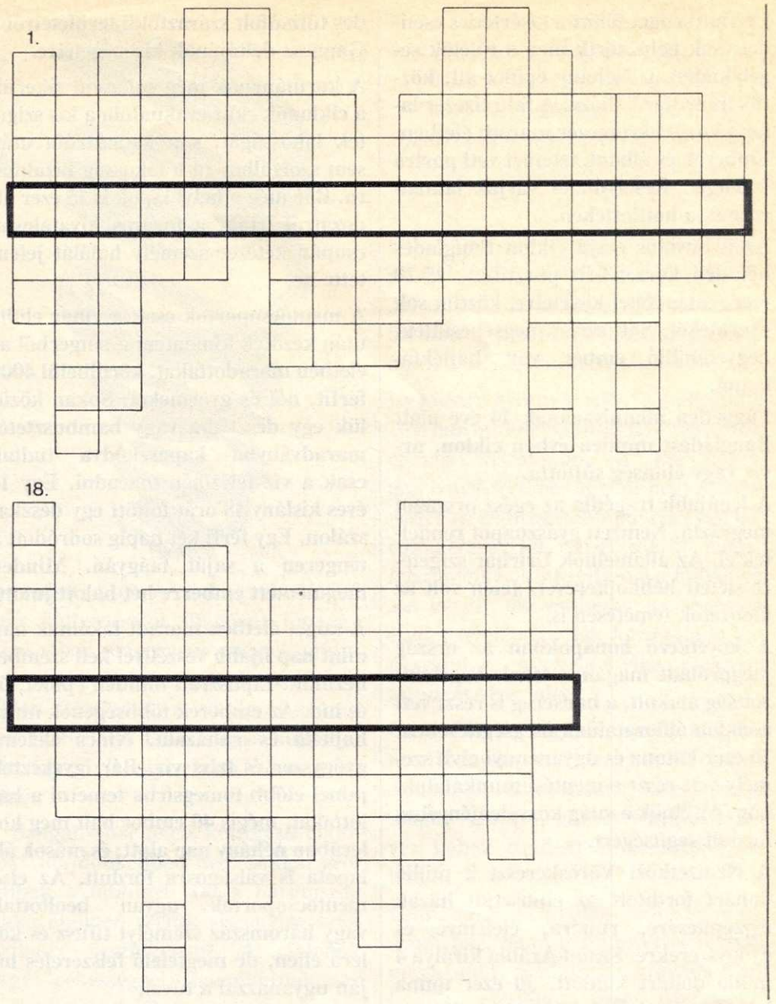

1. **Jedlik Ányos találmánya;** ***2.*** **Itallal foglalkozó főúr a király asztalánál;** ***3.*** **Az angliai Gábor Dénes találmánya;** ***4.*** **Királyunk a tatárjáráskor;** ***5.*** **Fazekasságáról híres erdélyi község;** ***6.*** **Itt hasadt meg a föld, amikor László király a tatárok ellen harcolt;** ***7.*** **Somogyi lázadó Szent István idejében;** ***8.*** **Találmánya a helikopter;** ***9.*** **Madách Imre híres drámája;** ***10.*** **A Hunyadiak címerállata;** ***11.*** **Királyok bora;** ***12.*** **Táltos és csillagkép neve;** ***13.*** **Vár és pogány központ a Székelyföldön;** ***14.*** **A határvédelmi övezet régi neve;** ***15.*** **Mesterséges halmok neve az Alföldön;** ***16.*** **Attila király bátyja;** ***17.*** **1811–1875 között élő híres rabbi, a szabadságharcban tábori lelkész;** ***18.*** **Zách Felicián szerencsétlen leánya;** ***19.*** **Rákóczi idején országgyűlések színhelye;** ***20.*** **Székely nemesi család, az Erdély aranykorának egyik főszereplője;** ***21.*** **Akit beválasztunk az országgyűlésbe;** ***22.*** **Híres, legendákkal is övezett, lengyel származású vajda;** ***23.*** **Délnyugati határőrvidék, neve is ezt őrzi;** ***24.*** **Ha egymást segítik a szomszédok falun;** ***25.*** **Főméltóság, aki megölte a királynét;** ***26.*** **A tekerőlant másik neve;** ***27.*** **Magyar zeneszerző, Károly;** ***28.*** **Vörösmarty leghíresebb verse;** ***29.*** **A mesemondó Elek apó;** ***30.*** **Egy másik Vörösmarty-versben ez lesz a nyűtt vonóból!**

NYEREMÉNYEK

A DECEMBERI szám rejtvényének megfejtése WESTERPLATTE volt. A helyes megfejtők között tizenöt darab 300 forintos könyvutalványt sorsoltunk ki, melyeket postán küldünk el a nyerteseknek.

KÖNYVUTALVÁNYT nyert: Balogh Szabolcs, Szombathely 9700; Bödey Péter, Balatonalmádi 8220; Druskóczi Gyula, Türje 8796; Felföldi Szabolcs, Békéscsaba 5600; ifj. Füleki László, Miskolc 3526; Horváth László, Budapest 1052; Káldi Dávid, Zalakaros 8749; Kerekes Amália, Budapest 1025; Lendvai Tamás, Eger 3300; Nagy Balázs, Pilisborosjenő 2096; Nagy Gyuláné, Budapest 1162; Ricz Andrea, Tata 2890; Sós István, Felsőzsolca 3561; Szondi Gábor, Budapest 1083; Tunkli Attila, Érd 2030.

KÖSZÖNJÜK olvasóinknak a ,,MESÉLJ A REKLÁMRÓL!'' felhívásunkra érkezett sok száz választ. A beküldők között tizenöt darab 300 forintos vásárlási utalványt sorsoltunk ki, melyeket postán küldünk el a nyerteseknek.

VÁSÁRLÁSI utalványt nyert: Bori Mariann, Szolnok 5008; Bereczki Tímea, Fehérgyarmat 4900; Bányai Marianna, Békés 5630; Czakó Veronika, Budapest 1112; Czinkóczi Zoltán, Záhony 4625; Faragó Lajos, Mezőhegyes 5820; Forgács Zoltán, Debrecen 4031; Franczek Lajos, Budapest 1118; Haraszti Levente, Győr 9022, Káldi Dávid, Zalakaros 8749; Majoros Endre, Budapest 1119; Papp Dániel, Szeged 6726; Rappold Viktória, Dorog 2510; Várnagy Zita, Székesfehérvár 8000; Vers András, Esztergom 2500.

MINI ALFA MINI ALFA MINI ALFA MINI ALFA

Régi hangulat...

...egy régi városban. A dél-lengyelországi Kazimierz (ejtsd: kazsimjes) reneszánsz házsorai olyan meghitt hangulatot árasztanak, hogy az ember egészen bizonyos lehet, érdemes az ilyesmire pénzt fordítani.

(Fotó: P. A. INTERPRESS)

Megrendelem az alfa 90 c. lapot
..... példányban, az alábbi címre:
MEGRENDELŐ NEVE: .....
CÍME:
(Város, község, kerület) .....
(utca, tér, ltp.) ..... (emelet, ajtó) .....
ELŐFIZETÉSI DÍJ egy évre: 354,– Ft
fél évre: 177,– Ft
Az előfizetési díjat a részemre küldendő
ÁTUTALÁSI POSTAUTALVÁNYON egyenlítem ki.
.....
aláírás

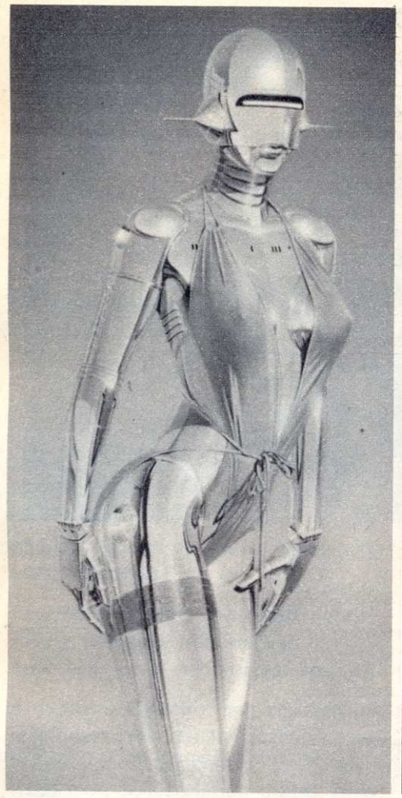

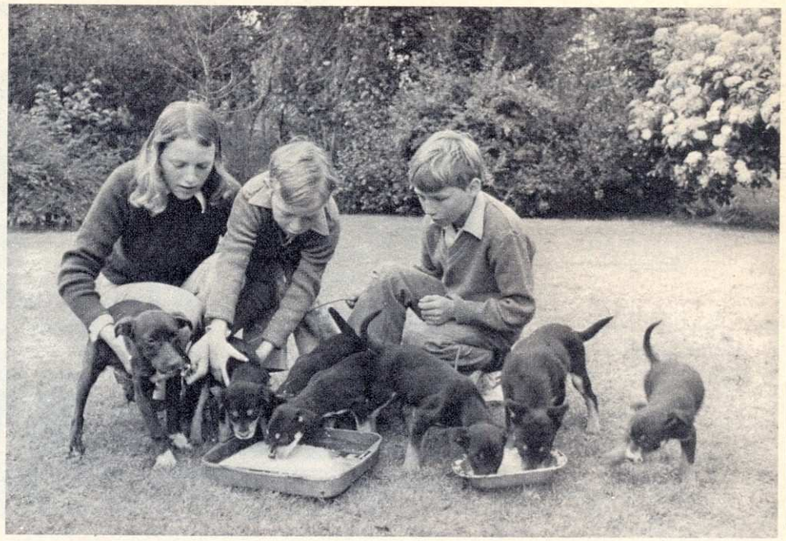

Csinos hölgy...

...már annak, aki szereti a gépeket. Titokban azért azt reméljük, hogy a tréfás látomás csak tréfa és csak látomás marad. A géphölgy képével és hasonló géptársasággal egy Hadzsime Szorajama nevű japán grafikus szórakoztatja a világot.

Kutyafajta,

amely a képen látszik, nem is akármilyen: ez a kutya a messzi Ausztráliában él. A hat kölyök egy Victoria állambeli farmon látta meg a napvilágot, s gazdáik, mint látható, igencsak gondosan törődnek velük.

(AUSTRALIAN INFORMATION SERVICE)

A MEGRENDELŐLAPOT borítékban, bélyeggel ellátva az alábbi címre kérjük feladni:

HÍRLAPELŐFIZETÉSI ÉS LAPELLÁTÁSI IRODA
Budapest
1900

Ezt a cédulát vágja ki, tegye borítékba, írja rá a pontos címét, és azt, hogy

„ALFA-TOMBOLA" –

vagy ragassza levelezőlapra, ekkor még azt sem kell ráírnia, hogy Alfa-tombola, hiszen látszik a kép – azok között, akik február 25-ig beküldik a tombolaszelvényt szerkesztőségünkbe (Budapest 1525, Pf. 46.), öt darab 1000 forintos vásárlási utalványt sorsolunk ki – a nyertesek listáját következő, áprilisi számunkban közöljük.

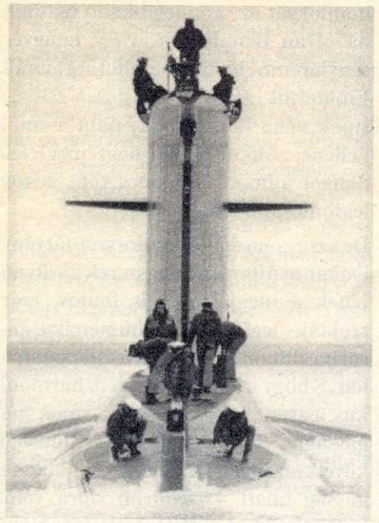

Tavaszodik...

...a hadihajók világában is? Mindenesetre úgy látszik, hogy az Egyesült Államok haditengerészetének egyik tengeralattjáró-egységén, a Rubis tengeralattjárón tavaszi nagytakarítást végeznek...

(Fotó: ZOOM)

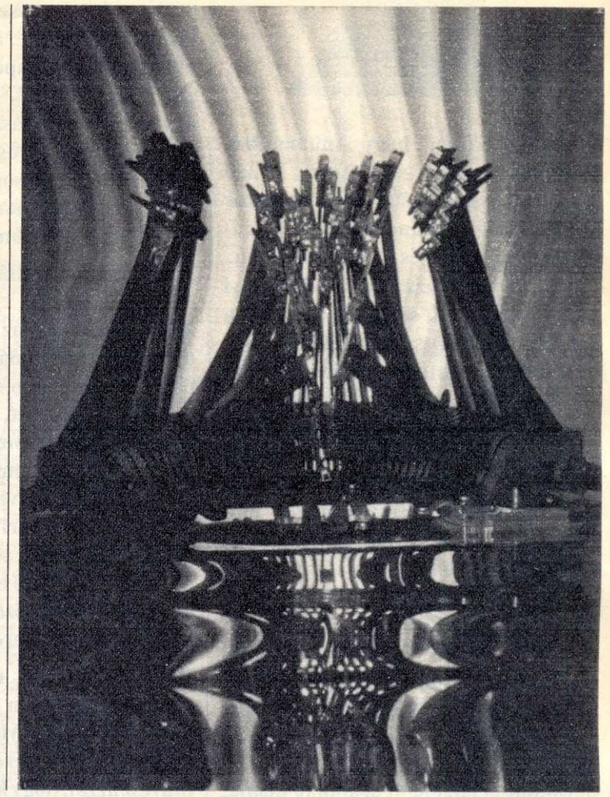

Búcsúzunk...

...az írógéptől. Legalábbis ettől a fajta, jó öreg mechanikus géptől, amely alig egy évszázada terjedt el, mégis nehezünkre esik a búcsú. Jobbak, halkabbak, gyorsabbak – s főként, sokkal többet „tudnak" – a különböző, korszerű gömbfejes, margarétafejes, s ki tudja, még milyen gépek. Az öreg masinák egyre inkább csak otthon, hébe-hóba kerülnek elő, de búcsúzóul beismerhetjük, hogy szépek.

(Fotó: ZOOM)

Kőzetminták

A laboratóriumi vizsgálatok célja ezúttal az, hogy előre eldönthessék, érdemes-e az adott ponton, az adott rétegben fúrást végezni víz, olaj vagy másféle ásványi kincs keresésére.

(Fotó: LONDON PICTURES SERVICE)

folytatás a 15. oldalról

emlegetni, például, hogy a milánói székesegyház nagyorgonájának 15 350 sípja van és a levegőt tizennégy motor hajtja, s hogy ugyanennek az orgonának 180 regisztere és öt manuálja van. Rögtön tegyük hozzá, hogy – mint annyi más területen – itt sem jelent semmit a nagyság, az elképesztő méretek. Éppen ez a nagyon sok sípú milánói orgona egyáltalán nem tartozik Európa híres, különösen számon tartott orgonái közé. Számos, jóval kisebb hangszert viszont sokkal előkelőbb helyen tartanak számon, az orgonaművészek sokkal jobban kedvelik, mert szép a hangja, és gazdag játéklehetőséget biztosít. Ez eddig rendben is van, de mi az a regiszter, meg manuál?

Miután a kisebb orgonákban is több száz, vagy több ezer síp szól, biztosítani kell valamiféle rendszert. Ez a rendszer egyrészt tisztán műszaki kérdés, hiszen biztosítani kell, hogy minden egyes síp ugyanúgy, a játékos akaratának megfelelő mennyiségű és erősségű levegőt kapjon. A levegőt, illetve a levegőáramot az orgonaépítészetben szélnek nevezik. Ha meggondoljuk, hogy több ezer sípot kell egyenletes széllel ellátni, máris elképzelhetjük, hogy elég bonyolult a feladat.

A másik – ezzel összefüggő – kérdés zenei, művészeti. Valamilyen értelmes rendszerbe kell sorakoztatni a sípokat, hiszen egyiknek ilyen, másiknak másféle a hangszíne. És ez a két feladat egymáshoz kapcsolódik a műszaki megoldás tekintetében.

Vegyünk egy sípsort és állítsuk hangmagasság szerint egymás mellé, elöl a legmélyebb, majd fokozatosan a legkisebb méretű, vagyis legmagasabb hangot adó síp, persze, ezek a sípok mind egyforma alakúak, egyforma kiképzésűek, tehát egyforma hangszínt adnak. Ezeket a sípokat egy szélládának nevezett szekrényre erősítik, amely előidézi mindegyik síp számára az egyforma szélnyomást. Nos, egy ilyen azonos hangszínű, és egy közös szélládára szerelt sípsort nevezünk regiszternek. A sípokhoz természetesen kis szelepek tartoznak, s ezek a manuál adott billentyűjéhez kapcsolódnak. Ebből már kiderült az is, hogy a manuál az úgynevezett játékasztalon látható billentyűsor, amely ugyanolyan, akár a zongora billentyűsora. De a zongorán csak egy billentyűsor, vagyis egy manuál van, míg az orgonákon több is lehet.

Ha minden szélláda, pontosabban minden regiszter egyszerre be volna kapcsolva, akkor az adott orgona minden billentyűnyomásnál megszólaltatná az összes regiszteren levő sípot, a különböző kürtöket, fafúvósokat, a mennyei hangot (vox coelestis), harsonát, a tenger hullámát (unda maris), az erdei hangot (sylvestrina), kakukkot vagy éppen szélhárfát (aeolharfe)... és sorolhatnánk még sokáig a különböző, néha igen meglepő elnevezéseket, amelyekkel a különböző sípokat, illetve a különböző regisztereket illetik.

Ha tehát minden regiszter egyszerre szólna, értelmetlen és fülfájdító hangzavar keletkezne. Minek is kínlódott az orgona építőmestere és a tervező zeneművész azzal, hogy különböző hangulatot nyújtó regisztereket hozzon létre? Aki már látott játékasztalt, megfigyelhette, hogy a manuál fölött, mellett, mindenesetre könnyen elérhető helyen másféle billentyűk, fogantyúk... vagyis kapcsolók láthatók, rajtuk az előbb felsorolt és még jó néhány más jelölés. Ezek a regiszterkapcsolók, amelyekkel játék előtt az orgonaművész beállítja, hogy milyen hangzásokat akar megszólaltatni.

A nagyobb orgonaművek kottáján előre megjelölik, hogy mi melyik regiszteren szóljon. Ha viszont – például templomi szertartások idején – a kántor egyszerűen csak a nép énekét akarja kísérni, illetve irányítani az orgona zenéjével, akkor ízlése szerint választ meg néhány regisztert, leggyakrabban a principált. Ezt a regisztert néha főjátéknak is nevezik, mert minden orgona legfontosabb alapjátéka, közepes átmérőjű (vagyis, szaknyelven közepesen bő), nyitott, henger alakú sípokból áll. Említettük már ezt a principálcsaládot, amelynek sípjaiból szokták összeállítani a homlokzatot, vagyis a ,,prospektet''. Ez a homlokzat az, ami leginkább feltűnik, ha olyan templomba, vagy hangversenyterembe lépünk be, ahol orgona áll. Említettük, hogy az ezüstösen csillogó sípok néha hosszabbak, mint lenniük kellene. Akkor tehát nem megfelelő hangot adnak? Szó sincs róla, hiszen legfontosabb a hangzás!

De az orgona építőmestere szép látványt is akar nyújtani, a hangszerek királynőjének a megjelenése is fontos, ezért szokták – legtöbbször szimmetrikusan – sorba állítani az ezüstösen csillogó sípokat. S hogy a kép igazán szép, harmonikus legyen, úgy alakítják a sípok magasságát, hogy megfelelő ritmusban következzenek. Ha pedig – a hangmagasság miatt – rövidebb sípra volna szükség, akkor azt hátulról ,,kivágják'' s így a levegőoszlop pontosan akkora lesz, amekkorát a hangmagasság megkíván, míg a síp elölről látható része ettől függetlenül lehet olyan magas, amekkorát a harmonikus látványhoz biztosítani kell.

De mi van akkor, ha hosszú síp kellene, ám valami miatt nem fér el? Ilyenkor hajlított, derékszögben tovább vezetett sípokat alkalmaznak. A mély regisztereket gyakran pedállal szólaltatják meg.

Kisebb, falusi templomokban gyakran megtalálható az orgona régi, fújtatós változata. (Ennél még egyszerűbb a harmónium, amelynek két taposóját maga a játékos mozgatja, így juttat levegőt a sípokhoz – régebben nem csak a kis templomokban, de az iskolákban is gyakori zeneszerszám volt.) A fújtatót kézzel, illetve lábbal mozgatták, aztán jött a villanymotor, és ma ez az általános. Annál is inkább, mert ezzel sokkal könnyebb az egyenletes szelet biztosítani.

Ugyanakkor sok, apróbb-nagyobb kérdést kell az orgonaépítőnek még ezzel kapcsolatban is megoldania. Nem jó például, ha az épületen kívülről szívják be a játékhoz szükséges levegőt, hiszen az vagy hidegebb, vagy melegebb, mint a belső hőmérséklet s ettől a hangszer hamisan szól.

Azon kívül, hogy – különösen a barokk templomokban – szép legyen az orgona homlokzata, nagyon nagy figyelemmel választják meg azt is, hogy hova helyezzék a sípokat, hogyan érhető el a legjobb hangzás. Vannak olyan nagy templomi orgonák, amelyeknek egy-egy része (ezeket ,,mű'' névvel illetik) az épület más és más helyén áll. Itthoni példáink közül a szegedi fogadalmi templom orgonáját említhetjük, amelynek a kóruson elhelyezett főművén kívül a szentélyben (tehát az oltárnál) is van néhány regisztere, de még a kriptába is terveztek egy tizenhat regiszteres művet, bár ez nem épült meg végül is.

A hagyomány szerint egy bizonyos alexandriai feltaláló, Kteszibiosz találta fel az orgonát, méghozzá az úgynevezett víziorgonát, amelynek változatát találták meg 1931-ben a budapesti Aquincumban a régészek. A víziorgona elnevezés megtévesztő, nem vízzel szóltak ezek az ókori hangszerek, csupán arról van szó, hogy a – nyilván rabszolgák által – kézzel hajtott fújtató szelét egy vízbe merített bronzharangon át vezették s így egyenlítették ki a változó szélnyomást.

A Kr. előtti harmadik században ily módon feltalált orgonák nemcsak jóval kisebbek voltak, mint a maiak, de egészen más célt is szolgáltak. Az aquincumi orgonának például négy regisztere volt, egyenként tizenhárom síppal s elsősorban népünnepélyek, cirkuszi mulatságok idején használták. Csak a Kr. utáni VIII. században kezdte alkalmazni a keresztény egyház kultikus céllal. A XIII. és XIV. század fordulóján aztán elkezdődött az orgona hatalmas fejlődése. Ez bizonyosan kapcsolatban állt azzal is, hogy egyre nagyobb templomok épültek (gondoljunk csak a gazdag kereskedővárosok hatalmas, gótikus templomaira), ahová egy-egy misére akát kétezer ember is befért. Másrészt a nagy fejlődésben szerepe lehetett a fémművesség óriási fejlődésének is, hiszen kiváló öntőtechnika és lemezmegmunkáló technika kellett ahhoz, hogy több méter hosszú és akár arasznyi széles sípokat építhessenek.

A középkor végére tehát kialakultak a különféle szélládák és szélzáró szerkezetek, aztán jött a barokk...

A barokk korról tudjuk, hogy a katolikus egyház nagy előretörése ekkor folyik, a római pápa fennhatósága alatti felekezet igyekszik visszanyerni azt a teret, amelyet korábban a reformációval szemben elveszített. Modernizál tehát a katolikus egyház, igyekszik áthatóbban hatni a hívekre. Hatalmas, gazdagon és ötletesen díszített templomok épülnek s a templomoknak ekkor már elmaradhatatlan része az orgona.

Jellemző, hogy az 1500-as és 1700-as évek között legalább ötven féle regisztert (vagyis különböző hangszíneket) találtak fel és építettek az orgonákba. Megjelentek a különböző, játékos hangszínek is, a híres oliwai orgonának például (ez a hangszer Gdansk Oliwa nevű városrészének templomában áll) ,,medvehangja'' is van, olyan, különleges kiképzésű síp, amely ráadásul változó erősségű szelet kap s úgy hangzik, mintha medve brummogna dallamosan. Más esetekben a játékasztalról kis kalapácsok irányíthatók, amelyek csengettyűket ütögetnek, van ,,harangjáték'' elnevezésű regiszter, amelynél ugyancsak kalapácsokkal megfelelően hangolt fémrudakat ütögetnek, stb.

Ezek azonban csupán érdekességek, amelyek szinte kizárólag olyankor szólalnak meg, ha turisták unatkozó siserehadának ,,valami izgalmasat'' akarnak mutatni. E sorok írójának volt szerencséje a híres magyar orgonaművészt, Gergely Ferencet hallani az előbb említett, oliwai székesegyházban, ahol a mester gyönyörűen játszott Bach-műveket. És persze eszébe sem jutott megszólaltatni a ,,medvehangot''. De a közönség sem lett volna kíváncsi rá.

Fölteheti bárki a kérdést, hogy mi az orgona jövője? Hiszen ezek a szélládák, sípok, billentyűk, szelepek és más holmik egy évezreden át alakultak ki, az ,,ósdi kézműipar'' emlékeit hordozzák magukon. Ma pedig szilíciumlapocskákkal építünk olyan gépeket, amelyek másodpercenként milliónyi műveletre képesek, rezgőkörökkel olyan hangmagasságot és hangszínt állítunk elő, amilyent csak akarunk...

Az elektromosság természetesen régóta szerepel az orgonák világában, az említett fújtatómotorokon kívül sokféle

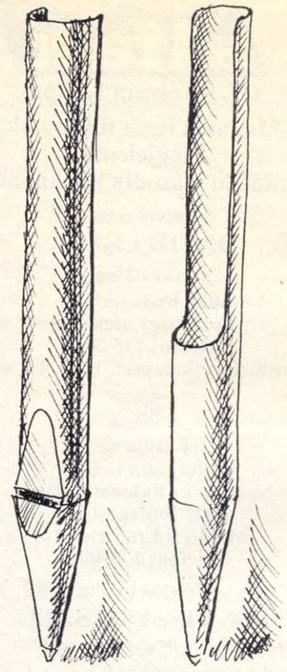

megoldás született arra is, hogy a manuálok billentyűi villanykapcsolókként működjenek s így vezéreljék a sípok szelepeit.

Az elektronikus megoldásokkal már más a helyzet. Tudjuk, számos gyár készít ilyen orgonákat kisebb-nagyobb kivitelben s elméletileg semmi sem lehetetlen. Az orgonaművészek és az orgonamuzsika kedvelői azonban azt mondják, hogy az elektronikus orgona sem jobb, nem rosszabb, hanem más. . .

Gondoljunk vissza arra, amit az elején a sípokról, illetőleg a különböző hangzású regiszterekről megtudtunk! Gondoljunk arra, hogy még a zeneileg képzetlen ember is azonnal megkülönbözteti, ha fémből, fából, vagy éppen műanyagból készült sípot fújnak meg a füle mellett. Az orgona a különböző hangszínek olyan gazdag változatosságát nyújtja (legalábbis a jól megtervezett orgona), amelyet, még ha képesek vagyunk is rá, értelmetlenség elektronikusan ,,utánozni''.

Kétségeinket legjobban az oszlathatja el, ha bemegyünk egy templomba, amelynek jó orgonája és jó orgonistája van. Ugye, milyen gazdag, felemelő élmény? Hallgassuk csak...

dcs

alfa 90
XII. évfolyam 1. szám
Magazin tízen túliaknak
Megjelenik
minden második hónapban
Főszerkesztő:
DÁVID CSABA
Szerkesztőség:
1024 Budapest II.,
Rózsahegy utca 3/B
Telefon: 115-3883
Postacím: Budapest, 1525. Pf. 46.
INTER PRESS
Kiadja az
Interpress Kiadó,
Nyomda és Reklám Vállalat
1022 Budapest II.,
Mihályfi Ernő utca 14.
Telefon: 135-0945
Felelős kiadó:
DR. VISSY LÁSZLÓ
89.2202
Athenaeum Nyomda,
rotációs mélynyomás
Felelős vezető:
SZLÁVIK ANDRÁS
vezérigazgató

A szerkesztőség munkatársai:
HÉJJ KLÁRA
levelező szerkesztő
ROMVÁRI JÁNOS
laptervező grafikus
és műszaki szerkesztő
LOVASI ESZTER
olvasószerkesztő és korrektor
KRESZ ALBERT
reprodukciók
MANGEL GYÖNGYI
természettudományos rovatvezető

● Terjeszti a Magyar Posta ● Előfizethető a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR), Budapest XIII. Lehel u. 10/A, 1900 – közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215–96162 pénzforgalmi jelzőszámra ● Előfizetési díj egy évre 354,– Ft, fél évre 177,– Ft, egyes szám ára 59,– Ft ● Megjelenik kéthavonként ● Külföldre előfizethető az Interpress Kiadó, Nyomda és Reklám Vállalatnál, 1022 Budapest, Mihályfi Ernő u. 14. ● Előfizetési díja egy évre: US$ 24,–, mely összeg átutalható a Magyar Külkereskedelmi Banknál vezetett BC–401–6424–844–89 sz. számlára ●

HU ISSN: 0138–9351

azt írja...

...H. I.
(név és cím a szerkesztőségben); ,,Szerintem nem kellett volna változtatni az Alfán. Nekem így is jó volt, és ezzel az osztálytársaim is így vannak. Erről ennyit.'' Sok-sok más szempont miatt viszont változtatni kellett a lapon. Erről meg ennyit. Tovább: ,,Már megvettem a decemberi számot. Egyet nem értek benne, miért kellett a naptár másik két oldalára írni, az nem jutott eszükbe, hogy valaki ki akarja venni?'' De igen, eszünkbe jutott. És aki a naptárt ki akarta venni és a falra akarta ragasztani, az meg is tette.

...DOBOSNÉ KÁNTOR ANNA
Tamásiból a történelmi cikkekkel kapcsolatban írt érdekes, megszívlelendő levelet.
,,...a háborúkon és forradalmakon van a hangsúly. A közöttük lévő, jóval hosszabb, békésebb időszakok néhány mondattal elintéződnek. Valószínűleg a lányokat is jobban érdekelné a történelem, ha a politikai események mellett valamilyen képet kapnánk az akkori, hétköznapi életről.'' Olvasónk így ír tovább: ,,Szeretném, ha a történelem kiegészülne a kultúrával, a biológia a pszichológiával, a földrajz a különböző területeken élő növények, állatok, emberek leírásával, a technikát pedig környezetvédő szempontból kellene nézni. Nagyon tetszett az »Őstörténet«, de nem tartom szerencsésnek a kivágható harangtornyot. Aki gyűjti a lapot, bizonyosan nem vágja szét.'' Végezetül jókívánságokat ír Kántor Anna és reméli, nem lesz a lap sokkal drágább. Mielőtt az árra térnénk, néhány szót felnőtt olvasónk leveléhez. Szándékával és megállapításaival maradéktalanul egyetértünk. Úgy véljük, éppen az Alfa cikkei jobbára meg is felelnek az említett kívánalmaknak. A történelmet, politikai eseményeket nagyon fontosnak tartjuk, ezt bizonyítják a februári számban megjelent olyan cikkek, mint: ,,A II. világháború'', ,,Férfiistennő'', ,,Westerplatte'', ,,Az első császár'', ,,Kolumbusz'' stb. melyek – úgy érezzük – a levélben említett elvárásokat is kielégítik. További javaslataival kapcsolatos anyagokat találhat bizonyára ,,Zöldalfa'' című rovatunkban.
Reméljük, hogy az árat nem találja túl magasnak, lévén, hogy a lényegében dupla árért duplájára nőtt a lap terjedelme is...

...LENKEI ADRIEN
Budapestről írja, hogy nagyon sok kérdést szeretne feltenni. Idézem: ,,Én 11 éves leszek márciusban és emiatt még nem olvashatom az Alfát? Lesz-e az Alfa 90-ben Mini Alfa? Mert én nagyon szeretem ezt a kis rovatot. Ha az Alfa megváltozik, megváltozik-e a különszám is? ...egyetértek Kerekes Amália levelével, miszerint a rovatok végén ott lehetne a témával kapcsolatos újságok és könyvek címe. A képregények továbbra is folytatásosak lesznek?...''

Kedves Adrien, hát hogyne olvashatnád az Alfát, amikor az a tízen túliaknak szól. Egyébként is, egy lapot bárki olvashat, aki megveszi. Másként is fogalmazhatjuk: pénzügyi okokból úgyis csak az a lap jelenik meg, amelyet sokan megvesznek. Bizonyára észrevetted, hogy továbbra is van Mini Alfa rovat. Ami pedig a képregényeket illeti: továbbra is folytatásosak lesznek.

LADÁNYI ATTILA
Szolnokról írja: ,,felháborodásom ellenére igyekszem türtőztetni magam és próbálok udvarias hangot megütni, ahogy ez illik... ...Igaz, hogy az Alfa nagyon érdekes újság, de van, aki még a harminc forintot is csak nehezen bírta kiadni. Most, a mai világban, mikor sok embernek még a betevő falatja is alig van meg, elképzelhetetlen, hogy egy újságra hatvan(!) forintot adjanak ki az emberek...''

Nos, kedves Attila, megértem az elkeseredésedet, de csak azt tudom javasolni, olvasd el még egyszer a decemberi számban az erre vonatkozó szerkesztői üzenetet. (Csak mellesleg jegyzem meg, hogy a nyomda- és terjesztési költségek azóta tovább emelkedtek.) Persze én azért reménykedem abban, hogy kéthavi zsebpénzedből sikerül összespórolni azt az 59 forintot...

BÉRES ATTILÁNAK
(Hatvan 3000) például sikerülni fog, ugyanis így ír: ,,Nagyon örültem, mikor elolvastam, hogy ezután nagyobb és hatvannégy oldalas lesz az új Alfa... Nagyon elkeseredtem viszont, mikor megtudtam, hogy lesznek fekete-fehér oldalak is, szerintem ez eddig a szerkesztőség legrosszabb ötlete... Az én véleményem szerint úgy jobb lett volna, ha minden oldal színes és pár forinttal több lenne az ára. Az ára egyébként a lap terjedelmét és tartalmát tekintve, ha legalább olyan színvonalas lesz, mint az előző számok, meg fogja érni...''

Lám, a lap ára, meg a fekete-fehér oldalak között szoros kapcsolat van, s nem pár forinttal kellene többe kerülnie, ha minden oldal színes lenne. Meggyőződésünk, hogy a jó és színvonalas olvasnivaló fekete-fehérben nyomtatva is megelégedésére lesz kedves olvasóinknak, akik közül többen is elkeseredetten írtak erről. Végezetül hadd idézzem Franczen Lajos (Budapest III8) meleg hangú leveléből az Alfának kitalált reklámot: ,,Az Alfa nemcsak az ABC-ben, hanem az újságok között is az első.'' Köszönjük. Továbbra is érdeklődéssel várjuk Olvasóink leveleit.

Héjj Klára

És még azt írja

Egyrészt úgy érzem magam, mint az a szakács, akitől egy héten át mindenki töltött káposztát kért, s amikor végre vasárnap az asztalra teszi, mindenki elhúzza a száját: de mi nem szeretjük a töltött káposztát...
Viccet félre téve, s nagyon leegyszerűsítve, részben azért lett az Alfa más formátumú, hogy több oldala lehessen. Bővíteni akarta a szerkesztőség a lapot, és a régebbi, ,,kis'' formátum megőrzésével ezt nem lehetett. Egyébként, tessék csak visszaemlékezni, éveken át hány és hány száz levélben panaszolták, hogy menynyivel jobb volt a nagy formátum!
Ami az árat illeti, Ádámtól-Évától kell kezdenem. Egészen pontosan onnan, hogy – mint már erről is írtam a levelezési rovatban – minden, de szó szerint MINDEN pénzbe kerül. Mindent meg kell fizetni, a lap készítését is. Ha akad olyan olvasó, aki a saját zsebéből minden egyes Alfa-megjelenésre (tehát évente hatszor) felajánl mondjuk kétmillió forintot ajándékba, akkor jóval olcsóbban adhatjuk a lapot. Még több millió esetén még lejjebb vihetjük az árat. Persze ilyen, tucatnyi millióval dobálózó ember megjelenése nem fenyeget.
Ismét komolyra fordítva a szót: a szerkesztőség is nagyon jól tudja, hogy az emberek, főként a gyermekes családok, nagy része komoly anyagi gondokkal küzd. De ettől még egy lapot nem lehet olcsóbban adni, csak annyiért, amennyibe kerül. Meg aztán, kedves olvasóink, gondolkodjanak el a következőn: méregdrágán elkelnek buta verekedéssel, csúnya pletykákkal és pornográfiával teli lapok. Ki veszi meg őket? Az olvasóközönség. Egyre kevésbé jelennek meg jó szándékú lapok, mert drágának találja őket... az olvasóközönség. Később, a sajtón, az újságírón a kultúra hiányát kéri számon... az olvasóközönség. Hogy van ez? A kérdéssel zárom az ,,Azt írja...'' rovathoz írt hozzászólásomat.

DÁVID CSABA

Pro memoria...

Diákja voltam s diákként magam sem készültem minden órára. Végül is beütött a mennykő, Horváth tanár úr kihívott, én nyögtem s ő már vette is a tollat, hogy beírja a ,,fát''. Ekkor egyik osztálytársnőm felkiáltott: ,,Tanár úr, ne adjon neki egyest, Berci szépen rajzol!'' A tanár úr erre kihívta a lányt, a tábla mellé állította és elkezdett arcképet rajzolni róla, majd bevégezve átadta a krétát nekem: ,,Most te következel!'' Ez lett életem legszebb kémiaórája, hiszen rajzolhattam! Néhány perc múlva abbahagyatta velem, és az osztályhoz fordult: ,,Hányast szavazzunk meg ennek a zöldfülűnek?''
Így kezdődött, hogy folyóiratokban és könyvekben dr. Horváth Árpád írásainak illusztrátora lettem, később diákjából fiatal barátja s ő az én számomra Horváth tanár úrból Árpi bácsi lett. Segített, ahol csak tudott, hangversenyre és színházba vitt, távcsövén az eget kémlelhettem. A világra ő nyitotta ki az elmémet. Köszönöm, tanár úr, Isten nyugtassa!

KRESZ ALBERT
fotóművész

DR. HORVÁTH ÁRPÁD tudománytörténész, született 1907-ben, meghalt 1989-ben. Harmincöt éven át tanított, negyvenkét könyve jelent meg a technika és tudománytörténet különböző témáiból. Lapunk olvasói is gyakran találkozhattak nevével, írásaival.

folytatás a 33. oldalról

TAVASZ VAN,

Testünkbe úgy programozódott be az évszakos klímaváltozás, akárcsak egy komputerbe. Ez az ,,ütem'' tehermentesíti szervezetünket, nem kell egyenként reagálnia minden egyes éghajlati változásra. Úgymond ,,szinkronizálva'' vannak az évszakokhoz. De mint minden óra, a biológiai időmérő is csak akkor ér valamit, ha mindig újra beállítható. Ha ugyanis az evolúció egy mereven beállított órát hozott volna létre, már az első időeltolódásnál használhatetlenné válna.

Mélyen az agyban fekszik egy mirigy, mely olyan, mint a cirbolyafenyő toboza: az epifízis, magyarul a tobozmirigy. Ma már tudjuk, hogy egy fényérzékelő szervből – mint a gyík vagy a leguán paretális szeme – fejlődött hormonmirigygyé a törzsfejlődés során. Fontos szerepet játszik a szervezetben, viszi a hírt a testnek, hogy végre itt a tavasz.

Szemünk mohón issza a tavaszi fényt. A két szemideg az agykéregbe vezető úton kereszteződik, míg az agyalapi mirigyig ér; ott fekszik a tobozmirigy is. Minél több fényt ,,jelent'', annál kevesebb melatonin nevű hormont termel a mirigy.

Hosszú ideig csak annyit tudtak, hogy az emlősállatoknál a melatonin akadályozza az ivarmirigyek működését. Tehát ha a sötét évszakokban több termelődik ebből a hormonból, csökken a szaporodási ösztön.

A tavaszi nap tehát fékezi a melatonintermelést, a fény így irányítja a párzási ösztönt és a nemi érést. Közben rájöttek, hogy a melatonin, a nemi hormonok termelésének szabályozója, az embernél is befolyásolja a nemi szervek aktivitását.

A bőr a nyári hónapokban, júniusban, júliusban és augusztusban a legkevésbé érzékeny az ultraibolya sugárzásra, ami igazán praktikus, mert ha nem így lenne, sokkal könnyebben égnénk le.

A hőmérséklet-érzékenység is az évszakokat követi. Minél magasabb az évszaknak megfelelő hőmérséklet, annál szigorúbbá válik a temperatúra becslése. Így például tíz Celsius-fokot januárban melegnek, áprilisban enyhének, júliusban hűvösnek, augusztusban hidegnek találunk.

Az izmok edzhetősége is a legnagyobb a nyáron, a legkisebb a tél végén. A testi megterhelést is télen pihenjük ki a leglassabban, a leggyorsabban pedig júliusban. Télen a legmagasabb a pulzus, a vérnyomás és az alapanyagcsere is.

A tavasz egészen különleges kellemességeket tartogat fiatalok számára: gyorsabban nőnek; a különbség sok centiméter is lehet. Laboratóriumi patkányokon még azt is megfigyelték, hogy az állkapocs májusban és délben nő a leggyorsabban!

Van egy táj, ahol egész évben tavasz van: a trópusi hegyek közepes magasságában. Százméteres magasságkülönbségenként kereken fél fokot csökken a hőmérséklet ezen a szélességi fokon: Peruban és Mexikóban kb. 4000 méter magasságig, Kolumbiában és Ecuadorban 3500 méterig állandóan tavasz van. Bogota, Medellin, Quito, Jáva magas fekvésű tájain, Ceylonban és Kelet-Afrikában egész évben virágoznak a növények. Ha repülővel utazunk Dél-Kolumbia felett, tarkakockás tájat látunk, mert a gabonaföldeken egyidejűleg hajt a fiatal vetés, érett gabona, vagy éppen aratnak. A repülőn ülve megélhetjük azt, amire nálunk tizenkét hónapot kell várni: félórán belül minden évszak stádiumában láthatjuk a növényeket – a nyarat a trópusi mélysíkságon, a tavaszt a fennsíkon, az őszt és a telet az Andok csúcsain.

Még a trópusokon sem egyforma minden nap. Mikor a spanyolok felfedezték a tropikus Amerikát és beköltöztek, olyan éghajlatot találtak, melyben nem volt meg a megszokott változás az esőben gazdag, hűvös tél és a száraz nyár között. Ehelyett esős és száraz időszakok változtak, egészen csekély hőmérséklet-különbséggel. A hódítók a nedves évszakot – talán a fertőző betegségek számának növekedése miatt – ,,inverno''-nak, télnek nevezték el, noha egybeesett a csillagászati nyárral. A száraz évszakot ,,verano''-nak keresztelték, nyárnak. Kolumbiában az emberek még mindig azt mondják ,,tél van'', ha esik.

Az esztendő sehol sem olyan változatos, mint a mi szélességi körünkön: közép-európaiak, akik trópusi tájakra vándoroltak ki, gyakran panaszkodnak az időjárás könyörtelen egyformasága miatt. Fordítva viszont, az ilyen tájakról érkezett bevándorlóknak gyakran sok esztendőbe telik, míg megszokják az állandó klímaváltozást. Nem csoda, hiszen szervezetük másképp van programozva!

Bárhol élnek is, az emberek megpróbálnak változatosságot vinni az egymást követő napok egyhangúságába. Az évszak helyett a munka éppen szükséges fajtája is megjelölheti az évszakot.

Bronislaw Malinowski, a lengyel antropológus különösen szemléletesen írta le, hogy a dél-tengeri Trobriand-szigetek lakói hogyan osztották fel az esztendőjüket. Kerti munkára koncentrálódva a szigetlakók az időt az aratás szerint számítják: az elmúlt aratáskor, két aratás előtt, még három aratás, amíg…

Nyilván az ember csak nehezen viseli el az egyformaság huzamosabb időszakait még akkor is, ha ilyen éghajlati zónában született. Az ünnepek fontos szolgálatot teljesítenek itt, mint ,,kedélyszelepek''.

A mérsékelt zónában a sok lehetséges időjárási helyzet napi beszédtéma. És az ünnep a ráadás: a paraszti ünnepek, mint az aratási hálaadó ünnep, az egyháziak, mint a karácsony és húsvét; a pogány ünnepek, mint a farsang; és ne felejtsük el a sok családi ünnepet, melyek többnyire szintén örömmel üdvözölt változást nyújtanak.

Mindezek fontos életritmus-szabályozó körülmények. De a tavaszt… semmi sem pótolhatja egy európai számára. A tavasz a testi-lelki megújulás örökös záloga is. Nem csoda, hogy vágyakozva vártuk…

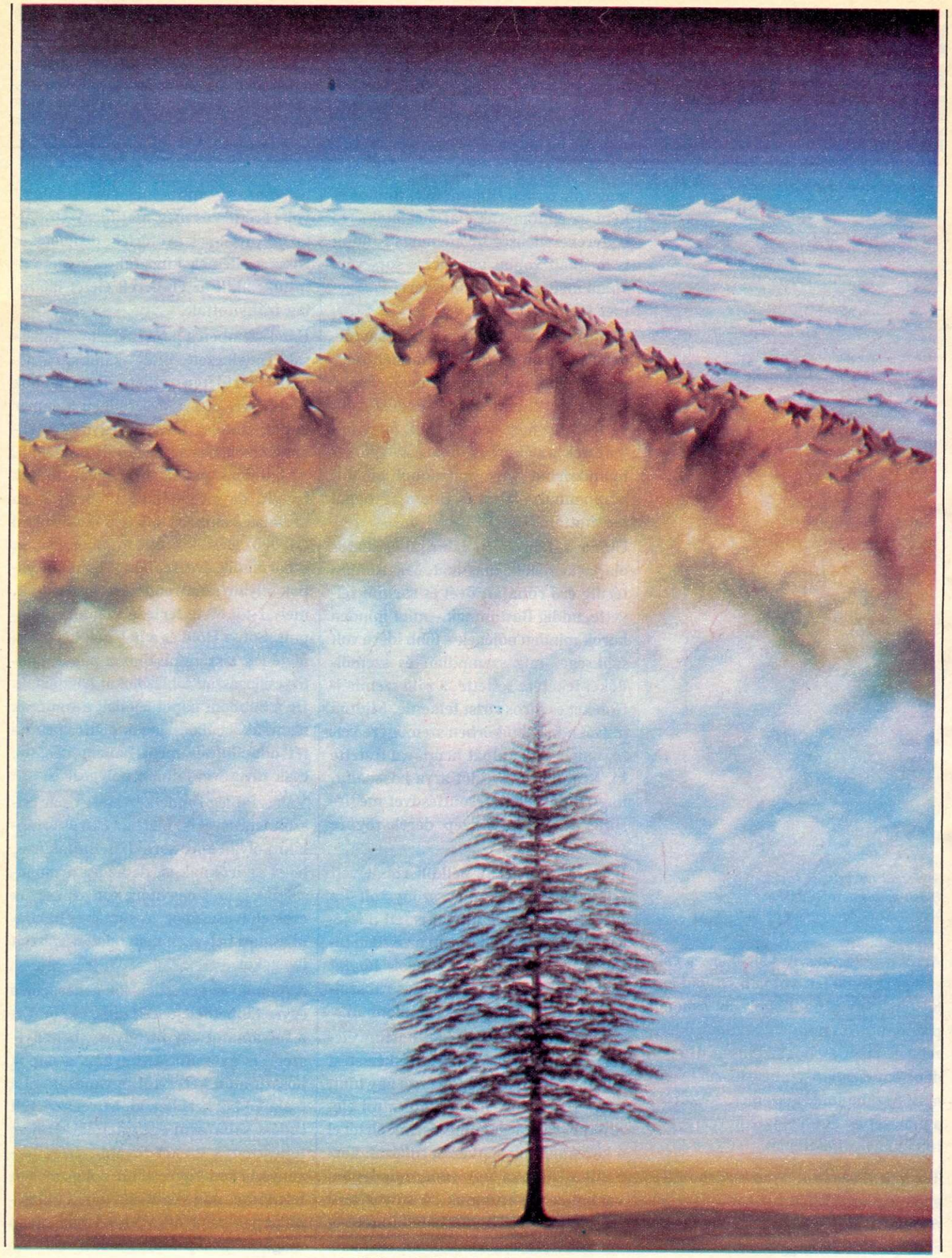

Táj fenyővel; MARCEL MAILLET festménye

LÁTOGATÁS BABILONBAN

folytatás a a 19. oldalról

A középületek belsejét színes, égetett mázas agyagtéglákkal borították: ez egy harcost ábrázol

Arról persze szó sem volt, hogy a rabszolga egyenlő lett volna a szabad emberrel, vagy a hadifogoly az őshonos polgárral. Ám mindenki számára létezett egy bizonyos jogbiztonság. Ha például egy szabad ember kiszúrta egy másik szabadnak a szemét, kiszúrták a bűnösét is. Ezt az elvet nevezi a jogtudomány taljo-elvnek.

Térjünk vissza az ifjú házaspárhoz. Tegyük fel, hogy Rimum esküvőjükre házat épített. Egy szerencsétlenség folytán évek múlva a ház egyik fala leomlik és maga alá temeti Rimum fiát. Büntetésként az építőmester fiát megölték. Ha a szerencsétlenség sorám maga Rimum is meghalt volna, ugyanez a sors várt volna magára az építőmesterre is. Szemet szemért…

Az illemnek megfelelően, a bírósági tárgyaláson Rimum és Bastum méltósággal és ápoltan jelentek meg. Forró kövekre vizet permeteztek és gőzfürdőt vettek. Azt még nem tudták, hogy felfedezték az ókori szaunát. A testüket hamuzsírból vagy nátronból készült szappannal, olajjal és finom agyaggal tisztították.

Utána a fejüktől a lábujjukig illatos olajjal kenték be magukat. Míg Rimum térdig érő ruháját, övét és saruját felvette, addig Bastumnak – mint minden korok minden nőjének – több időre volt szüksége, míg szempilláit és szemöldökét feketére festette, a zöld szemhéjfestéket és piros rúzst felkente. Miután művét a bronztükörben szemügyre vette, tenyerét és talpát hennával festette ki. Rimum ezt az időt arra használta, hogy haját elefántcsontfésűvel megfésülje és szakállát szép derékszögűre vágja.

Bastum hosszú, öv nélküli ruhát vett fel. Mivel tisztességes asszony volt – a kendőn kívül még fátylat is tett a fejére, az arca elé. Tehát nem az iszlám találmánya, hogy az asszonyok fátylat hordanak. Csak a szajhák és rabszolganők nem hordhatták Babilonban.

Ahogy Rimum és felesége, Bastum életét eddig követtük, téves következtetést vonhatnánk le. Sok mindenről úgy tűnt, hogy össze lehet hasonlítani a mi életünkkel vagy legalábbis őseink életével a közelmúltból: építkezés, ruházat, kozmetika, munka úgy tűnt, mindenhol vonhatók párhuzamok. A súlyos testi fenyítések – egészen a halálbüntetésig – már közelebb hoznak bennünket a lényeghez. Az ember maga egy ,,dolog'' volt, éretlen és még majdnem ,,tudattalan'', félelmek gyötörték, démonok és rossz szellemek kínozták és nyomasztották, akik az emberek életét látszólag irányították.

Ezzel szemben a papság fölényes tudással rendelkezett, mely számunkra néhány területen elképzelhetetlennek tűnik. Kr. e. IV. évezredben a sumér papok állítólag már 15 jegyű számokkal (százbilliós nagyságrend) számoltak. A babiloni papok már nem tudtak ennyit, de még mindig többet mint a krétaiak, akik az ötjegyű számsorral (10 000) elérték a maximumot. Kr. e. a harmadik évezredben a babiloni papok olyan számrendszert használtak, mely 1-től 60-ig terjedő számokon alapult. Sőt, a Hold és a bolygók keringési idejének kiszámításához a papok pontos csillagászati táblázatokat használtak. De a babiloni papok elődei, a sumérok nemcsak az állócsillagok pontos helyzetét állapították meg, hanem néhány, csak távcsővel látható bolygóét is.

Valószínűleg rendelkeztek egy pár csiszolt lencsével is, mert az ékírásos táblákra olyan apró sorokban tudtak írni, hogy az íróknak is, de az asszirológusoknak is erős nagyítóra volt szükségük ezek elolvasásához. A sumér és babiloni ásatási helyeken nem találtak csiszolt üvegeket.

A papok is generációról generációra egyre többet felejtettek tudásukból. Ezt a folyamatot egy bizonyos ,,beltenyészet'' is gyorsította, ugyanis a papok hosszú időn keresztül ugyanazokból a családokból kerültek ki. Mivel az átvett tudást soha nem egészítették ki, nem fejlesztették ezeket tovább, ezért törvényszerűen egyre több dolog merült feledésbe, míg végül egy nap a babiloni papok nem álltak tudásban olyan magasan a nép fölött.

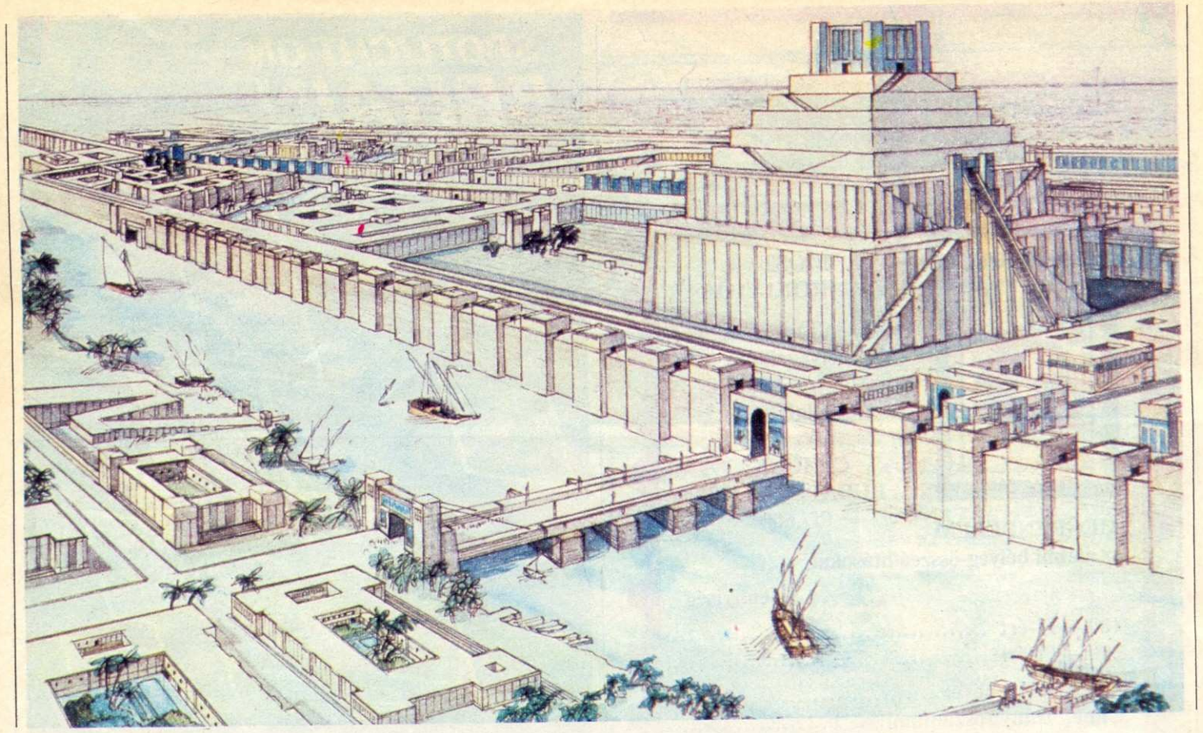

Jól ápolt csatorna, tisztán tartott téglaépületek. háttérben a toronytemplom, vagyis a zikkurat – rekonstrukciós rajz

Vásár a folyóközben: a forgatag fölött, mint mindenhol. a legfontosabb épület, a toronytemplom uralkodott

(Grafika: P. M.)

Ez legkésőbb akkor következett be, amikor Nagy Sándor pénzt adományozott a templomok és a bábeli torony régi nagyságában való újjáépítésére. De erre már soha nem került sor. Eredetileg azt hitték, azért mert a papok elsikkasztották a pénzt. Az igazság ennél sokkal egyszerűbb. A papoknak egyszerűen már nem volt erejük és hitük, és talán már tudásuk sem egy ilyen nagy vállalkozáshoz.

A babiloni kultúra hanyatlását talán jobban megértjük, ha elgondoljuk, hogy egy indián törzset a brazil őserdőből áttelepítenek egy egyesült államokbeli üres, de teljesen gépesített településre, távol minden emberi élettől. Néhány nemzedékkel később nem a bennszülöttek között ment volna végbe a ,,civilizációs folyamat'', hanem a település vált volna őserdővé.

Ez a történelem számára azt jelenti, hogy a sumér papi családok a babiloni népeknek olyan kultúrát adományoztak, melynek eredetét nem ismerjük. Hogy ez összefügg-e a legendabeli özönvízzel vagy más katasztrófákkal, arról csak feltételezéseink vannak. Mindenesetre ez az örökölt kultúra nem tudta Babilont a hanyatlástól megmenteni.

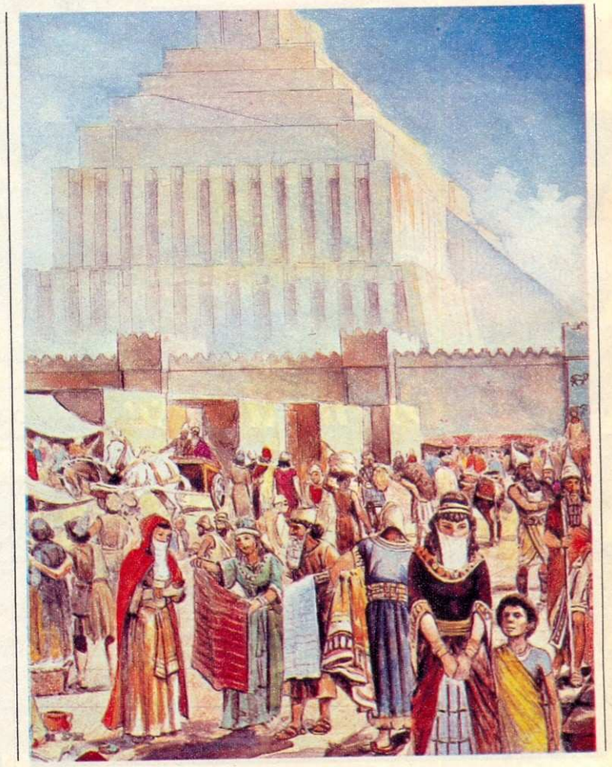

MOST VÁSÁROLJATOK

a szocialista országok bélyegeiből a Magyar Filatéria Vállalattól

CÍMÜNK:
BUDAPEST 1373
Pf. 600

MEGRENDELEM
az alábbi bélyeg-összeállításokat.

Mennyiség

100,– Ft-ért .....
200,– Ft-ért .....

Megrendelő neve: .....
Címe, irányítószámmal: .....

Utánvéttel szállítunk!

Ezen a helyen
vagy egy másikon,
színesben vagy fekete-fehérben,
akár egész oldalon, akár csak egy részén

Az Ön hirdetése jelenik meg,

ha megrendeli

1075 Budapest, Tanács körút 9. IX. 902. címen,
vagy telefonon: 132-7551
112-5875

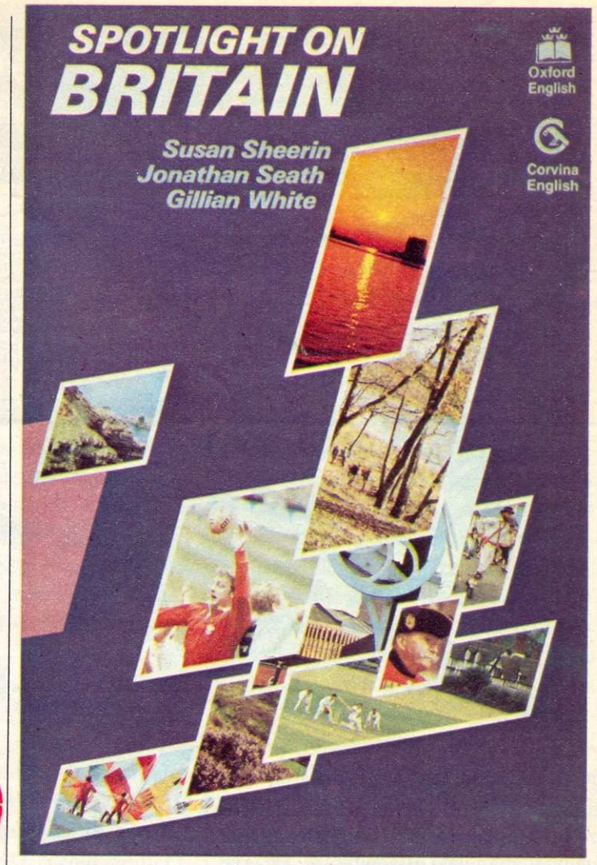

A Corvina Kiadó ajánlata az angol nyelvet tanulók számára

– Kik a britek?
(Vigyázat! Nemcsak angolok!)

– Melyek az ünnepeik?

– Mit kell tudnunk Londonról?

– Milyen nyelv a welesi?

Mindez és még rengeteg más tudnivaló
található 124 oldalon keresztül a
SPOTLIGHT ON BRITAIN
(Britania reflektorfényben)
című kötetben.

Ára: 180 Ft.

A könyv megrendelhető és megvásárolható
az ÁKV Corvina Mintaboltjában
(V., Kossuth Lajos u. 4.)
és kiadó propagandaosztályán
(V., Vörösmarty tér 1.)

Figyelje a megjelenést!

folytatás a 11. oldalról

Folytatjuk

alfa TÁRLAT

Giorgione: A vihar

Monet: A szénagyűjtő

Raffaello: Mária

folytatás a 8. oldalról

NEM SIKERÜLT?

NEM.

AZ ÜST MÉG MINDIG ÜRES, ÉS FÉLŐ, HOGY AZ IS MARAD...

ELVISZEM ÍGY ÜRESEN ADONIXNAK S MEGMONDOM NEKI, HOGY EN VAGYOK A HIBÁS. ÍGY A FALU JÓHÍRE NEM SZENVED CSORBÁT.

ÉS AZTÁN LESZ, AMI LESZ, VILÁGBÁ MEGYEK ÖRÖKRE!

HÜPP! ÉN PEDIG VELED MEGYEK ÖRÖKRE!

BOUHOUHOU HOUHOU!

WOUHOUHOUS

UTÓBB...

JÓ ÖTLET VISSZAADNI AZ ÜSTÖT. LEGALÁBB CSINÁLHATNAK HAGYMALEVEST.

KINT LESZNEK VELE A VÍZBŐL!

CONDATE

NÉHÁNY NAPI CYALOGLÁS UTÁN...

ADONIX FALUJA EZEN AZ ERDŐN TÚL, A PARTI SZIRTEN VAN.

UTAT! UTAT AZ ADÓSZEDŐNEK, JULIUS CAESAR KÜLÖNLEGES MEGBIZOTTJÁNAK!

ITT AZ UTOLSÓ ALKALOM! HA FEJÜNKRE NEM ESTÜNK, MOST TELI LESZ AZ ÜSTÜNK!

GLOU! GLOU! GLOU! GLOU!

RAJTA!

TRALLALLALLA

UTAT! UTAT AZ ADÓSZEDŐNEK, JULIUS CAESAR, KÜLÖNLEGES MEGBIZOTTJÁNAK!

CSAK LEGYEN IS PÉNZ ABBAN A LADÁBAN!

MEGTUDAKOLHATÓ AZ NEM KERÜL SEMMIBE.

EGY PILLANATRA, KÉREM!

• MAGYARÁZAT:

I.- A megállás oka _____

II.- Esetleges több ok részletezve _____

III.- A továbbutazás feltételei _____

• MICSODÁK ÖNÖK?:

a/ egyszerű járókelők ..... ☐

b/ bárdtí érzelmű személyek ..... ☐

c/ útonállók ..... ☐

IDE A PÉNZT, VAGY POFOZUNK!

• MICSODÁK ÖNÖK?:

a/ egyszerű járókelők ..... ☐

b/ bárdtí érzelmű személyek ..... ☐

c/ útonállók ..... ☒

SZIGORÚ FELSZÓLÍTÁS:

Az ügyfelek tartoznak tartózkodni a fizikai erőszaktól. Reklamáció: Cézár Gyula, Róma, császári palota.

ROHAMRA!

VÉGRE! MÁR AZT HITTEM, A SOK FORMASÁGTÓL NEM TÉRÜNK A TÁRGYRA.

GRÁÁG!

Folytatjuk

folytatás a 21. oldalról

A BLACK HILLS -ÜGY

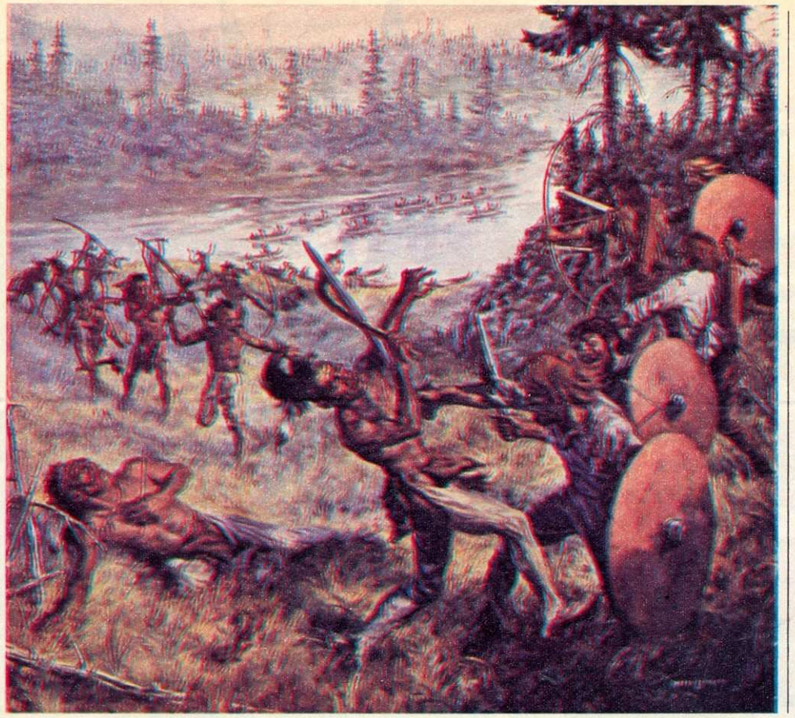

,,Csak a halott indián a jó indián''...
a gyilkolás évszázadokkal ezelőtt kezdődött...

(Grafika: NATIONAL GEOGRAPHIC)

Grant elnök viszont az indiánoktól elrabolt földekért hatmillió dollárt ajánlott fel (tessék meggondolni, ez hektáronként 43 penny!), amit a sziúk visszautasítottak. Ekkor következett a ,,rendcsinálás'': hadsereg elűzte a sziúkat, rezervátumokba zárták őket, lovaikat és fegyvereiket elkobozták. Fegyver és ló nélkül pedig nem tudtak vadászni, Washington kiéheztette őket.

Elnök és Kongresszus lezártnak tekintette az ügyet, a hatmillió dollár pedig a kincstárban maradt, soha nem követelte egyetlen indián sem. Úgy mondják, a pénzen átok ül, hiszen Júdás-féle harminc ezüstpénz ez, a sziú nemzeti bölcsőnek, a Fekete Hegyeknek az ára. Az indiánok már régóta lemondtak arról, hogy katonailag visszavágjanak, szent földjeik elvesztésébe azonban nem törődtek bele. Az igyekezet, a törvényes lépések csak tíz éve, 1980-ban kezdtek gyümölcsözni. Ekkor a szövetségi legfelsőbb bíróság ugyanis kamatokkal terhelt kártérítést ítélt meg az indiánoknak, s ez 191 millió dollárt jelent. A határozat szövege szerint ,,az amerikai történelemben soha nem volt annyi nyilvánvaló rosszhiszeműség, mint azoknak a tárgyalásoknak folyamán, amikor az indiánoktól elvették földjeiket''. Végső soron az ügyben csak a Kongresszus dönthet.

És a kérdés ma sem egyszerű. Dél-Dakotában 600 ezer körüli a fehérek száma, s talán 60 ezer az indiánoké. Közvéleménykutatások szerint a fehérek 65 százaléka mindenáron ellene van az indiánoknak. A már említett gondolatmenet itt is megjelenik, szavakban:

– Az indiánok nem azért élnek nyomorban, mert elvették földjeiket, hanem azért, mert nem szeretnek dolgozni.

Jakima törzsbeli lány, ünnepi díszben

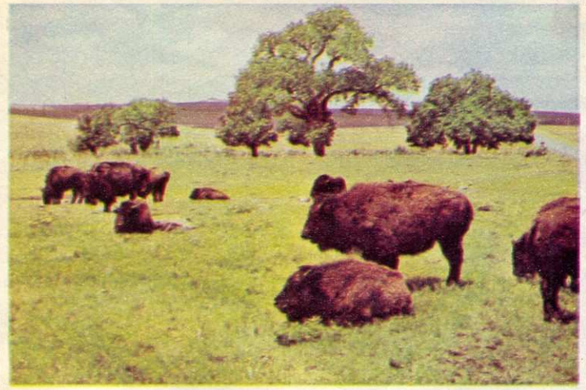

A bölény védett, mert kipusztulóban van...
nem az indiánok pusztították ki,
ők csak éltek belőle, hiszen a bölény
élelmet, öltözéket, sátornak valót
biztosított nekik

Ünnepi tánc a sátrak körül
– a turisták fizetnek érte némi pénzt

Manderson felé félúton van egy kis helység, amelynek Custer a neve. Amikor 1972-ben az indiánmozgalom aktivistái megjelentek, aztán tiltakozásuk jeléül felgyújtották a középületeket, a lakók házaik tetején lőállásba vonultak és elhatározták, hogy felszólítás nélkül lőnek minden indiánra. A szenvedélyek és keservek tehát mindkét oldalon szépen elhatalmasodtak.

Az aktivisták dolga ugyancsak nehéz, mint mindig, ha jóérzésű emberek egy tönkretett, elgyötört és megalázott népért tenni akarnak valamit. Ne feledjük: aki nyomorban él és állandóan lenézik, az előbb-utóbb elvadul.

– Elsősorban önmagunkat kell meggyőznünk arról, hogy indiánnak lenni nem szégyen, hogy az indián nem alacsonyabb rendű ember! Meg kell őriznünk nemzeti identitásunkat! – magyarázza a Clifford-házaspár, akik nagy lendülettel dolgoznak a mozgalomban. A férfi félvér, az asszony indián, akinek törzsi neve Fekete Sas.

Számítógépből hívja elő az asszony az adatokat, amelyekkel népe jelenét és múltját magyarázza, származását, hiedelmeit mutatja be. A Black Hills az anyaföld szíve. Az anyaföldből született minden, a sziúk hite szerint a teremtő nem férfi, hanem nő. Természetesen, ez a hiedelem az általunk is ismert, korábbi társadalmi szervezettség, a matriarchátus emléke. De bárhonnan származzék is, egy népnek joga megőrizni identitását, kultúráját, nyelvét és hiedelmeit. A külső világ pedig csak egyet tehet: ebben segítenie kell. Különösen akkor, ha a külső világ korábban mindent elkövetett a kiirtásért és a megtörésért.

Mai kézműves termék:
ősi díszítések, mai ládika

A halászó indiánok ősi módszere,
a kenukészítés egy-egy újabb követőre talál

alfa 90